

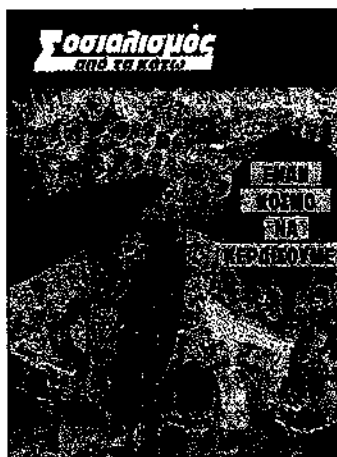
Σοσιαλισμός από τα κάτω

Νο 35, Μάρτης - Απρίλης 2000

Τιμή 500 δρχ

**ΕΝΑΝ
ΚΟΣΜΟ
ΝΑ
ΚΕΡΔΙΣΟΥΜΕ**

Ο "Σοσιαλισμός από τα Κάτω"
είναι το δίμηνο περιοδικό του
Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 3 ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΙΕΣΤΗΡΙΟΥ
- 4 Διαδηλώσεις ενάντια στο κέρδος
- 6 Σοσιαλδημοκρατία και εργατική τάξη
- 10 ΔΝΤ - ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ
Προγράμματα λιμού
- 13 ΑΝΤΑΡΣΙΑ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟ
Φωνές αντίστασης
Να καταργηθούν τα χρέη
Η δύναμη να τους σταματήσει
- 17 ΤΟΝΙ ΚΛΙΦ 1917 - 2000
Εναν κόσμο να κερδίσουμε
Από τη θεωρία στην πράξη
- 21 Η αντεπανάσταση στη Ρωσία
- 24 Π. ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟΣ -
Διεθνιστής Επαναστάτης
- 26 ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΙΕΣΗ
Το σώμα μας, μας ανήκει

- 29 ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ:
  - *Πιερ Βιντάλ - Νακέ* - "Πέρα από την Αρχαία Ελληνική Δημοκρατία"
  - *Αλεξ Καλλίνικος, Μαρία Στύλλου, Πάνος Γκαργκάνας* - "Παγκοσμιοποίηση και ιμπεριαλισμός"
  - *Πάνος Γκαργκάνας, Αλεξ Καλλίνικος, Μαρία Στύλλου* - "Μπορεί να γίνει επανάσταση σήμερα;"
  - *Σώτη Τριανταφύλλου* "Το εργοστάσιο των μολυβιών"

Ιδιοκτήτης: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου

Διακίνηση: Κατερίνα Πατρικίου

Εκτύπωση: ΛΙΘΟΥΠ ΑΕ

Γραφεία Περιοδικού: Αναξαγόρα 14Α, Ομόνοια ΑΘΗΝΑ 105 52 τηλ. 52.41.001, Fax 52.27.177

Για συνδρομές και γράμματα: Περιοδικό "Σοσιαλισμός από τα Κάτω" Τ.Θ. 8161 - 100 10 Αθήνα

Κεντρική διάθεση: ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ, Αναξαγόρα 14Α, Ομόνοια, Τηλ. 52.47.584

Το εξώφυλλο είναι από την
τοιχογραφία του Ντιέγκο Ριβέρα
"Ενας κόσμος στο μεταίχμιο"

Κρίσιμες επιλογές για την Αριστερά

Τα αποτελέσματα των εκλογών της 9 Απριλίου έχουν πυροδοτήσει τη συζήτηση μέσα σε όλη την Αριστερά. Η κυβέρνηση Σημίτη εμφανίζεται να έχει εξασφαλίσει όχι μόνο την επανεκλογή της, αλλά και μεγαλύτερη σταθερότητα: η εκλογική δύναμη της Αριστεράς περιορίστηκε, ενώ αντίθετα το άθροισμα των ποσοστών ΠΑΣΟΚ και ΝΔ δίνει εικόνα "ενισχυμένου δικομματισμού". Με βάση μια τέτοια ερμηνεία των αποτελεσμάτων, αναπτύσσονται πιέσεις πάνω στην Αριστερά να αποδεχθεί την ήττα της και να προσαρμοστεί. Η κίνηση Μπιστιη στο Συνασπισμό είναι το πιο άμεσο δείγμα.

Πρόκειται για θεωρίες που όχι μόνο είναι δεξιές, αλλά και απίστευτα επιφανειακές. Ο Σημίτης κέρδισε τις εκλογές, αλλά η νέα κυβέρνηση του αντιμετωπίζει από την πρώτη στιγμή πολιτικό πρόβλημα. Είναι μια κυβέρνησή που ψάχνει αγωνιωδώς τρόπο να σπάσει τις υποσχέσεις της, χωρίς να προκαλέσει άμεσα τη διάψευση των προσδοκιών για καλύτερες μέρες. Προεκλογικά, ο Σημίτης κινήθηκε περισσότερο σαν Ανδρέας Παπανδρέου παρά σαν Τόνι Μπλερ. Πηρε φραστικές αποστάσεις από την αγορά και τη Δεξιά, και έκανε μοτίβο του ΠΑΣΟΚ την υπόσχεση ότι οι μέρες των σκληρών θυσιών τελείωσαν και φτάνει η ώρα της επιστροφής στην "κοινωνική αλληλεγγύη" και στην επανόρθωση της άδικης κατανομής των βαρών.

Οι εξελίξεις, όμως, κινούνται στην αντί-

θετη κατεύθυνση. Σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, η πτώση του Ευρώ σπρώχνει τις κυβερνήσεις σε νέο γύρο επιθέσεων σε βάρος της εργατικής τάξης. Μεγαλύτερη "απελευθέρωση των αγορών" και συμπίεση του εργατικού κόστους είναι οι συνταγές για να "αποκατασταθεί η ανταγωνιστικότητα" της ευρωπαϊκής οικονομίας και του Ευρώ. Οι πιέσεις αυτές είναι ακόμα πιο έντονες για την περίπτωση της Ελλάδας. Γερμανοί τραπεζίτες -και η γερμανική Δεξιά- έφτασαν στο σημείο να δηλώσουν ότι η είσοδος της δραχμής στο Ευρώ θα έπρεπε να αναβληθεί, γιατί οι αγορές ανησυχούν από την προσθήκη ενός ακόμα αδύνατου νομίσματος στο Ευρώ! Για να ηρεμήσουν οι αγορές, η κυβέρνηση Σημίτη πιέζεται να σπάσει γρήγορα τις υποσχέσεις της και να προχωρήσει σε νέο σκληρό πακέτο ιδιωτικοποιήσεων και περικοπών.

Η Νέα Δημοκρατία, που οι σχολιαστές περιγράφουν με μεγάλη ευκολία σαν δεύτερο "ισοδύναμο και ενισχυμένο πόλο του δικομματισμού", αντιμετωπίζει τη δική της κρίση πολύ γρήγορα -όπως έδειξε η υπόθεση Καρατζαφέρη. Οι επιδοχοί Χάιντερ της ΝΔ φιλοδοξούν να προβάλουν τον εαυτό τους σαν εναλλακτική λύση απέναντι σε μια "συναινετική" διαχείριση της παρατεινόμενης κρίσης του ελληνικού καπιταλισμού. Πίσω από τη βιτρίνα της ΟΝΕ, η ανεργία ξεπέρασε όλα τα ρεκόρ και οι ακροδεξιοί δημαγωγοί συγκροτούνται ανοιχτά σε πτέρυγα της ΝΔ που

δεν τολμάει να αγγίξει ο Καραμανλής.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, δεν είναι ώρα για ηττοπάθεια στους κόλπους της Αριστεράς. Δεν είναι ώρα για προσαρμογή στα ιδεολογήματα του "εκουγχρονιστικού ΠΑΣΟΚ" και υποταγή στις πιέσεις του Σημίτη. Ούτε είναι ώρα του "δεν γίνεται τίποτα" με δικαιολογίες λόγω "αρνητικού συσχετισμού δυνάμεων".

Το λεγόμενο "δεύτερο κύμα εκουγχρονισμού", όπως είναι το ωραιοποιημένο όνομα του νέου πακέτου ιδιωτικοποιήσεων και περικοπών που ετοιμάζει η κυβέρνηση, θα βρει μπροστά του ένα νέο γύρο από αντιστάσεις και ανταρσίες των εργαζόμενων και της νεολαίας.

Η Αριστερά χρειάζεται να ανταποκριθεί ξεκάθαρα και τολμηρά.

Με κοινή δράση που στηρίζει αποφασιστικά τα άμεσα εργατικά αιτήματα ενάντια στις επιθέσεις των καπιταλιστών.

Με αποφασιστική αντιμετώπιση ενάντια σε κάθε ρατσιστική επίθεση, ενάντια στις φασιστικές προκλήσεις και τις ακροδεξιές πρωτοβουλίες που πάνε να σπειρούν τις βρώμικες ιδέες του ρατσισμού.

Με μέτωπο ενάντια στον πόλεμο, ενάντια στους εξοπλισμούς και τη συμμετοχή στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις.

Και με καθαρή εναλλακτική λύση ενάντια στο σύστημα της αγοράς και του κέρδους.

Δεν είναι ώρα για ηττοπάθεια. Είναι ώρα να ανταποκριθούμε στο σύνθημα του Σιάτλ - "Οι άνθρωποι πάνω από τα κέρδη".

Διαδηλώσεις ενάντια στο κέρδος

Εννέα Μάη στη Πλατεία Κοραή στην Αθήνα. Πάνω από 2.000 διαδηλωτές ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα της "Πρωτοβουλίας Συνδικαλιστών" για γιορτασμό της Εργατικής Πρωτομαγιάς με κεντρικό σύνθημα "Στο δρόμο του Σικάγο και του Σιάτλ". Στην εξέδρα ανέμιζαν κόκκινες σημαίες και πανό με το σύνθημα-σύμβολο των διαδηλωτών του Σιάτλ: "οι άνθρωποι πάνω από τα κέρδη."

Η στάση εργασίας της ΑΔΕΔΥ το πρωί έδωσε την ευκαιρία για εκδηλώσεις και συγκεντρώσεις στους χώρους δουλειάς. Στο Πολυκλαδικό Αιγάλεω η συμμετοχή στην απεργία ήταν μεγάλη. Στο Δήμο Ν.Ηρακλείου το ίδιο - και πολλοί πήγαν στη συγκέντρωση του σωματείου. Στο Γενικό Νοσοκομείο Πατησίων οι εργαζόμενοι ήταν ενθουσιασμένοι μετά την εκδήλωση που οργάνωσε το σωματείο με βιντεοπροβολή από τις διαδηλώσεις του Σιάτλ.

Η διαδήλωση της Αθήνας ενισχύθηκε από τις πετυχημένες πρωινές απεργιακές συγκεντρώσεις στις άλλες πόλεις. Στην Θεσσαλονίκη πήραν μέρος απεργιοί από τα νοσοκομεία, τον ΟΣΕ, τη Βαλκάν Εξπόρτ, οι καθηγητές με το πανό των ΕΛΜΕ. Οι φοιτητές των ΕΣΟΦ ήρθαν με πικετοφορία από την Φιλοσοφική. Η πορεία κατέληξε στο Μνημείο του Καπνεργάτη προς τιμή των εργατών που έπεσαν στην εξέγερση του Μάη του 36.

Στα Γιάννενα συμμετείχαν τριακόσιοι εργαζόμενοι κάτω από τα πανό των συνδικατών μετάλλου, οικοδόμων, δέμων αλλά και του ΣΕΚ. Αρκετοί εργαζόμενοι από χώρους του δημόσιου έφτασαν μετά την έναρξη της στάσης εργασίας. Η 24ωρη απεργία του ΕΚ Ιωαννίνων ήταν μια μάχη που όλοι οι εργάτες ήθελαν να δώσουν σε κάθε πόλη!

Η συγκέντρωση στην Αθήνα τροφοδοτήθηκε με δυναμισμό απ' όλα αυτά, αλλά και από τις συγκλονιστικές πρωτομαγιάτικες διαδηλώσεις σε όλο τον πλανήτη. Η "μέρα που η εργατική τάξη επιθεωρεί τις δυνάμεις της", όπως χαρακτήρισε την Πρωτομαγιά ο Ενγκελς.

Αυτό ήταν το χρώμα της Πρωτομαγιάς στην Αθήνα! Από νωρίς μαζεύτηκαν εκατοντάδες εργαζόμενοι με τα πανό τους. "Αγωνιστικότητα-Ενότητα-Ταξική Συνείδηση-Οι άνθρωποι πάνω από τα κέρδη" έγραφε το πανό του σωματείου Γενικού Νοσοκομείου Πατησίων. Πανό του Ερυθρού, πανό εργαζόμενων σε τράπεζες και νοσοκομεία, πανό του ΣΕΚ και των ΕΣΟΦ, της Ν.ΣΥΝ, της Πρωτοβουλίας για την κοινή δράση της Ριζοσπαστικής Αριστεράς, αγωνιστών από την Τουρκία και το Κουρδιστάν.

"Ένας ολόκληρος κόσμος βάδισε φέτος σε όλα τα πλάτη και τα μήκη της Γης με τα συνθήματα του Σιάτλ. Στο Λονδίνο ψήφισαν για δήμαρχο τον Κεν Λίβινγκστον και έδωσαν 50.000 ψήφους στην επαναστατική αριστερά, στην Βιέννη 100.000 βάδισαν ενάντια στους φασίστες. Ξανάφεραν στην επικαιρότητα αυτό που έλεγε ο Μάρξ, ότι η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας. Στον ίδιο κόσμο στηρίχτηκε η Πρωτοβουλία Συνδικαλιστών και φτάσαμε σήμερα εδώ", είπε η Δ.Τσοσονίδου μέλος της Επιτροπής της ΕΙΝΑΠ στο Γενικό Πατησίων. "Στην παγκοσμιοποίηση του κεφάλαιου δημιουργούμε την δικιά μας παγκοσμιοποίηση, το δικό μας Σιάτλ, την δικιά μας Ουάσιγκτον, το δικό μας Λονδίνο" συνέχισε ο Μ. Μπαλαούρας από τον Σύλλογο Υπαλλήλων Τραπεζής Ελλάδος.

Πώς φτάσαμε στις 9 Μάη

Η επιτυχία της Πρωτοβουλίας δεν έπεσε από τον ουρανό. Η ΠΑΣΚΕ και η ΔΑΚΕ έκαναν την επιλογή να "δωρίσουν" την απεργία της Πρωτομαγιάς στον Σημίτη. Στην Εκτελεστική Επιτροπή της ΓΣΕΕ όπου έχουν πλειοψηφία μπλόκαραν την πρόταση για απεργία και το ίδιο έκαναν και στο ΕΚΑ. Η ΕΣΑΚ αντί να κοντράρει αυτή την απόφαση, τη βρήκε σαν ευκαιρία για να οργάνώσει το ΠΑΜΕ ξεχωριστές συγκεντρώσεις την Κυριακή 7 Μάη. Μόνο οι συνδικαλιστές του ΣΥΝ πρότειναν να γίνει 24ωρη απεργία στις 9 Μάη.

Με πρωτοβουλία συνδικαλιστών από τον ΣΥΝ, την ΑΚΟΑ και την Εργατική Αλληλεγγύη συγκαλείται σύσκεψη συνδικαλιστών στις 24 Απρίλη στα γραφεία του ΣΥΤΕ (Σίνα 16). Συμμετείχαν 50 συνδικαλιστές εκπροσωπώντας 38 εργασιακούς χώρους: σχολεία, δήμοι, νοσοκομεία, τράπεζες, ΟΤΕ, ΟΣΕ, Υγεία, ΚΥΗΚΥ, Οικοδόμους, ΑΝΕΛΟΡ κλπ. Η απόφαση της Σύσκεψης ήταν ο,τι καλύτερο: "Απαιτούμε από την ΓΣΕΕ και την ΑΔΕΔΥ: Απεργία στις 9 Μάη και Συγκέντρωση. Διακίνηση Διακήρυξης για υπογραφές συνδικαλιστών." Μέσα σε τρεις μέρες υπέγραψαν 250 συνδικαλιστές συγκροτώντας έτσι την Πρωτοβουλία Συνδικαλιστών.

Το ΠΑΜΕ έβγαλε τον εαυτό του έξω από αυτή την κίνηση παρά το ότι είχε προσκληθεί. Στη σύσκεψη του ΠΑΜΕ, συνδικαλιστής της Εργατικής Αλληλεγγύης πρότεινε να καλέσουν τα συνδικάτα Οικοδόμων, ΗΠΑΠ και ΕΘΕΑ απεργία και συγκέντρωση ώστε να αναγκάσουν την ΓΣΕΕ και την ΑΔΕΔΥ να ακολουθήσουν. Ο Γ.Μαυρίκος απάντησε αμέσως: "Στη Γραμματεία του ΠΑΜΕ καταλήξαμε ότι δεν μπορούμε να πάμε για απεργία. Ο κόσμος που είναι εγκλωβισμένος, όπως έδειξαν οι πρόσφατες εκλογές, πιο εύκολα θα συμμετέχει σε κυριακάτικη συγκέντρωση. Οι συσχετισμοί είναι αρνητικοί. Δεν θα επιτρέψουμε στον Πολυζωγόπουλο να μπει στο παιχνίδι με κήρυξη απεργίας...!"

Η συγκρότηση της Πρωτοβουλίας είχε άμεσα αποτελέσματα. Ανάγκασε το Δ.Σ. της ΑΔΕΔΥ να κηρύξει 3ωρη στάση για τις 9 Μάη. Εβαλε τις πιέσεις στο Ε.Κ.Θ. να καλέσει σε 4ωρη απεργία και συγκέντρωση των σωματείων της πόλης και εάν δεν μεσολαβούσαν οι διακοπές του Πάσχα θα ήταν ακόμα μεγαλύτερη η δυναμική και οι πιέσεις που θα έβαζε.

Η Εργατική Αλληλεγγύη πρωτοστάτησε για να υπάρξει ενωτικός απεργιακός γιορτασμός. Αρχίσαμε από νωρίς καμπάνια για υπογραφές σε κείμενο κάλεσμα για "ενωτική εργατική Πρωτομαγιά με απεργία και διαδήλωση." Ανάμεσα στις πρώτες υπογραφές ήταν του Γ.Μαρκάκη

Από τη διαδήλωση στις 9 Μάη (φωτό δεξιά). Η Δ. Τσοσονίδου, γιατρός στο Γενικό Πατησίων χαιρετίζει τη συγκέντρωση (φωτό κάτω)

και Ν. Νικολακάκη της Ιονικής.

Εγιναν μεγάλες εξορμήσεις σε εργατικούς χώρους και γειτονιές. Η αφίσσα και η προκήρυξη έφτασε στους περισσότερους εργατικούς χώρους και στις γειτονιές κάνοντας γνωστή τη συγκέντρωση.

Στο Τζάνειο καθημερινά υπήρχαν περσιόδοι. Εστω κι αν το σωματείο δεν ενημέρωσε τους εργαζόμενους για την στάση εργασίας της ΠΟΕΔΗΝ και της ΑΔΕΔΥ ενημερώθηκαν όλοι από τους συντρόφους της Εργατικής Αλληλεγγύης και άρχισαν να πολιιορκούν τους συνδικαλιστές ρωτώντας γιατί δεν υπάρχει 24ωρη απεργία φέτος! Η ένταση κορυφώθηκε στην ίδια την τρίωρη στάση όταν η διοίκηση προσπάθησε χωρίς επιτυχία να επεκτείνει για πρώτη φορά το προσωπικό ασφαλείας και σε διοικητικούς υπαλλήλους.

Στο Γενικό Πατησίων η Επιτροπή της ΕΙΝΑΠ και το σωματείο μετά από πρότασή μας αποφάσισε εκδήλωση για το Σιάτλ και κατέβασμα πανό στην συγκέντρωση. Η συζήτηση ήταν ζωντανή, συμμετείχαν αγωνιστές από το ΚΚΕ, η διάθεση κοινή: "Ο Σημίτης ετοιμάζει επιθέσεις στο ΕΣΥ. Μπορούμε να παλαιώσουμε όλοι μαζί!". Η αφίσσα βρισκόταν παντού και το πανό κρεμασμένο στην Πύλη.

Στό Δήμο Ν.Ηρακλείου πολλοί πήραν μέρος σε συγκέντρωση του σωματείου την ίδια μέρα που κατάγγειλε τον Δήμαρχο για την απόπειρα του να αναθέσει την φύλαξη της Λαϊκής σε σεκιουριτάδες.

Στον Εριθρό το σωματείο έβαλε πανό στην πύλη, συνδικαλιστές ενημέρωσαν τους εργαζόμενους και στη διάρκεια της στά-

σης παρακολούθησαν βιντεοπροβολή για την ιστορία της Πρωτομαγιάς από το Σικάγο μέχρι σήμερα.

Στο πρωτομαγιάτικο πανηγύρι στην Ν.Φιλαδέλφεια οργανώσαμε εξόρμηση με προκηρύξεις. Ο κόσμος ήταν ενθουσιασμένος γιατί επιτέλους μάθαινε ότι και φέτος θα γιορταστεί η Πρωτομαγιά και ότι η Αριστερά επιμένει να την διεκδικεί σαν απεργία.

Να συνεχίσουμε

Αυτή η δράση μπορεί και να συνεχιστεί και να διευρυνθεί παραπέρα. Μπροστά μας έχουμε να δώσουμε μάχες με τις επιλογές του Σημίτη, για τις ιδιωτικοποιήσεις των ΔΕΚΟ, για το ασφαλιστικό, τα νέα νομοσχέδια για τους μεταναστες.

Η επιτυχία στις 9 Μάη δεν ήταν κεραυνός εν αιθρία. Όπου η Αριστερά έδωσε ενωμένη τις μάχες τα αποτελέσματα ήταν θετικά. Προηγήθηκαν κι άλλες σημαντικές πρωτοβουλίες που άνοιξαν τό δρόμο.

Η Πρωτοβουλία "STOP Χάιντερ" και η διαδήλωση στις 18 Φλεβάρη είχε κάλυψη από αυστριακές εφημερίδες δίνοντας δύναμη στους αντιφασίστες της Βιέννης.

Το περασμένο καλοκαίρι και τον Οκτώβρη τα αντιρατσιστικά συλλαλητήρια οδήγησαν σε σταμάτημα -έστω και προσωρινό- των αστυνομικών πογκρόμ σε βάρος των μεταναστών.

Στά Λιόσια, η "Πρωτοβουλία Συνδικά-

των και Συνδικαλιστών" βάδισε με εκατοντάδες διαδηλωτές, σεισμόπληκτους και εργαζόμενους από το Ογκολογικό Αγ.Ανάργυροι με κεντρικό σύνθημα "το κέρδος σκοτώνει - βάλτε χέρι στους κερδοσκόπους".

Αυτές οι πρωτοβουλίες έδωσαν την ώθηση να μεταφέρουμε και μέσα στο εργατικό κίνημα την κοινή δράση, αυτή την φορά για να αποτρέψουμε το θάψιμο της Πρωτομαγιάς. Το ΣΕΚ ήταν από την αρχή μέσα σ' αυτές τις κινήσεις και επιδίωκε να μπει όλη η Αριστερά στην κοινή δράση.

Η απαίτηση του κόσμου που βρέθηκε στην συγκέντρωση είναι να δώσουμε συνέχεια. Γι αυτό και υπήρχε άλλωστε ανταπόκριση στο κάλεσμα της Πρωτοβουλίας.

"Η σημερινή συγκέντρωση είναι αφητηρία για νέα συνδικαλιστική και πολιτική δράση. Μπορούμε να βάζουμε την πίεση στην συνδικαλιστική ηγεσία ώστε να βγάζει αγωνιστικές αποφάσεις. Μπορούμε να κινητοποιηθούμε μαζί με τον κόσμο που ψήφισε το ΠΑΣΟΚ. Είναι ο ίδιος που μαζί με τον κόσμο της Αριστεράς έδωσε τις μάχες το προηγούμενο διάστημα και θα το ξανακάνει τώρα", ήταν τα λόγια της Δ.Τσοσονίδου.

"Είμαστε εδώ για να επαναδιατυπώσουμε την αντίθεση μας στο πρώτο και το δεύτερο κύμα του εκουγχρονισμού... Να δώσουμε στην πρακτική μας ζωντάνια, φαντασία, την δυναμικότητα των νέων διεθνών κινητοποιήσεων, όπως του Σιάτλ", είπε ο Α.Καλύβης.

Η Πρωτομαγιά 2000 άφησε πολλούς αγωνιστές με προσδοκίες και ελπίδες. Ο,τι καλύτερο για τις μάχες που είναι μπροστά μας.

Πέτρος Κωνσταντίνου

Σοσιαλδημοκρατία και εργατική τάξη

Η νίκη του ΠΑΣΟΚ στις εκλογές και η πτώση των ποσοστών της Αριστεράς έχει ανοίξει τα ερωτήματα -τι είδους κόμματα είναι τα σοσιαλδημοκρατικά και πώς μπορεί να τα αντιμετωπίσει η Αριστερά; Η Μαρία Στύλλου εξετάζει τις απαντήσεις.

Τα αποτελέσματα των εκλογών της 9 Απριλίου έδωσαν ξανά την πρωτιά στο ΠΑΣΟΚ. Σ' αυτές τις εκλογές το ΠΑΣΟΚ ανέβασε τα εκλογικά του ποσοστά κατά 2,3% σε σχέση με το τι πήρε το 1996. Το '96 είχε πάρει 41,5% ενώ τώρα έφτασε το 43,8%. Είναι το τρίτο στη σειρά σκορ, με πρώτο τις εκλογές του '81 που πήρε 48,1% και επόμενο το '93 που έφτασε το 45,8%.

Τη νίκη στο ΠΑΣΟΚ την έδωσαν οι κόκκινες περιοχές γύρω από την Αθήνα και τον Πειραιά όπου παραδοσιακά, αλλά και στις εκλογές του '96 και στις Ευρωεκλογές τα τρία κόμματα της αριστεράς ΚΚΕ, ΣΥΝ και ΔΗΚΚΙ είχαν σημειώσει τις μεγαλύτερες επιτυχίες τους.

Σύμφωνα με την έρευνα της PRC που δημοσίευσαν τα ΝΕΑ στις 14-15 Απριλίου, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι: στους μισθωτούς του δημοσίου το 49,4% ψήφισε ΠΑΣΟΚ και μόνο το 37% ΝΔ. Στους μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα 47% ΠΑΣΟΚ, 35,8% ΝΔ. Η εικόνα αυτή αναποδογυρίζει στους επιχειρηματίες όπου το 52,6% ψήφισε ΝΔ και 34,7% το ΠΑΣΟΚ.

Όταν πάμε στις περιοχές της Β' Αθήνας και Β' Πειραιά, η διαφορά με το '96 είναι καθοριστική. Στο Περιστέρι το '96 το ΠΑΣΟΚ είχε πάρει 41,1%, στις 9 Απριλίου 45,9%. Στο Αιγάλεω από 41,8% το '96 πήγε στο 46,5%. Στο Κερατσίνι από 42,6% έφτασε στο 47,2% και στη Νίκαια από 40,7% στο 45,6%.

Το 1996 τα τρία κοινοβουλευτικά κόμματα της αριστεράς είχαν φτάσει το 15%, στις Ευρωεκλογές αυτό το ποσοστό ανέβηκε στο 21% και τώρα μειώθηκε λίγο κάτω από το 12%. Οι μετακινήσεις από το ΔΗΚΚΙ στο ΠΑΣΟΚ ήταν κοντά στο 30%,

από τον ΣΥΝ στο ΠΑΣΟΚ 20% και από το ΚΚΕ 6,3%.

Δεν είναι καθόλου παράξενο ότι μετά από τις εκλογές η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ έτρεξε να ισχυριστεί ότι τα αποτελέσματα σήμαναν αποδοχή της πολιτικής που εφάρμοσε την προηγούμενη τετραετία. Ακόμα και εάν δεν το πιστεύουν, τους χρειάζεται για λόγους εσωκομματικούς και εξωκομματικούς.

Το πιο ανησυχαστικό είναι ότι το ίδιο επιχείρημα ακούγεται και από τα στόματα των ηγεσιών του ΣΥΝ, του ΚΚΕ και του ΔΗΚΚΙ. Μέσα στην αριστερά μετά τις εκλογές έχει ξαναφουντώσει η θεωρία των "αρνητικών συσχετισμών" μέσα στο εργατικό κίνημα. Ενώ φαινόταν ότι ο κόσμος έψαχνε αριστερά, οι τελευταίες εκλογές δημιούργησαν την εντύπωση ότι αυτό ήταν προσωρινό φαινόμενο, ότι η εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ δείχνει το αντίθετο. Αυτή η άποψη δεν περιορίζεται μόνο στο επίπεδο της ανάλυσης αλλά καθορίζει και την πρακτική αυτών των κομμάτων. Το ΚΚΕ οργάνωσε δικές του πρωτομαγιάτικες συγκεντρώσεις την Κυριακή 7 Μάη γιατί "δεν υπήρχαν οι συσχετισμοί για απεργία", όπως υποστήριζε ο Μαυρίκος στη σύσκεψη του ΠΑΜΕ. Στον ΣΥΝ, η δεξιά πτέρυγα θεώρησε ότι είναι η κατάλληλη στιγμή για το ξεκαθάρισμα των λογαριασμών. Υποστήριξαν ότι ο ΣΥΝ θα έπρεπε να βρίσκεται πολύ πιο κοντά στον Σημίτη παρά στην Αριστερά.

Εργατική αριστοκρατία;

Το υπόβαθρο όλης αυτής της απογοήτευσης της αριστεράς για τα αποτελέσματα των εκλογών βρίσκεται στη θεωρία του κόκαλου,

ότι δηλαδή οι σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις ρίχνουν ένα κόκαλο στους εργατές και μπορούν να τους εξαγοράζουν. Το ΚΚΕ το βάζει πιο ανοιχτά, δια στόματος της Γενικής Γραμματέας όταν λέει ότι το "ΠΑΣΟΚ μέσω της ρουσφετολογίας και εξαγοράς συνειδήσεων επιχειρεί να μετατρέψει τον λαό σε υποζύγιό του". Αυτές οι θεωρίες χρησιμοποιούν και δανείζονται από τη θεωρία του Λένιν για τον ιμπεριαλισμό και την εργατική αριστοκρατία. Μια θεωρία πέρα για πέρα λάθος, που τη χρησιμοποίησε ο Λένιν σε μια συγκεκριμένη περίοδο.

Στα 1915, στο άρθρο με τίτλο "*Η κατάρρευση της Β' Διεθνούς*" ο Λένιν εξηγεί τον ρεφορμισμό ως εξής: "*Η περίοδος του ιμπεριαλισμού είναι η περίοδος που ολοκληρώνεται το μοίρασμα και η καταπίεση των άλλων εθνών, από μια σειρά «μεγάλα» και προνομιούχα κράτη. Ψίχουλα από τη λεία, πηγαίνουν σε κάποιες κατηγορίες μικροαστών και στην αριστοκρατία και τη γραφειοκρατία της εργατικής τάξης*".

Πόσο μεγάλο είναι αυτό το κομμάτι των εργατών που παίρνει αυτά τα ψίχουλα; Ο Λένιν υποστηρίζει ότι αυτά είναι απειροελάχιστα κομμάτια της εργατικής τάξης. Σε σύνδεση με τα παραπάνω ο Λένιν προσδιορίζει τον ρεφορμισμό ως "*την προσχώρηση ενός τμήματος της εργατικής τάξης στην αστική τάξη ενάντια στη μάζα του προλεταριάτου*".

Η υλική βάση της μικρής "εργατικής αριστοκρατίας" βρίσκεται σύμφωνα με τον Λένιν στα υπερκέρδη του ιμπεριαλισμού. Στον πρόλογο που γράφει το 1920, στο βιβλίο του "*Ιμπεριαλισμός, το υψηλότερο στάδιο του καπιταλισμού*", υποστηρίζει ότι: "*Είναι αυτονόητο ότι με ένα τόσο γιγά-*

Διαδήλωση των απεργών της Ιονικής ΕΞω από το Κάρραβελ

ντι υπερκέρδος (γιατί είναι πάνω από το κέρδος που απομυζούν οι καπιταλιστές από τους εργάτες της χώρας «τους») μπορεί να εξαγοράζονται οι εργατικοί ηγέτες και το ανώτερο στρώμα της εργατικής αριστοκρατίας. Και αυτό το στρώμα το εξαγοράζουν οι καπιταλιστές των «προηγμένων» χωρών με χίλιους τρόπους, άμεσους και έμμεσους, ανοιχτούς και κρυφούς.

Αυτό το στρώμα των αστοποιημένων εργατών ή της «εργατικής αριστοκρατίας», που είναι πέρα για πέρα μικροαστικό ως προς τον τρόπο της ζωής του, το μέγεθος των απολαβών του και την όλη κοσμοθεωρία του, είναι το κύριο στήριγμα της Β' Διεθνούς και στις μέρες μας το κύριο κοινωνικό (όχι στρατιωτικό) στήριγμα της αστικής τάξης. Γιατί πρόκειται για αληθινούς πράκτορες της αστικής τάξης μέσα στο εργατικό κίνημα, για εργατικούς εντολοδόχους της τάξης των καπιταλιστών (labor lieutenants of the capitalist class), για αληθινούς άγωγούς του ρεφορμισμού και του σοβινισμού.

Ο Λένιν είχε δίκιο για τις προδοσίες του ρεφορμισμού αλλά είχε λάθος στο που έβλεπε τις ρίζες του ρεφορμισμού κι αυτό μπορεί να το δει κανείς και ιστορικά και στη σημερινή περίοδο.

Τα μεγαλύτερα κόμματα της Β' Διεθνούς δεν ήταν κόμματα μιας μικρής κρούστας εργατικής αριστοκρατίας και γραφειοκρατών, αλλά μαζικά κόμματα της εργατικής τάξης. Δημιουργήθηκαν στο τέλος του προηγούμενου και στις αρχές του 20ου αιώνα μέσα από τους αγώνες της εργατικής τάξης και τη δημιουργία και

νούργιων συνδικάτων.

Η σχέση του ιμπεριαλισμού με τον ρεφορμισμό δεν ήταν αυτή που περιέγραψε ο Λένιν, αλλά η οικονομική σταθερότητα που εξασφάλισε για τις οικονομίες των ιμπεριαλιστικών χωρών, που έδωσε τη δυνατότητα να ανθεί το εισόδημα των εργατών και έτσι να ενισχύεται το επιχείρημα ότι δεν χρειάζεται η ανατροπή του καπιταλισμού, αλλά ότι μπορούν οι εργάτες να καλύτερέψουν τη ζωή τους μέσα στον καπιταλισμό.

Η πιο βασική όμως διαφορά είναι η πολιτική. Ενώ η θεωρία της οικονομικής εξαγοράς της μειοψηφίας των εργατών μετατρέπει την εργατική τάξη σε υποχείριο του καπιταλισμού, η πραγματικότητα είναι ότι το χτίσιμο των ρεφορμιστικών κομμάτων ήταν μια κίνηση της εργατικής τάξης προς τα αριστερά.

Στη Βρετανία πριν δημιουργηθεί το Εργατικό Κόμμα η πλειοψηφία των εργατών ψηφίζαν το κόμμα των Φιλελευθέρων, που ήταν αστικό κόμμα. Η θεωρία του Λένιν για την εργατική αριστοκρατία αποδεικνύεται ότι έχει λάθος και στη συνέχεια. Στη δεκαετία του '20 τα κόμματα που μεγάλωσαν ήταν τα σοσιαλδημοκρατικά. Στη δεκαετία του '30 μέσα στην κρίση τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα μαζικοποιήθηκαν, παρά το ότι το πρόγραμμά τους δεν περιελάμβανε μεταρρυθμίσεις.

Η θεωρία της εξαγοράς μιας εργατικής αριστοκρατίας από τα υπερκέρδη του ιμπεριαλισμού δεν μπορεί να εξηγήσει τι έγινε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Δημιουργήθηκαν μαζικά ρεφορμιστικά κόμματα σε

χώρες μη ιμπεριαλιστικές όπως στην Κόρεα, στη Βραζιλία, στη Νότια Αφρική. Μετά τον Μάη του '68 στη Γαλλία, ο κερδομέγος ήταν το Σοσιαλιστικό Κόμμα του Μπερλάν που ξαναχτίστηκε από το μηδέν. Το πιο τρανταχτό παράδειγμα είναι τα σοσιαλιστικά κόμματα της Ισπανίας, της Πορτογαλίας, της Ελλάδας που δημιουργήθηκαν το 1973-74 με την κατάρρευση των δικτατοριών σ' αυτές τις χώρες.

Σε καμία απ' αυτές τις χώρες δεν υπήρχε μεγάλο σοσιαλδημοκρατικό κόμμα. Στην Ισπανία και στην Πορτογαλία, οι δικτατορίες του Φράνκο και του Σαλαζάρ είχαν διαλύσει οποιαδήποτε απομεινάρια προπολεμικά υπήρχαν, ενώ στην Ελλάδα πριν από τη δικτατορία, το μεγαλύτερο κομμάτι των εργατών που ήθελε αλλαγή, ψηφίζε την Ενωσή Κέντρου. Η κατάρρευση των δικτατοριών και στις 3 χώρες δημιούργησε επαναστατικές συνθήκες και μέσα σ' αυτές δημιουργήθηκαν τα καινούργια σοσιαλιστικά κόμματα από ηγεσίες που δεν είχαν καμία προηγούμενη παράδοση σε τέτοια κόμματα. Ο Μάριο Σαράες, ο ηγέτης του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Πορτογαλίας ήταν δικηγόρος, σε σύνδεση με το Ινστιτούτο Εμπέρτ της Γερμανικής Σοσιαλδημοκρατίας που τον χρηματοδότησε στην προσπάθειά του να στήσει το σοσιαλιστικό κόμμα.

Το ΠΑΣΟΚ

Στην Ελλάδα το ΠΑΣΟΚ δημιουργήθηκε από ένα κομμάτι βουλευτών της Ενώσης Κέντρου, τη Δημοκρατική Αμυνα, μια σοσιαλ-

δημοκρατική κίνηση διανοούμενων που δεν ξεπερνούσαν τους 100 και το ΠΑΚ, που ήταν μαχητικές αντιστασιακές οργανώσεις που έχτισε ο Αντρέας Παπανδρέου σε διάφορες χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής την περίοδο της δικτατορίας.

Η τεράστια ριζοσπαστικοποίηση των εργατών με την κατάρρευση της Χούντας ήταν αυτή που μετέτρεψε το ΠΑΣΟΚ από ένα κίνημα 400-500 ατόμων σε μαζικό ρεφορμιστικό κόμμα. Κι αυτό δεν περιορίστηκε μόνο στο 1974 αλλά συνεχίστηκε σε όλη την επόμενη 20ετία. Ποιος κέρδισε από τις μεγάλες εργατικές κινητοποιήσεις το 1979; Τις απεργίες στη ΔΕΗ, στις τράπεζες, στα αμαξοστάσια, στα ναυπηγεία; Το ΠΑΣΟΚ. Ετσι μπόρεσε το ΠΑΣΟΚ από το 13% που πήρε στις εκλογές του 1974 να φτάσει το 48% στις εκλογές του 1981. Ποιος πήρε τη μερίδα του λέοντος από τις μεγάλες απεργίες την τριετία 1990-1993, όταν ήταν κυβέρνηση η ΝΔ; και πάλι το ΠΑΣΟΚ παρόλο που δεν έκανε τίποτα για να οργανώσει αυτές τις μάχες.

Τα μαζικά ρεφορμιστικά κόμματα της σοσιαλδημοκρατίας, λοιπόν, δεν δημιουργήθηκαν ούτε μαζικοποιήθηκαν ξανά και ξανά επειδή η αστική τάξη κατάφερε να εξαγοράσει και να ενσωματώσει τους εργάτες. Ο ρεφορμισμός δεν είναι οικονομικό φαινόμενο, είναι πολιτικό. Οι εργάτες παλεύουν, αντιστέκονται, στρίβουν αριστερά, αλλά ταυτόχρονα διατηρούν αυταπάτες ότι μπορούν να βελτιώσουν τη θέση τους μέσα στο σύστημα, χωρίς να ανατρέψουν. Τα ρεφορμιστικά κόμματα πατούν πάνω σ' αυτές τις αυταπάτες, τις αναπαράγουν και τις αξιοποιούν. Αυτό το πετυχαίνουν γιατί έχουν σχέσεις και με τις δυο βασικές τάξεις της κοινωνίας, είναι κόμματα αστικά - εργατικά. Έχουν πρόγραμμα τη διαχείριση του καπιταλισμού, αλλά αναδεικνύονται σε διαχειριστές χάρη στη σχέση τους με την οργανωμένη εργατική τάξη και τα συνδικάτα. Εκεί βρίσκεται η ουσία της επαναστατικής κριτικής του Λένιν και όχι στη θεωρία της "εξαγοράς" και του "εκμαυλισμού" των εργατών.

Η δεκαετία του '90 σηματοδοτεί παγκόσμια την ανασύνταξη της εργατικής τάξης. Στην Ιταλία η κυβέρνηση Μπερλουσκόνι - Φίνι πέφτει κάτω από τη γενική απεργία τον Δεκέμβρη του 1994. Στη Γερμανία τον Ιούνιο του 1996 η DGB (η γερμανική ΓΣΕΕ) οργανώνει μια τεράστια διαδήλωση στη Βοννη ενάντια στις περικοπές του Κολ. Στη Γαλλία, ένα διήμερο μεγάλων απεργιών, τον Νοέμβρη και Δεκέμβρη του 1995 ενάντια στο "σχέδιο Ζιπέ" σηματοδότησε όχι μόνο την ήττα της

γαλλικής δεξιάς, αλλά και μια ολόκληρη στροφή σε όλη την Ευρώπη. Εάν η δεκαετία του '80 σηματοδοτήθηκε από την ήττα της μεγάλης απεργίας των ανθρακωρύχων στη Βρετανία, ο άνεμος των εργατών του Δεκέμβρη του '95 στη Γαλλία, σηματοδότησε τη στροφή αριστερά και τη ριζοσπαστικοποίηση σε όλες τις χώρες.

Το αποτέλεσμα αυτής της αλλαγής ήταν η νίκη του Μπλερ στη Βρετανία, του Ζοσπέν στη Γαλλία, του Σρέντερ και του Λαφονταίν στη Γερμανία. Η νίκη αυτών των κομμάτων δεν ήρθε γιατί υποσχέθηκαν μεταρρυθμίσεις και παροχές, αλλά γιατί ήταν η πρώτη επιλογή για εκατομμύρια εργάτες που άρχισαν να κοιτάζουν αριστερά για λύση.

Η εμφάνιση, η ανάπτυξη, το δυνάμωμα των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων ακόμα και τώρα που έχουν μετατραπεί σε κόμματα χωρίς μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα -αντίθετα έχουν πάει τόσο δεξιά ώστε να καταργούν προηγούμενες κατακτήσεις- οφείλεται στην αντιφατική συνείδηση της εργατικής τάξης. Από την μια είναι η τάξη που η απελευθέρωση της είναι έργο της ίδιας όπως έλεγε ο Μάρξ και ταυτόχρονα ζει σε μια κοινωνία όπου οι κυρίαρχες ιδέες είναι οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης. Άρα ταυτόχρονα με τους αγώνες, με τις εκρήξεις, με τη στροφή αριστερά, κουβαλάει μαζί της τις κοινοβουλευτικές αυταπάτες. Την άποψη ότι δεν χρειάζεται να κάνει επανάσταση και να ανατρέψει τον καπιταλισμό για να αποκτήσει όλα αυτά που θέλει. Εάν δεν έχουμε ξεκάθαρη αυτή την εικόνα δεν θα μπορούσαμε να εξηγήσουμε πως οι εργάτες διαλέγουν τα ρεφορμιστικά κόμματα σαν πρώτη οργάνωση ακόμα και σε επαναστατικές περιόδους, ούτε να καταλάβουμε γιατί στη συνέχεια μπορούν να τα εγκαταλείψουν και να κερδηθούν στις επαναστατικές ιδέες.

Ακόμα και στη Ρώσικη Επανάσταση τον Φλεβάρη του 1917 οι ρεφορμιστές ήταν ο πρώτος σταθμός για τους εργάτες που εξαγέρθηκαν ενάντια στον Τσάρο. Σε μια επανάσταση ή σε μια εξέγερση μπαινουν στην πολιτική χιλιάδες εργάτες που μέχρι τότε δεν είχαν καμιά εμπειρία από συλλογική πολιτική δράση. Αυτοί οι εργάτες διαλέγουν τα κόμματα που είναι πιο κοντά στις ιδέες που κουβαλάνε και γι' αυτό τα ρεφορμιστικά κόμματα είναι αυτά που μεγαλώνουν πρώτα. Το εάν αυτοί οι εργάτες θα μείνουν εκεί ή θα κερδηθούν στις επαναστατικές ιδέες εξαρτάται από πολλά πράγματα. Ένα απ' όλα και αρκετά καθοριστικό είναι ο ρόλος των κομμάτων στα αριστερά της σοσιαλδημοκρατίας.

Η κρίση της σοσιαλδημοκρατίας

Η αναβίωση της Ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας και στην Ελλάδα και στην υπόλοιπη Ευρώπη είναι γεμάτη από αντιφάσεις. Ενώ κέρδισαν τις εκλογές αντιπρόσωποι σε ένα μαζικό κίνημα που συγκροήθηκε με τις νεοφιλελεύθερες επιλογές, οι σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις συνεχίζουν χωρίς αλλαγές αυτό το πρόγραμμα. Αυτή η αντιφάση προκάλεσε τεράστιες αντιδράσεις και μέσα στο εργατικό κίνημα και μέσα στο εσωτερικό αυτών των κομμάτων. Στην Ελλάδα ο Τσοβόλας φεύγει από το ΠΑΣΟΚ και φτιάχνει τον Δεκέμβρη του '95 το ΔΗΚΚΙ. Είναι η πρώτη ανοιχτή κριτική και αποχώρηση από τα αριστερά ενώ ακόμα ζούσε ο Αντρέας. Η κυβέρνηση του Σημίτη είχε να αντιμετωπίσει την πιο σκληρή τετραετία από άποψη εργατικών αγώνων και το πιο μεγάλο αντιπολεμικό κίνημα σε όλη την Ευρώπη.

Ο Σημίτης αναγκάστηκε μετά τα αποτελέσματα των Ευρωεκλογών να αναστείλει κάθε μέτρο που θα τον έφερνε σε σύγκρουση με τα συνδικάτα. Τόσο που έφτασε στο σημείο να οργανώσει μια προεκλογική καμπάνια τον Απρίλη του 2000 που έμοιαζε περισσότερο με το ΠΑΣΟΚ του '81 και καθόλου με τον Σημίτη του 1996.

Ο Λαφονταίν ήρθε σε σύγκρουση με τον Σρέντερ και με τον διοικητή της Ευρωπαϊκής Τράπεζας πάνω στα θέματα των επιτοκίων και των φόρων. Ο Λαφονταίν ζητούσε να μειωθούν οι φόροι για τους εργαζόμενους και να αυξηθούν για το κεφάλαιο ενώ ζητούσε παράλληλα να μειώσει η Γερμανία τα επιτόκια.

Στη σύγκρουση αυτή ο Λαφονταίν παραιτήθηκε από τη θέση του υπουργού Οικονομικών και από τη θέση του προέδρου του κόμματος, χωρίς ποτέ να προσφύγει στη βάση και να ζητήσει υποστήριξη για τις θέσεις του.

Στη Γαλλία ο Ζοσπέν για να μπορέσει να ελέγξει τις αντιδράσεις, σχημάτισε κοινή κυβέρνηση με το Κομμουνιστικό Κόμμα και με τον Σεβεσμάν, ενώ αναγκάστηκε αρκετές φορές σ' αυτή την τριετία να παραιτηθεί υπουργός και να υποχωρήσει εκεί που φοβόταν ότι δεν θα μπορούσε να ελέγξει τις αντιτάσεις.

Το πιο πρόσφατο παράδειγμα της κρίσης είναι η ήττα του Μπλερ και η νίκη του Λίβινγκστον. Παρά την τεράστια προσπάθεια όλη της ηγεσίας του Εργατικού Κόμματος να μην αφήσουν τον Λίβινγκστον να κατέβει για δήμαρχος του Λονδίνου, αυτό κατάρχη στην ήττα του επίσημου υποψήφιου που πήρε μόνο το 14% και στη νίκη του αντάρτη που πήρε 51%.

Η θεωρία του δικομματισμού που ταυτί-

Εργάτες του Σκαρμαγκαά έξω από τη Βουλή αποδοκιμάζουν τον Λαλιώτη

ζει τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ και θεωρεί ότι ανάμεσα σ' αυτά τα κόμματα δεν υπάρχει διαφορά, κόβει τις γέφυρες μ' αυτό τον κόσμο και χαρίζει τους εργάτες στον Σημίτη. Τα αριστερά κόμματα που υιοθετούν αυτή τη θεωρία, έχουν την εικόνα μιας εργατικής τάξης εξαγορασμένης από τις υποσχέσεις του Σημίτη και άρα παραιτούνται από την προσπάθεια να την κερδίσουν. Αντίθετα, η καθαρή εικόνα για τη δύναμη και τις αντιφάσεις της σοσιαλδημοκρατίας ξεκαθαρίζει τρία πράγματα. Πρώτα, πόσο λάθος είναι η ουτοπιομηνία που ταυτίζει την οικονομική κρίση με τη γρήγορη διάλυση αυτών των κομμάτων. Οι ρίζες είναι στις ιδέες και αυτές πεθαίνουν πολύ πιο δύσκολα. Δεν υπάρχουν αυτοματισμοί. Χρειάζεται ολόκληρη πολιτική μάχη από τ' αριστερά και το θέμα είναι πώς την οργανώνουμε.

Το δεύτερο, πόσο αναγκαίο είναι το ενιαίο μέτωπο με τους εργάτες που ψηφίζουν, επηρεάζονται ή είναι οργανωμένοι στο ΠΑΣΟΚ. Είναι τα πιο οργανωμένα και με μεγάλες εμπειρίες τμήματα της εργατικής τάξης, είναι αυτά που έδωσαν και θα δώσουν τη σύγκρουση με τον Σημίτη. Η τετραετία 1996-1999 ήταν γεμάτη ανταρσίες της εργατικής βάσης ενάντια

στον Σημίτη. Θυμηθείται την απεργία της Ιονικής, την Ολυμπιακή, τα αντιπολεμικά συλλαλητήρια. Η νίκη του ΠΑΣΟΚ στις εκλογές και η εξασφάλιση νέας τετραετίας δεν σημαίνει ότι οι ανταρσίες θα σταματήσουν. Εάν η αριστερά το χάσει αυτό από τα μάτια της θα χάσει όλες τις ευκαιρίες που θα ανοίξουν.

Το τρίτο είναι η μάχη με τις κυρίαρχες ιδέες που το ΠΑΣΟΚ περνάει μέσα στην εργατική τάξη και όλα τα κόμματα της αριστεράς δεν κοντράρουν. Ενιαίο μέτωπο με τους εργάτες που επηρεάζονται από το ΠΑΣΟΚ δεν σημαίνει προγραμματική σύγκλιση με το ΠΑΣΟΚ. Το αντίθετο. Σημαίνει να αναδείξουμε τη στρατηγική διαφορά ανάμεσα στην Αριστερά και στον Σημίτη. Η αριστερά πρέπει να απαντήσει στο μεγάλο ερώτημα εάν υπάρχει εναλλακτική λύση απέναντι στον καπιταλισμό. Η θετική απάντηση σ' αυτό, η προβολή της δύναμης των εργατών όχι μόνο να παλαίψουν τις επιθέσεις του κεφαλαίου, αλλά και να χτίσουν οι ίδιοι μια σοσιαλιστική κοινωνία, ανατρέποντας αυτό το σύστημα είναι από τις προτεραιότητες της περιόδου.

Η δουλειά του ΣΕΚ τα τελευταία χρόνια έδειξε ότι μπορεί να συνδιάζει και τα

τρία. Το ΣΕΚ και η ΟΣΕ από την οποία προήλθε, στήριξε σε όλη τη δεκαετία του '90 τους αγώνες των εργατών με αυτή την πολιτική. Ποτέ δεν αντιμετώπισαμε αφ'υψηλού ή σεχταριστικά τα κομμάτια που επηρεάζονται από το ΠΑΣΟΚ. Είμαστε οι συμπαραστάτες των απεργών της ΕΑΣ όταν έδιναν τη μεγάλη μάχη τους ενάντια στην ιδιωτικοποίηση των λεωφορείων από τον Μητσοτάκη. Αλλά και όταν οι εργάτες του Σκαρμαγκαά έδωσαν μάχες για να σώσουν τα Ναυπηγεία με κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ το 1995, η Εργατική Αλληλεγγύη ήταν αυτή που οργανώσε Επιτροπές Συμπαράστασης στις γειτονιές. Γι' αυτό, όταν ανέλαβε ο Σημίτης τον "υποδεχθήκαμε" με το σύνθημα πως αν προχωρήσει στις επιθέσεις του "Θα γίνει της Γαλλίας". Προβλέψαμε τις ανταρσίες γιατί βλέπαμε τη βάση του ΠΑΣΟΚ σαν αγωνιστικό κομμάτι της τάξης και όχι σαν "εκμαυλισμένους απ' τα ρουσφέτια". Σταθήκαμε στο πλευρό της Ιονικής και της Ολυμπιακής κι αν η υπόλοιπη αριστερά είχε κινηθεί με τον ίδιο τρόπο θα μπορούσαμε να είχαμε οδηγήσει όλες αυτές τις ανταρσίες στη νίκη και να διαμορφώσουμε μια πολύ δυνατή Αριστερά. Αυτός είναι ο στόχος για το επόμενο διάστημα.

Προγράμματα λιμού

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αντιμετώπισε στις 16 Απρίλη στην Ουάσιγκτον τη μεγαλύτερη διαδήλωση της ιστορίας του στον "πρώτο" κόσμο. Ο Σωτήρης Κοντογιάννης εξηγεί τον καταστροφικό ρόλο του ΔΝΤ στην επιβολή των κανόνων της αγοράς

"Καταργήστε την Παγκόσμια Τράπεζα", "Κλείστε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο" φώναζαν οι χιλιάδες οργισμένοι διαδηλωτές που είχαν συγκεντρωθεί στις 16-17 Απρίλη στην Ουάσιγκτον αποφασισμένοι να εμποδίσουν τη κοινή διάσκεψη κορυφής των δυο διαβόητων οργανισμών. Στα μάτια τους -όπως και στα μάτια εκατομμυρίων ανθρώπων σε ολόκληρο τον κόσμο- το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα ευθύνονται, σε μεγάλο βαθμό, για την φτώχεια, την πείνα και την καταστροφή του περιβάλλοντος στον «Τρίτο Κόσμο». Και δεν έχουν άδικο. Τα παρανοϊκά προγράμματα "διαρθρωτικής προσαρμογής" που έχουν κατά καιρούς επιβάλλει σε διάφορες χώρες της Αφρικής, της Ασίας ή της Λατινικής Αμερικής έχουν εξαφανίσει εκατομμύρια θέσεις εργασίας, έχουν ρημάξει εκατομμύρια στρέμματα καλλιεργήσιμης γης, έχουν κλείσει χιλιάδες νοσοκομεία και σχολεία και έχουν βυθίσει ολόκληρους λαούς στην πιο τρομαχτική εξαθλίωση.

Στην Αιθιοπία σήμερα, 8 εκατομμύρια άνθρωποι πεθαίνουν κυριαρχικά από την πείνα. Το μέσο, κατά κεφαλή εισόδημα δεν ξεπερνάει τις 100 δραχμές την ημέρα, οι φτωχοί δεν έχουν πρακτικά τίποτα. Το 73% του πληθυσμού δεν έχει πρόσβαση σε καθαρό νερό, το 92% δεν έχει τουαλέτα. Ένα στα δέκα παιδιά πεθαίνει στη γέννα, ενώ ο μέσος όρος ζωής δεν ξεπερνάει τα 43 χρόνια. Αυτά τα ζητήματα, όμως, δεν απασχολούν τους τεχνοκράτες του Διεθνούς Νομισματικού Ταμεί-

ου και της Παγκόσμιας Τράπεζας. Για αυτούς, το πραγματικό πρόβλημα είναι τα δισεκατομμύρια που χρωστάει η Αιθιοπία στις τράπεζες της Δύσης -και δεν διατάζουν να κάνουν οτιδήποτε για να εξασφαλίσουν ότι οι τραπεζίτες θα πάρουν τα λεφτά τους πίσω. Το 1997 η κυβέρνηση της Αιθιοπίας, στα πλαίσια του προγράμματος «διαρθρωτικής προσαρμογής» που έχει επιβάλλει το ΔΝΤ, κατόργησε τις επιδοτήσεις στα λιπάσματα: μέσα σε λίγους μήνες η αγροτική παραγωγή σιτηρών και οσπρίων -η βασική πηγή τροφής για την πλειοψηφία του κόσμου στην Αιθιοπία- έπεσε 24% κάτω. Ο λιμός απλώθηκε σαν

την πανούκλα, σε ολόκληρη τη χώρα. "Υπάρχουν πτώματα παντού" έλεγε, με απόγνωση, στην τηλεόραση του BBC ο εκπρόσωπος μιας βρετανικής ανθρωπιστικής οργάνωσης που μοίραζε τρόφιμα στους πεινασμένους πληθυσμούς της Αιθιοπίας. Αυτά, όμως, δεν ενδιαφέρουν το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Στην τελευταία του έκθεση για την Αιθιοπία το ΔΝΤ μιλάει για «επιτυχία» του προγράμματος, κομπάζει για την «γενική βελτίωση στις μακροοικονομικές επιδόσεις [που] επιτεύχθηκε στην περίοδο των οικονομικών ετών 1996-1999» και δεν διατάζει να προτείνει και νέα μέτρα για την καταπολέμηση των «αγκυλώσεων» και την ακόμα μεγαλύτερη απελευθέρωση της αγοράς.

Η Αιθιοπία είναι ένα μόνο από τα δεκάδες παραδείγματα της δολοφονικής αρπακτικότητας του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας. Οι διαδηλωτές στην Ουάσιγκτον είχαν απόλυτα δίκιο όταν φώναζαν «Κλείστε το ΔΝΤ, καταργήστε την Παγκόσμια Τράπεζα».

Η συμφωνία του Μπρέτον Γούντς

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η "θυγατρική" του Παγκόσμια Τράπεζα ιδρύθηκαν τον Ιούνιο του 1944 με το περιβόητο συνέδριο του Μπρέτον Γούντς, στο οποίο συμμετείχαν αντιπρόσωποι από 44 διαφορετικά κράτη. Τα κεντρικά γραφεία του ΔΝΤ εγκαταστάθηκαν στην Ουάσιγκτον, από όπου άρχισε να λειτουργεί δυο περίπου χρόνια αργότερα. Σήμερα το ΔΝΤ έχει πάνω από 180 μέλη-κράτη.

Τυπικά η αποστολή του ΔΝΤ είναι να ε-

Η Αφρική το έτος 2000

εξασφαλίζει ένα «σταθερό περιβάλλον» για τις διεθνείς χρηματικές συναλλαγές. Στην πράξη φρόντιζε, πάντοτε, να εξασφαλίζει τα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων της Δύσης – κύρια των ΗΠΑ – σε βάρος των εργατών και των φτωχών λαών του πλανήτη.

Από την πρώτη στιγμή που ξέσπασε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος οι ηγέτες των Μεγάλων Δυνάμεων άρχισαν να δολοπλοκούν και να καταστρώνουν διάφορα υπόγεια σχέδια με στόχο να εξασφαλίσουν μια όσο το δυνατόν καλύτερη θέση στον μεταπολεμικό κόσμο. Οι αμερικάνοι καπιταλιστές είχαν βγει τρομαχτικά ενισχυμένοι από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η συμφωνία του Μπρέτον Γούντ ανακήρυξε πανηγυρικά το δολάριο το «κεντρικό» νόμισμα όλου του δυτικού κόσμου. Οι ισοτιμίες των νομισμάτων της Δύσης δεν θα καθορίζονταν πλέον με βάση την αντιστοιχία τους σε χρυσό, αλλά με βάση την αντιστοιχία τους σε δολάρια και οι κεντρικές τράπεζες δεν ήταν πια υποχρεωμένες να κρατάνε στα υπόγειά τους αποθέματα χρυσού, αλλά δολάρια. Στη θέση των προπολεμικών «ζωνών» της βρετανικής στερλίνας, του γερμανικού μάρκου, του γαλλικού φράγκου κλπ η συμφωνία του Μπρέτον Γούντ επέβαλε τώρα, σε ολόκληρο το δυτικό ημισφαίριο μια ενιαία «ζώνη» του δολαρίου.

Οι βιομήχανοι της Δύσης βιάζονταν να απλώσουν τα πλοκάμια τους στη νέα τους αυτοκρατορία αλλά οι χώρες της Ασίας, της Λατινικής Αμερικής ή της Αφρικής – κατά κανόνα όλες πρώην αποικίες των Μεγάλων Δυνάμεων της προπολεμικής Ευρώπης – δεν είχαν ούτε χρήματα για εισαγωγές ούτε κεφάλαια για να επενδύσεις. Το κενό αυτό ανέλαβε να καλύψει η Παγκόσμια Τράπεζα. Στις δεκαετίες του '50, του '60 και του '70 τα δάνεια της Παγκόσμιας Τράπεζας – και από διπλά της των μεγαλύτερων τραπεζιτών της Δύσης – χρηματοδότησαν εκατοντάδες «μεγάλα έργα» σε διάφορες χώρες του «Τρίτου Κόσμου».

Ο «εγγυητής» αυτού του συστήματος ήταν το ΔΝΤ. Αν μια χώρα αντιμετώπιζε δυσκολίες στις διεθνείς πληρωμές της – δηλαδή δεν είχε αρκετό συνάλλαγμα για να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της απέναντι στις ξένες τράπεζες – μπορούσε να δανειστεί συνάλλαγμα από τα ταμεία του ΔΝΤ με τον όρο, όμως, ότι θα αποδεχόταν ένα πρόγραμμα «προσαρμογής» που θα εξασφάλιζε ότι τα δάνεια, τόσο προς το ΔΝΤ όσο και προς τους ξένους τραπεζίτες, θα ξεπληρώνονταν μέχρι δεκάρας. Στα 55 χρόνια που έχουν περάσει

«Ακυρώστε τα χρέη του Τρίτου Κόσμου», γράφει το πανώ των διαδηλωτών στην Ουάσιγκτον

από τη ίδρυσή του, το ΔΝΤ δεν έχει απογοητεύσει ούτε μια φορά τους εμπνευστές του: «τα κέρδη μας πάνω από τους ανθρώπους».

«Ελάτε να σας αναπτύξουμε»

Η Παγκόσμια Τράπεζα ποτέ δεν έδωσε ούτε μια δεκάρα με κριτήριο την ευημερία του κόσμου ή την προστασία του πλανήτη. Το μοναδικό της κριτήριο ήταν πάντοτε τα συμφέροντα των πλούσιων καπιταλιστών της Δύσης. Κατά κανόνα, αντί για ανάπτυξη και ευημερία, τα προγράμματα της ΠΤ έφεραν στον «Τρίτο Κόσμο» την κρίση, τον θάνατο και την καταστροφή.

Το πιο χαρακτηριστικό – και ταυτόχρονα τραγικό – παράδειγμα είναι οι περιβόητες «Πράσινες Επαναστάσεις» της δεκαετίας του '60 και του '70. Οι «πράσινες επαναστάσεις» ήταν στην ουσία μεγαλόπνοα σχέδια μαζικών καλλιεργειών με νέες ποικιλίες «υψηλής απόδοσης», που υποτίθεται ότι θα έλυναν, οριστικά, το πρόβλημα της πείνας στις διάφορες φτωχές αγροτικές χώρες. Στην πραγματικότητα λειτούργησαν ακριβώς ανάποδα.

Οι σπόροι για τις νέες ποικιλίες έπρεπε να αγοραστούν – καθόλου τυχαία από το «Ίδρυμα Ρόκφελερ» που τις είχε αναπτύξει. Και έπρεπε, επίσης, να εισαχθούν τα αντίστοιχα λιπάσματα, τα τρακτέρ, οι θεριζοαλωνιστικές μηχανές, τα φορτηγά και φυσικά να κατασκευαστούν οι αποθήκες, τα εργοστάσια συσκευασίας και τα μεγάλα αρδευτικά έργα – από τις κατασκευαστικές εταιρίες της Δύσης. Όλα αυτά χρειάζονταν χρήματα – εκατοντάδες εκατομμύρια δολάρια – και για να τα ξεπληρώσουν τα προϊόντα των «Πράσινων Επαναστάσεων» θα έπρεπε να οδηγηθούν στην

παγκόσμια αγορά και όχι στην εσωτερική κατανάλωση. Στην Ινδία – μια από τις χώρες που μαστιζόταν από χρόνια υποσιτισμό – η «Πράσινη Επανάσταση» αύξησε κατακόρυφα την παραγωγή ρυζιού, η κατονάλωση όμως έπεσε. Η πείνα, αντί να εξαλειφθεί, πολλαπλασιάστηκε.

Στο Μarόκο, η Παγκόσμια Τράπεζα συνεργάστηκε στενά με τον Βασιλιά Χουσεΐν στην «πολιτική των καναλιών» – ένα μεγαλειώδες αρδευτικό έργο που υποτίθεται ότι θα αύξησε άμεσα κατά ένα εκατομμύριο εκτάρια την καλλιεργήσιμη γη. Στα νέα αυτά εδάφη θα καλλιεργούσαν λαχανικά και εσπεριδοειδή – δυο είδη για τα οποία οι ειδικοί της Παγκόσμιας Τράπεζας εκτιμούσαν ότι το Μarόκο είχε, λόγω κλίματος, «συγκριτικό πλεονέκτημα». Οι εξαγωγές, έλεγε το πρόγραμμα, θα εξασφάλιζαν την άνετη αποπληρωμή του χρέους μέσα στα επόμενα χρόνια.

Το σχέδιο απορρόφησε τα 2/3 όλων των επενδύσεων στην γεωργία. Οι «τυχεροί» που επωφελήθηκαν από την «πολιτική των καναλιών» ήταν κατά κανόνα οι πλούσιοι γαιοκτήμονες. Αποστερημένη από πόρους – νερό, λιπάσματα, φυτοφάρμακα, γεωπόνους, ανταλλακτικά – η υπόλοιπη ύπαιθρος, από την οποία ζούσαν τα εκατομμύρια των φτωχών αγροτών, ρήμαξε. Το 1984 η παραγωγή σιτηρών είχε πέσει στο μισό από τα επίπεδα του 1955 και η πείνα μαστίζε τη χώρα.

Οικονομική καταστροφή

Αντί για την ευημερία, τα «αναπτυξιακά προγράμματα» της Παγκόσμιας Τράπεζας χάρισαν στον «Τρίτο Κόσμο» πείνα, φτώχεια και ερείπια. Ταυτόχρονα, όμως, τους κληροδότησαν και κάτι ακόμα: ένα δυσβάστακτο

ΔΝΤ - Παγκόσμια Τράπεζα

βουνό από χρέη.

Η διεθνής οικονομική κρίση κυριολεκτικά τσάκισε τις φτωχές χώρες του «Τρίτου Κόσμου». Με την ενθάρρυνση της Δύσης είχαν «ποντάρει», τα προηγούμενα χρόνια, στην ανάπτυξη με στόχο τις εξαγωγές. Τώρα έβλεπαν με τρόμο τις τιμές των προϊόντων τους –με τα οποία θα ξεπλήρωναν τα χρέη- να πέφτουν και την παραγωγή τους να μένει αδιάθετη στις αποθήκες.

Το παράδειγμα της Ζάμπια –της πρώην βρετανικής βόρειας Ροδεσίας- είναι τυπικό. Η Ζάμπια είχε την «ατυχία» να διαθέτει ένα υπέδαφος πλούσιο σε χαλκό: ένα καταπληκτικό «συγκριτικό πλεονέκτημα» σύμφωνα με τους ειδικούς της Παγκόσμιας Τράπεζας, τους δυτικούς τραπεζίτες, τις δυτικές κατασκευαστικές εταιρίες που έσπευσαν να την «αναπτύξουν». Στις αρχές της δεκαετίας του '70 η Ζάμπια θύμιζε «μονοκαλλιέργεια» –μόνο που το προϊόν που παρήγαγε δεν ήταν καφές ή ζάχαρη, αλλά χαλκός. Το 95% του συναλλάγματος της χώρας προερχόταν από τις εξαγωγές χαλκού.

Το 1985 η Ζάμπια βρέθηκε να χρωστάει 4 δισεκατομμύρια δολάρια στις ξένες τράπεζες –μιάμιση φορά το εθνικό της εισόδημα- και η τιμή του χαλκού, στις παγκόσμιες αγορές ήταν τρεις φορές χαμηλότερη από ότι ήταν δυο δεκαετίες πριν. Και οι τραπεζίτες δεν ήταν διατεθειμένοι να χάσουν ούτε μια δεκάρα –ακόμα και αν αυτό σήμαινε τον θάνατο εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων.

Στα τέλη της δεκαετίας του '80 η κυβέρνηση της Ζάμπια βρέθηκε σε αδυναμία να πληρώσει τα δυσβάστακτα τοκοχρεολύσια και οι τραπεζίτες έκλεισαν τις στρόφιγγες του χρήματος. Οι εισαγωγές, ακόμα και των πιο βασικών αγαθών, διακόπηκαν. Η αμερικανική εφημερίδα Washington Post περιέγραφε με αυτά τα μαύρα χρώματα την κατάσταση στην Ζάμπια:

«Χτυπημένη από τις ελλείψεις σε ανταλλακτικά και εισαγόμενες πρώτες ύλες η βιομηχανία της Ζάμπια λειτουργεί σήμερα κάτω από το 50% της ικανότητάς της. Από τα 6.500 τρακτέρ μόνο τα 2000 μπορούν να δουλέψουν. Τα 320 από τα 555 λεωφορεία της εταιρίας συγκοινωνιών είναι εκτός λειτουργίας. Στο μεγαλύτερο ορυχείο χαλκού της χώρας, από τα 190 βαγονέτα μεταφοράς μεταλλεύματος, μόνο τα 57 λειτουργούσαν ακόμα...»

Το ΔΝΤ δέχτηκε να στηρίξει με νέα δάνεια την Ζάμπια με τον όρο ότι η κυβέρνηση θα αποδεχόταν ένα από τα γνωστά προγράμματα «διαρθρωτικής προσαρμο-

γής».

Δεν χρειάζεται να είναι κανένας ειδικός για να καταλάβει τι είναι αυτά τα προγράμματα. Η φιλοσοφία τους είναι πολύ απλή: τα πάντα πρέπει να θυσιαστούν στον βωμό της αποπληρωμής του χρέους. Ό,τι μπορεί να ιδιωτικοποιηθεί και να εξασφαλίσει συνάλλαγμα θα πουληθεί. Οι επενδύσεις στους μη εξαγωγικούς τομείς καταργούνται. Οι κοινωνικές δαπάνες κηρύσσονται «περιττές». Οι μισθοί και τα μεροκάματα παγώνουν, οι συντάξεις πετοσοκόβονται και τα όρια συνταξιοδότησης ανεβαίνουν. Οι «άχρηστες» υπηρεσίες του δημσίου κλείνουν και οι «υπεράριθμοι» υπάλληλοι απολύονται.

Τα προγράμματα του ΔΝΤ αντέστρεψαν την ροή των χρημάτων ανάμεσα στη Δύση και τον «Τρίτο Κόσμο». Μόνο σε μια χρονιά, το 1996, οι φτωχές χώρες της νότιας Αφρικής (δηλαδή όλες οι άλλες εκτός από τη Νότια Αφρική) πλήρωσαν στους δυτικούς τραπεζίτες 2,5 δισεκατομμύρια δολάρια περισσότερα από όσα εισέπραξαν σε νέα δάνεια και βοήθεια. Το ίδιο το ΔΝΤ έχει εισπράξει από την Αφρική, από τα μέσα της δεκαετίας του '80 μέχρι σήμερα, σε τοκοχρεωλύσια 3 δισεκατομμύρια περισσότερα από όσα έχει δώσει σε δάνεια και μακροπρόθεσμες πιστώσεις.

Τα θύματα αυτής της τρομαχτικής αφαίμαξης ήταν τεράστια. Μια ματιά στις στατιστικές της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας δείχνει ότι οι μολυσματικές ασθένειες είναι σήμερα η πρώτη αιτία θανάτου στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το 1996 το 43% των θανάτων στον αναπτυσσόμενο κόσμο οφειλόταν σε μολύνσεις. Στον αναπτυσσόμενο κόσμο μόνο το 1%.

Αποτυχία

Οι τεχνοκράτες του ΔΝΤ υποστηρίζουν ότι οι μεταρρυθμίσεις τους θα «εξυγιάνουν» τις οικονομίες των υπερχρεωμένων χωρών και θα ανοίξουν τον δρόμο για την οικονομική ανάπτυξη. Στην πραγματικότητα τα προγράμματα τους έχουν απλά αποτύχει. Από τις 69 χώρες που είχαν εφαρμόσει τα προγράμματα του ΔΝΤ μέχρι το 1996, μόνο οι 6 είχαν καταφέρει να μειώσουν το εξωτερικό τους χρέος. Στις περισσότερες τα χρέη είχαν τιναχτεί στα ύψη. Το χρέος των χωρών της νότιας Αφρικής (δεν συμπεριλαμβάνεται το κράτος της Νότιας Αφρικής) έχει αυξηθεί κατά 400% από το 1980 μέχρι σήμερα –και εξακολουθεί να μεγαλώνει. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς της Παγκόσμιας Τράπεζας το χρέ-

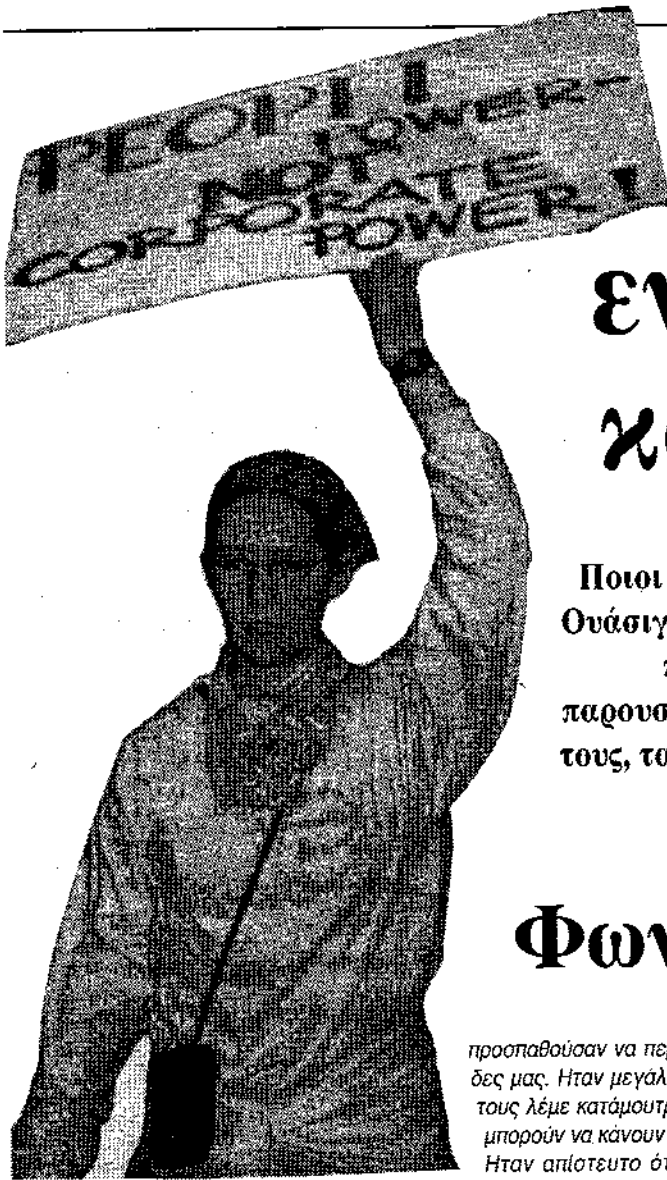
ος τους αντιστοιχεί στις εξαγωγές τους 3,5 ολόκληρων χρόνων. Οι μεταρρυθμίσεις, αντί να οδηγήσουν στην ανάπτυξη, βυθίζουν αυτές τις χώρες ακόμα πιο βαθιά στην κρίση.

Και αυτό δεν είναι ανεξήγητο. Στην πραγματικότητα οι τεχνοκράτες του ΔΝΤ έχουν να προτείνουν στις υπερχρεωμένες χώρες ένα και μοναδικό «γιατρικό»: ακόμα μεγαλύτερη ενσωμάτωση στην διεθνή αγορά, ακόμα γρηγορότερη προσαρμογή στην «παγκοσμιοποίηση». Αυτές οι συνταγές, όμως, δεν έχουν λειτουργήσει ούτε στον «αναπτυγμένο» κόσμο –και δεν έχουν καμιά πιθανότητα να λειτουργήσουν στις χώρες της Αφρικής ή της Ασίας. Στη Δύση το μόνο που κατάφερε η «παγκοσμιοποίηση» ήταν να φουσκώσει την κερδοσκοπία –τον τζόγο στα χρηματιστήρια, στις χρηματαγορές, στην αγορά της γης, στα ακίνητα, στις πρώτες ύλες κλπ- που απειλεί να ρουφήξει τον πλανήτη σε ένα νέο Κράχ, ακόμα χειρότερο και από το '29. Οι χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης και η ανεργία εξακολουθούν, 27 χρόνια μετά την πρώτη «πετρελαϊκή» κρίση, να μαστίζουν το μεγαλύτερο κομμάτι του «αναπτυσσόμενου» κόσμου.

Η φτώχεια, η δυστυχία και η πείνα μαστίζουν σήμερα το μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού του πλανήτη. Οι «ειδικοί» προσπαθούν, κάθε φορά που ο λιμός, οι σεισμοί ή οι πλημμύρες φέρνουν τον ξεχασμένο «αναπτυσσόμενο» κόσμο στην επικαιρότητα, να μας πείσουν ότι φταίνει τα φυσικά φαινόμενα –η ανομβρία, το Ελ Νίνιο- ή ακόμα χειρότερα να ριξούν τις ευθύνες στους ίδιους τους εξαθλιωμένους λαούς –στις παραδόσεις τους, στον υπερπληθυσμό, τους εμφυλίσους πολέμους. Πρόκειται για χυδαία ψέματα. Πάρτε τον υπερπληθυσμό για παράδειγμα: ο λιμός χτυπάει σήμερα τη Βολιβία, με 5 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, και την Ινδία, με 172, αλλά όχι και την Ολλανδία, με 326 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο.

Πριν από 150 περίπου χρόνια ο Μαρξ είχε προβλέψει ότι όσο γερνάει ο καπιταλισμός τόσο χειρότερες θα γίνονται οι κρίσεις του και τόσο μεγαλύτερη θα είναι η βαρβαρότητά του. Ο «Τρίτος Κόσμος» είναι σήμερα η πιο τραγική, επιβεβαιωσή του.

Στο Σιατλ και την Ουάσιγκτον χιλιάδες διαδηλωτές απαίτησαν από τους τραπεζίτες και τις κυβερνήσεις της Δύσης να διαγράψουν εδώ και τώρα τα χρέη των φτωχών χωρών. Και οι κινητοποιήσεις αυτές θα συνεχιστούν.

Ανταρσία ενάντια στον καπιταλισμό

Ποιοι ήταν οι διαδηλωτές στο Σιάτλ και στην Ουάσιγκτον που ταρακούνησαν τις κορυφές του καπιταλισμού; Στις σελίδες αυτές παρουσιάζονται οι ίδιοι μέσα από τις δηλώσεις τους, τα συνθήματά τους και τα μηνύματά τους στο Ιντερνετ.

Φωνές Αντίστασης

προσπαθούσαν να περάσουν τις αλυσι-
δες μας. Ήταν μεγάλη ευχαρίστηση να
τους λέμε κατάμουτρα 'όχι' και να μην
μπορούν να κάνουν απολύτως τίποτα.
Ήταν απίστευτο ότι ελέγχουμε τους
δρόμους των μεγάλων πολυεθνικών
των ΗΠΑ" λέει ο Τζεκ, σπουδαστής από
το Σιάτλ. Ο λαός έχει τη δύναμη - αυτό ή-
ταν το πρώτο μήνυμα που έλαβαν και έ-
στειλαν χιλιάδες διαδηλωτές που παρά τα
δακρυγόνα και τις πλαστικές σφαίρες α-
κύρωσαν τη συνάντηση του ΠΟΕ.

**"Σταματήστε την εκμετάλλευση των
εργατών"**

(πλακάτ μεταλλεργάτη)

"Δεκάδες χιλιάδες μέλη συνδικάτων
βάδιζαν γεμίζοντας το δρόμο μέχρι εκεί
που πιάνει το μάτι, έχοντας κλείσει όλα
τα λιμάνια του Ειρηνικού από την Αλάσκα
μέχρι το Σαν Ντιέγκο. Τα μέλη του κάθε
σωματίου ξεχωριστά, με τα δικά τους
χρώματα και πανώ. Πολλοί από τους πρω-
ινούς διαδηλωτές ήταν εντυπωσιασμένοι
από την δύναμη και την οργάνωσή τους"

λέει ο Ντέιβιντ από το Μπέρκλεϊ. Η αμε-
ρική εργατική τάξη παρέλασε στο
Σιάτλ δείχνοντας την τεράστια δύναμή
της. Οι τελευταίες απεργίες της UPS, της
Μπόινγκ, της Τζένεραλ Μότορς αποδεί-
χτηκαν προανάκρουσμα της αφύπνισης ε-
νός γίγαντα που μόλις αρχίζει να ξυπνά-
ει.

**"Φορτηγατζήδες και χελωνοπαίδα (οι-
κολόγοι), επιτέλους μαζί"**

(Από πλακάτ του σωματίου
των φορτηγατζήδων).

"Το μπλοκ του AFL-CIO (η αμερικάνικη
ΓΣΕΕ) στο οποίο και συμμετείχαμε, είχε
αποφασιστεί να πάμε στην 5η Λεωφόρο,
όπου χιλιάδες νέοι συγκρούονταν με την
αστυνομία. Η ηγεσία του συνδικάτου ό-
μως άλλαξε γνώμη και ξεκίνησε το δρόμο
της επιστροφής - κάτι που οι περισσότε-
ροι θεωρήσαμε προδοσία. Σπάσαμε την α-
λυσιδα των αστυνομικών και περάσαμε
στο δρόμο που πήγαινε στην 5η λεωφό-
ρο. Βρεθήκαμε σε ένα πεδίο πολέμου",
λένε η Σάουνα, ο Τζεφ και ο Κόρεν. Η ε-

Μέχρι πριν από λίγους μήνες η
λέξη "Σιάτλ" ήταν για πολλούς
ένα από τα σύμβολα της "νέας
τεχνολογίας", το σπύτι της "Μάικροσοφτ"
και της "Μπόινγκ". Για τη νεολαία, ήταν η
πόλη του "γκραντζ", του ρεύματος που
ξεκινώντας από τις φτωχογειτονιές της
την περασμένη δεκαετία έφερε στο προ-
σκήνιο μια νέα αμφισβήτηση. Σήμερα η
λέξη Σιάτλ έχει αποκτήσει ένα καινούργιο
παγκόσμιο νόημα: Είναι "εκεί που δώσαμε
μία γερή κλωτσιά στο σύστημα".

**"Ποιανού είναι οι δρόμοι; Οι δρόμοι εί-
ναι δικοί μας!"**

(Σύνθημα στους δρόμους του Σιάτλ)

"Η αλαζονία στα πρόσωπα των συνέ-
δρων του ΠΟΕ ήταν απίστευτη καθώς

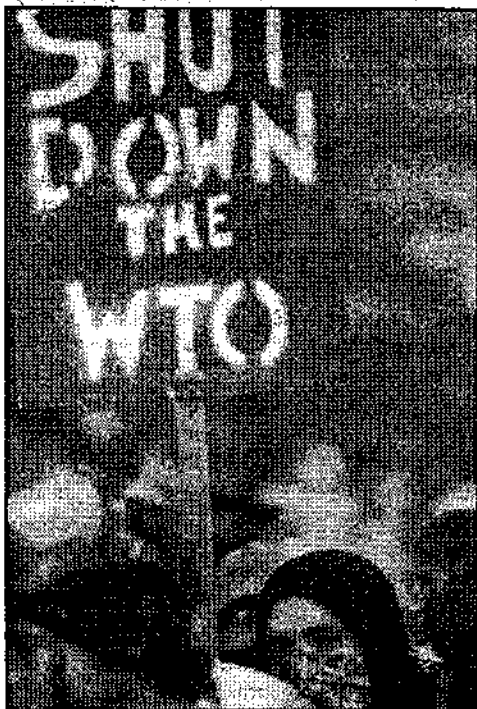
Ουάσιγκτον

νότητα που επιβλήθηκε αυθόρμητα ανάμεσα στους χιλιάδες εργάτες και τη νεολαία στο Σιάτλ είναι ένα τεράστιο βήμα - στις ΗΠΑ δεν μπόρεσε να γίνει ούτε στη δεκαετία του '60.

"Νομίζετε ότι ο ΠΟΕ είναι κακός; Περιμένετε ν'ακούσετε για τον καπιταλισμό" (πλακάτ διαδηλωτή)

"Όπου και να γύρναγες, έβλεπες μεγάλες εκδηλώσεις, συζητήσεις και άλλα παρόμοια γεγονότα να διαδραματίζονται στο πεζοδρόμιο. Πήγα σε ένα διεθνές φόρουμ για την παγκοσμιοποίηση, που κράτησε δύο μέρες. Περίπου 2000 συμμετείχαν χωρίς να χάσουν στιγμή, επί δύο ημέρες" λέει ο Μίσελ Κ. Το Σιάτλ ήταν το ξεκίνημα - κυριολεκτικά - μιας τεράστιας συζήτησης για το πώς μπορεί να αλλάξει ο κόσμος, πώς μπορεί να σταματήσει κανείς τις πολυεθνικές, μιας συζήτησης που άνοιγε πλατιά ακόμα και μέσα στα κρατητήρια.

Το Σιάτλ δεν έπεσε από τον ουρανό. Χιλιάδες νεολαίοι ενεργοποιούνται εδώ και χρόνια ενάντια στην καταστροφή του πλανήτη, ενάντια στην καταπίεση των μειονοτήτων.

"Κλείστε τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου", γράφει το πλακάτ

Για την αμερικάνικη εργατική τάξη η παγκοσμιοποίηση έχει φέρει νέες συνθήκες. "Πας στη δουλειά σου - αν έχεις. Μερικοί μπάσταρδοι σου λένε τι να κάνεις και τι ώρα. Οι μισθοί αυξάνονται, αλλά όχι τόσο πολύ όσο οι τιμές των λαχανικών στην αγορά. Και μετά από λίγο το τμήμα σου κλείνει" λέει ο Τζό Μπ. από το Πόρτλαντ. Στο Σιάτλ συναντήθηκαν οι εργαζόμενοι με τους συνδικαλιστές, η γενιά της επανάστασης του '60 με την γενιά της νέας ριζοσπαστικοποίησης. Πολύ εκρηκτικό μίγμα.

Τίποτα από αυτά δεν έγινε από μόνο του. Για να γίνει το Σιάτλ υπήρξε ένας ολόκληρος χρόνος σκληρής δουλειάς από τα κάτω. Δεν προσέκυψε με μια απλή βόλτα στο Ιντερνετ, αλλά με οργάνωση. "Πήγαμε σε εκκλησίες, κοινότητες, οργανώσεις της γειτονιάς, συζητήσεις για το περιβάλλον, σχολεία, πανεπιστήμια, ακόμα και στα σπίτια των ανθρώπων για να τους πούμε για τον ΠΟΕ" λέει ο Ρον Τζουντ γραμματέας ενός τοπικού συνδικάτου στο Σιάτλ. "Άκουσα για την κινητοποίηση 6 μήνες πριν τον Απρίλη" λέει η Τίνα από το Σικάγο. "Ο κόσμος άρχισε να μιλάει για την κινητοποίηση ένα χρόνο πριν" λέει ο Κέντ από το Σιάτλ.

Οι παραπάνω δηλώσεις ήταν απαντήσεις σε ερωτηματολόγιο που τέθηκε στο Ιντερνετ και στο οποίο απάντησαν δεκάδες αγωνιστές ανάμεσα στο Νοέμβριο του 1999 και τον Γενάρη του 2000. Τα τελευταία λόγια ανήκουν στον Ντειβιντ από το Μπερκλεϊ στην Καλιφόρνια: "Όσοι διαδηλώσαμε στο Σιάτλ κάναμε ιστορία, και το ξέραμε. Το Σιάτλ είναι η αφετηρία κάτι μεγαλύτερου που πρόκειται να έρθει. Τι πρόκειται να πάρουν μαζί τους στις γειτονίες και στις πόλεις τους σε ολόκληρο τον κόσμο, όσοι γέμισαν τους δρόμους του Σιάτλ".

Να καταργηθούν τα χρέη

"Να ποιά είναι η δημοκρατία! Να ποιά είναι η δημοκρατία!"

Στις 16 Απρίλη, δεκάδες χιλιάδες νεολαίοι και εργαζόμενοι γέμισαν τους δρόμους της Ουάσιγκτον φωνάζοντας το παραπάνω σύνθημα κάνοντας κομμάτια την οργανωμένη τρομοκρατία του Κλίντον, τώρα μέσα στις ίδιες τις ΗΠΑ. Από τις 4 το πρωί οι διαδηλωτές έκλεισαν τους δρόμους που οδηγούσαν στην Παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ κρατώντας χιλιάδες αυτοσχέδια πλακάτ με αντικαπιταλιστικά συνθήματα και ομοιώματα του Κλίντον και των ηγετών της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΔΝΤ.

Στην Ουάσιγκτον, η αμερικάνικη άρχουσα τάξη προσπάθησε χρησιμοποιώντας την τρομοκρατία μέρες πριν το συλλαλητήριο με απαγορεύσεις, παρακολουθήσεις τηλεφώνων, συλλήψεις αγωνιστών, να αποτρέψει ένα νέο Σιάτλ. Παρακολουθούσαν ακόμα και τα γυμνάσια! Από τις 10 Απρίλη η Ουάσιγκτον Πόστ έγραφε: "Μερικοί οργανωτές νομίζουν ότι τους παρακολουθούν. Νομίζουν σωστά". Όμως ούτε οι χίλιες (!) συλλήψεις και η απαγόρευση της κυκλοφορίας στο κέντρο της πόλης μπόρεσαν να κάμψουν το πάθος των διαδηλωτών. Παρόλο που δεν μπόρεσαν τελικά να σταματήσουν τις διασκέψεις της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΔΝΤ - ο αντίτυπος και το πολιτικό κόστος που προκάλεσαν ήταν τεράστιο.

"Πανεπιστήμια που ακυρώνουν δημόσιες συγκεντρώσεις κάτω από την πίεση αξιωματούχων. Η αστυνομία κάνει επιδρομές και κλείνει τα γραφεία των οργανώσεων, σπάζει τα σπίτια των ηγετών και τα κάνει άνω κάτω παίρνοντας ό,τι θέλει. Αυτοί είναι μερικοί από τους λόγους για τους οποίους υποτίθεται βομβάρδισαν τη Γιουγκοσλαβία. Αλλά σήμερα βλέπουμε ότι είναι χαρακτηριστικά της Ομοσπονδιακής κυβέρνησης και τ'ου τρόπου με τον οποίο αντιμετώπισε τις τελευταίες διαδηλώσεις" λέει χαρακτηριστικά ένας από τους οργανωτές των κινητοποιήσεων στην Ουάσιγκτον. "Όταν πήγα στο Βιετνάμ, μου είπαν ότι ήταν για τη δημοκρατία. Τι είδους δημοκρατία βλέπετε σήμερα; Αυτή η διαδήλωση, όλων αυτών των ανθρώπων που ήρθαν μαζί, είναι μια ιστορική στιγμή - να ποιά είναι η Δημοκρατία! Τοποθετήθηκε ο μαύρος μεταλλεργάτης συνδικαλιστής Έιμπ Άνταρς σε μια από τις συγκεντρώσεις που δεν απαγορεύτηκαν.

"Η Παγκόσμια Τράπεζα δεν είναι λύση - μόνη λύση η επανάσταση".

Το σύνθημα αυτό αντήχησε στους δρόμους της Ουάσιγκτον, ίσως για πρώτη φορά μετά το '60, φωναγμένο από χιλιάδες στόματα. Στην Ουάσιγκτον η ριζοσπαστικοποίηση προώρησε ένα βήμα μπροστά για την συντριπτική πλειοψηφία των αγωνιστών που συμμετείχαν, σε μια αντικαπιταλιστική κατεύθυνση. "Θέλουν να μας πάνε προς τα πίσω στον 19ο αιώνα. Αυτό πρέπει να σταματήσει. Είμαι με τους αδελφούς και τις αδελφές μου, που παλεύουν σε όλον τον κόσμο. Ημουν στο Σιάτλ. Εχουμε ένα στόχο τώρα, είμαστε αντικαπιταλιστές" λέει η Κάρολ Ντάνκαν μεταλλεργάτρια. "Αυτός είναι ένας διεθνής αγώνας, είμαι περήφανη που βρίσκομαι εδώ" λέει η Μάγκι Μπλείκμαν φοιτήτρια, που συμμετέχει για πρώτη φορά σε διαδήλωση.

Η απόφαση της ηγεσίας των επίσημων συνδικάτων να κάνουν ξεχωριστή συγκέντρωση δεν εμπόδισε χιλιάδες εργαζόμενους με τα σωματεία τους να συμμετέχουν στις διαδηλώσεις στις 16 Απρίλη. "Είμαι μέλος του σωματείου μου και της ομάδας 'Δούλειες με δικαιοσύνη που προσπαθεί να φέρει κοντά τα σωματεία με τους νέους ανθρώπους. Η συγκέντρωση της AFL-CIO άφησε τον δεξιό Πατ Μπουκάναν να κάνει σωβινιστική πολιτική ενάντια στην Κίνα. Δεν έχω τίποτα με τους εργάτες στην Κίνα, το πρόβλημά μου είναι οι πολυεθνικές. Όμως είναι σημαντικό ότι τα συνδικάτα κάλεσαν συγκέντρωση ενάντια στην Παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ, ότι κινούνται έξω. Το Σιάτλ ήταν ένεση αδρεναλίνης".

"Στο Σιάτλ κανείς δεν ήξερε για τον ΠΟΕ και τις επιπτώσεις του στον πλανήτη" λέει η Μπέκα Οικονομολόγος από

τις ηγέτες της "Κίνησης για Παγκόσμια Δικαιοσύνη". "Τώρα όλοι ξέρουν ότι το ΔΝΤ καταπατάει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των εργατών". Όμως οι εργαζόμενοι και οι νεολαίοι της βάσης που οργάνωσαν την Ουάσιγκτον πάνε πολύ παραπέρα. Γράφουν στο γράμμα τους 70 από τους διαδηλωτές που φυλακίστηκαν (ανάμεσά τους εργάτες, συνδικαλιστές, νεολαίοι, αγωνιστές του '60) μέσα από την φυλακή της Ουάσιγκτον:

"Θέλουμε να εκφράσουμε την αλληλεγγύη μας με όλους τους φυλακισμένους του κόσμου που πεθαίνουν και βασανίζονται καθημερινά επειδή θέλουν να τους μεταχειρίζονται δίκαια και να ευχαριστήσουμε τους χιλιάδες που μας συμπαραστέκονται. Οι αστυνομικοί μας έλεγαν ότι στην φυλακή θα μας βιάσουν, θα μας χτυπήσουν και θα μας κολλήσουν AIDS, 'οι αδελφές και οι νέγροι'. Αντίθετα με τα όσα μας έλεγαν οι ρατσιστές και σεξιστές αστυνομικοί, οι συγκρατούμενοί μας ήταν ευαίσθητοι, έξυπνοι, ενημερωμένοι για τα αιτήματά μας, με τα οποία συμφωνούσαν. Πιστεύουμε ότι το σύστημα των φυλακών και η Παγκόσμια Τράπεζα στηρίζονται στην ίδια γυμνή απληστία, ρατσισμό, εκμετάλλευση και καταπίεση που είναι συμπτώματα ενός συστήματος που έχει το κέρδος πάνω από κάθε τι άλλο. Το κίνημά μας είναι ένα μόνο τμήμα των καταπιεσμένων, φτωχών και αγωνιστών πάνω σ'αυτόν τον πλανήτη. Είμαστε τα αδέρφια σας, οι συναδελφοί σας, οι δάσκαλοί σας και οι μαθητές σας και θα εξακολουθούμε να αντιστεκόμαστε με όλες μας τις δυνάμεις μέχρι να πετάξουμε αυτό το σύστημα που βάζει τα κέρδη πάνω από τους ανθρώπους και στην θέση του να χτίσουμε μια πιο δίκαια, ανθρώπινη, ελεύθερη και παγκόσμια κοινωνία".

Η δύναμη να τους σταματήσει

"Εργαζόμενοι, άνεργοι, σπουδαστές, συνδικαλιστές, αγρότες, ακτήμονες, γυναικείες οργανώσεις, εθνικές μειονότητες, αγωνιστές της ειρήνης, περιβαλλοντολογικοί ακτιβιστές και πολλοί άλλοι παλεύουν με αλληλεγγύη, δίπλα ο ένας στον άλλο, έχοντας καταλάβει ότι οι ξεχωριστοί αγώνες δεν είναι απομονωμένοι μεταξύ τους. Άνθρωποι από διαφορετικά κινήματα και διαφορετικές χώρες ενώνουν τις δυνάμεις τους ενάντια στους κοινωνικούς, πολιτικούς και οικονομικούς θεσμούς του καπιταλιστικού συστήματος".

Η Πρωτομαγιάτικη διακήρυξη της συγκέντρωσης στο Λονδίνο, όπου περίπου 20.000 διαδήλωσαν ενάντια στην παγκοσμιοποίηση είναι χαρακτηριστική. Εκατομμύρια άνθρωποι σε όλον τον κόσμο νοιώθουν ότι μπαίνοντας στο νέο αιώνα κάτι έχει αρχίσει να αλλάζει - και μάλιστα με πολύ γρήγορους ρυθμούς. Δεν είναι ότι πιο πριν δεν υπήρχαν αγώνες. Η διαφορά βρίσκεται στο γεγονός ότι για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια αυτοί οι αγώνες ενώνονται. Και στο γεγονός ότι η τεράστια αμφισβήτηση που δημιουργούν έρχεται σε κατά μέτωπο σύγκρουση με τον ίδιο τον καπιταλισμό, εμπνέοντας μαζικά χιλιάδες αγωνιστές.

Αυτήν την αλλαγή σηματοδότησε η "μάχη του Σιάτλ" που συγκλόνισε τις ΗΠΑ και ολόκληρο τον κόσμο στα τέλη του Νοέμβρη του 1999, όταν 60-100.000 διαδηλωτές κατάφεραν να κλείσουν τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Στην Ουάσιγκτον στα μέσα του Απρίλη δεκάδες χιλιάδες διαδηλωτές δεν κατάφεραν να κάνουν το ίδιο με την Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Όμως, έστειλαν το ξεκάθαρο μήνυμα: "Εχθρός μας είναι ο καπιταλισμός". Την Εργατική Πρωτομαγιά 2000 αυτό το μήνυμα απλώθηκε από τις ΗΠΑ μέχρι την Ευρώπη και από την Βραζιλία μέχρι την Ιαπωνία, την Ινδονησία και τη Νότια Κορέα. Τρία γεγονότα που αξίζουν την προσοχή κάθε αγωνιστή στην προσπάθεια για να ετοιμάσουμε τα επόμενα βήματα.

"Ολόκληρη η υδρόγειος μια γροθιά".

"Εχθρός μας ο καπιταλισμός".

"Κύμα κοινωνικής ανυπακοής".

Μέχρι πριν λίγο καιρό παρόμοιους τίτλους θα μπορούσε να βρει κανείς μόνο σε κείμενα που αφορούσαν το παρελθόν. Την Οκτωβριανή επανάσταση ή το Μάη του '68. Σήμερα, αυτοί οι τίτλοι διαλέχτηκαν από τα "ΝΕΑ", την "Ελευθεροτυπία" και την "Καθημερινή" για να παρουσιάσουν τα ρεπορτάζ για τις συγκεντρώσεις της Εργατικής Πρωτομαγιάς 2000 σε ολόκληρο τον πλανήτη. Παρόμοια ήταν τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων σε όλες τις χώρες.

Η Πρωτομαγιά ήταν η μέρα που το μήνυμα του Σιάτλ φάνηκε σε ολόκληρο τον κόσμο. Τα συνθήματα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση του καπιταλισμού ακούστηκαν σε όλες τις γωνιές της γης. Στην Τουρκία, δεκάδες χιλιάδες εργαζόμενοι και φοιτητές κατέβηκαν στους δρόμους για να διαδηλώσουν ενάντια

Πρωτομαγιά 2000

Απεργία και διαδήλωση στις 9 Μάη στα Γιάννενα

στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο που πιέζει για γρήγορες ιδιωτικοποιήσεις μετά το τριετές δάνειο 4 δις δολαρίων. Το γεγονός ότι η καταστολή ήταν ελάχιστη σε σχέση με άλλες χρονιές, είχε αποτέλεσμα οι συγκεντρώσεις να είναι εντυπωσιακές σε μέγεθος. Στη Βραζιλία, μισό εκατομμύριο συγκεντρώθηκε στη συναυλία που κάλεσαν τα συνδικάτα με αίτημα την καθιέρωση του 40ωρου και αυξήσεις στους μισθούς. Στην Ν.Κορέα 20.000 διαδήλωσαν και συγκρούστηκαν με την αστυνομία. Φοιτητές και εργάτες ζήτησαν την καθιέρωση του 40ωρου και σταμάτημα στις απολύσεις στη Νταεβού. Στην Ινδονησία, η αστυνομία επιτέθηκε στις συγκεντρώσεις και σκότωσε δύο διαδηλωτές που διεκδικούν η Πρωτομαγιά να είναι επίσημα πληρωμένη απεργία.

"Στην Πρωτομαγιά η εργατική τάξη μετράει τις δυνάμεις της" έλεγε ο Ενγκελς και είχε δίκιο. Τα εκατομμύρια εργατών που διαδήλωσαν την Πρωτομαγιά ήρθαν να δείξουν ότι τα πράγματα δεν είναι όπως θέλει να τα παρουσιάσει η άρχουσα τάξη: Η εργατική τάξη των ΗΠΑ και της Βρετανίας έδειξαν ότι δεν είναι οι "σιωπηλοί υποστηρικτές" του ΝΑΤΟ. Οι εργάτες της Τουρκίας έδειξαν ότι δεν είναι "εθνικιστές" που θέλουν να δουν κρεμασμένο τον Οτσαλάν, αλλά αντιιμπεριαλιστές, 100.000 διαδήλωσαν ξανά στη Βιέννη ενάντια στην δεξιά που μαζί με το κόμμα του φασίστα Χάιντερ ετοιμάζονται για λι-

τότητα, δείχνοντας για ακόμα μια φορά ότι έχουν τη δύναμη να σταματήσουν τους φασίστες - το ίδιο και στο Αμβούργο και το Βερολίνο.

Οι 2 εκατομμύρια εργαζόμενοι που συμμετείχαν σε 1.000 συγκεντρώσεις που οργάνωσαν τα συνδικάτα σε ολόκληρη την Ιαπωνία δεν είναι τα "πειθήνια ρομπότ" που συνηθίζουν να παρουσιάζουν. Τα ανεξάρτητα συνδικάτα της Σερβίας διαδήλωσαν για ακόμα μια φορά ενάντια στον Μιλόσεβιτς στο Βελιγράδι, δείχνοντας ότι η πραγματική αντιπολίτευση στη Σερβία δεν είναι οι "φιλομοναρχικοί", αλλά οι εργαζόμενοι και η νεολαία. Ακόμα και ο Πάππας ξεπέρασε κάθε προηγούμενο: Για να έλθει κοντά στον κόσμο μίλησε ενάντια στην παγκοσμιοποίηση, και έφερε τον Λου Ρηντ, τους Γιουρίθμικς και τον Γιούσου'ν'Ντουρ να τραγουδήσουν στην συγκέντρωση που οργάνωσε μαζί με τα συνδικάτα!

Η εργατική τάξη είναι εδώ και οι καπιταλιστές το νοιώθουν καλά στο πετσί τους.

Η εργατική τάξη είναι εδώ - και στην Ελλάδα. Τα ΜΜΕ στον πόλεμο στο Κόσοβο μίλαγαν μόνο για το αντιπολεμικό κίνημα στην Ελλάδα και έκρυβαν την αλήθεια αυτής της ριζοσπαστικοποίησης σε όλον τον κόσμο. Τώρα κάνουν το αντίστροφο, προσπαθώντας να μας πείσουν ότι η Ελλάδα είναι η εξαίρεση και το εργατικό κίνημα είναι αδύναμο μπρο-

στά στις επιτυχίες του Σημίτη. Πολύ γρήγορα θα αποδειχθεί πόσο άδικο έχουν.

Η Κριστίν Γκεοβάνις αναφέρει από το ιστορικό Σικάγο: "Την Πρωτομαγιά έγινε η μεγαλύτερη συγκέντρωση των τελευταίων δεκαετιών. Συνδικαλιστές, μεταναστες, πολιτικοί ακτιβιστές όλων των τάσεων συμμετείχαν σε μια διαδήλωση που ξεκίνησε στις 8 το πρωί και κράτησε όλη μέρα. Οι διαδηλωτές φώναζαν συνθήματα υπέρ των εργαζόμενων έξω από το Ινστιτούτο Τέχνης, όπου γίνεται απεργία. Ενώθηκαν με τη διαδήλωση που ήρθε από το γκέτο των Πορτορικάνων που διαδήλωσαν ενάντια στον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό στο Πόρτο Ρίκο. Διαδήλωσαν ενάντια στην ιδιωτικοποίηση της υγείας και της ασφάλισης που αφήνει τους φτωχούς ανυπεράσπιστους. Όταν έφτασαν στην πλατεία φώναξαν ξανά και ξανά το σύνθημα 'Τι μέρα; Πρωτομαγιά! Ποιανού μέρα; Δικά μας μέρα!'

Όταν έφτασαν έξω από τα παλιά Δικαστήρια, όπου είχαν εκτελεστεί το 1887 οι τέσσερις αγωνιστές που συμμετείχαν στα γεγονότα του Σικάγου, την συγκέντρωση έκλεισε ένας από τους οργανωτές: "Δεν θα ξεχάσουμε ποτέ. Το θάρος και η θυσία σας για τη χειραφέτηση της εργατικής τάξης εξακολουθεί να εμπνέει εκατομμύρια σε ολόκληρο τον κόσμο".

Γιώργος Πίττας

Έναν κόσμο να κερδίσουμε

Λίγο πριν το θάνατό του, ο Τόνι Κλιφ πρόλαβε να ολοκληρώσει την αυτοβιογραφία του. Εδώ, με τον ίδιο τίτλο, παρουσιάζουμε το τελευταίο κεφάλαιο

Εγίνα σοσιαλιστής τα πρώτα χρόνια της εφηβείας μου. Σήμερα, εβδομήντα χρόνια αργότερα, δεν έχω αλλάξει, εκτός από το γεγονός ότι οι πεποιθήσεις μου είναι πιο βαθιές και πιο ισχυρές. Ζούμε σ' ένα κόσμο που μαστίζεται από πείνα και πολέμους. Τεράστια φτώχεια, εν μέσω τεράστιας αφθονίας. Στη γη επικρατεί κόλαση, ενώ θα μπορούσε να υπάρχει ο επίγειος παράδεισος. Τα τρία πλουσιότερα άτομα στον κόσμο κατέχουν περισσότερο πλούτο από το ετήσιο εισόδημα 600 εκατομμυρίων ανθρώπων - ή των 43 πτωχότερων χωρών. Υπολογίζεται ότι είκοσι εκατομμύρια παιδιά πεθαίνουν κάθε χρόνο εξαιτίας της έλλειψης πόσιμου νερού. Τα κέρδη που καθαρίζει σ' ένα χρόνο ο Μπιλ Γκέιτς θα ήταν αρκετά για να εξασφαλίσουν την παροχή καθαρού νερού στον καθένα σ' όλο τον κόσμο.

Όταν έγινα σοσιαλιστής πίστευα ότι τα επιχειρήματα υπέρ του σοσιαλισμού ήταν τόσο προφανή, τόσο επιβλητικά, που θα αρκούσε ένα μικρό χρονικό διάστημα για να πειστεί η συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων να γίνουν σοσιαλιστές. Και ότι εάν εκατομμύρια από μας φτύναμε μαζί την ελάχιστη μειοψηφία των παράσιτων, θα τους πνίγαμε με το σάλιο μας. Με το πέρασμα του χρόνου, μελετώντας την ιστορία, ξεκαθάρισα ότι τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά. Η μετάβαση από μια κοινωνία σε μια άλλη είναι πολύ δύσκολη και ο δρόμος της είναι γεμάτος εμπόδια.

Το διάβασμα ενός βιβλίου για την μετάβαση από την φεουδαρχία στον καπιταλισμό, μπορεί να διαρκεί μισή ή μια ώρα. Όμως, στην πραγματικότητα, αυτή η μετάβαση διάρκεσε αιώνες. Μεσολάβησαν αιώνες ανάμεσα στην Αναγέννηση και την Γαλλική Επανάσταση. Η ιστορία δεν προχωράει πάντα προς τα μπρος. Την ι-

δεολογική πρόοδο της Μεταρρύθμισης, ακολούθησε ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-48). Η ανθρωπότητα βαδίζει δυο βήματα μπρος και ένα βήμα πίσω, και μερικές φορές ένα βήμα μπρος και δυο βήματα πίσω. Η Γερμανία την εποχή του Λούθηρου και του Τόμας Μίντσερ ήταν πιο αναπτυγμένη από ό,τι μετά τον Τριακονταετή Πόλεμο, όταν πια είχε εξαλειφθεί σχεδόν ο μισός πληθυσμός της. Και η Ισπανία του 11ου αιώνα ήταν πιο αναπτυγμένη από την Ισπανία που υπήρχε μισή χιλιετία αργότερα.

Ζούμε σ' έναν αιώνα πολέμων και επαναστάσεων. Στον αιώνα μας, οι ΗΠΑ μόνο, έχουν εμπλακεί σε περίπου 100 πολέμους, μικρούς και μεγάλους.

Το χρονικό διάστημα που έγραφα αυτό το βιβλίο, συνέπεσε μ' ένα τυπικό τέτοιο παράδειγμα. Το NATO, έχοντας επικεφαλής τον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό, εξαπέλυσε έναν πόλεμο ενάντια στην Γιουγκοσλαβία. Για να δικαιολογήσει αυτήν την επίθεση περιέγραψε τον Σλόμποταν Μιλόσεβιτς σαν τον σύγχρονο Αδόλφο Χίτλερ, ξεχνώντας μερικές μικρές διαφορές. Ότι τα τελευταία χρόνια έγιναν μαζικές διαδηλώσεις ενάντια στον Μιλόσεβιτς μέσα στη Γιουγκοσλαβία, ακόμα και στη διοίκεια του ίδιου του πόλεμου. Δεν θυμάμαι να συνέβη κάτι αντίστοιχο στη Ναζιστική Γερμανία. Ο Χίτλερ ήταν ηγέτης της Γερμανίας, της δεύτερης μεγαλύτερης βιομηχανικής δύναμης στον κόσμο και μιας γιγάντιας στρατιωτικής μηχανής που είχε καταλάβει σχεδόν ολόκληρη την Ευρώπη. Ο Μιλόσεβιτς δεν μπορούσε να επιβληθεί ούτε καν στα μικρά έθνη της Γιουγκοσλαβίας που εξεγέρθηκαν ενάντια στη Σερβία - την Κροατία, την Σλοβενία, την Βοσνία και την Μακεδονία. Ο στρατιωτικός προύπολογισμός της Σερβίας αποτελεί μόνο

ΤΟΝΙ ΚΛΙΦ 1917 - 2000

στο 1% του αντίστοιχου προϋπολογισμού των 19 χωρών-μελών του ΝΑΤΟ. Και όμως, βλέπουμε τον καρχάρια του ιμπεριαλισμού υπό την ηγεσία των ΗΠΑ, να δηλώνει: "Κοιτάξτε αυτή τη σαρδέλλα. Με απειλεί!"

Η αφορμή για τον πόλεμο ενάντια στη Σερβία ήταν οι διώξεις που ασκούσε η τελευταία στους Αλβανούς του Κόσοβο. Αυτές οι διώξεις ήταν αποτρόπαιες. Όμως, οχριούν μπροστά στις διώξεις των Κούρδων στην Τουρκία ή των Παλαιστίνιων από το Ισραήλ. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι ΗΠΑ, η Βρετανία και οι υπόλοιπες χώρες του ΝΑΤΟ δεν κούνησαν ούτε το δακτυλάκι τους για να τις εμποδίσουν. Στο Κόσοβο καταστράφηκαν κάπου 400 με 500 αλβανικά χωριά, στα οποία κατοικούσαν 800.000 Αλβανοί. Όμως στο Κουρδιστάν ο στρατός ερήμωσε 4.000 χωριά και έστειλε στην προσφυγιά τέσσερα εκατομμύρια ανθρώπους. Στο Κόσοβο, μερικές εκατοντάδες Αλβανοί δολοφονήθηκαν από τους Σέρβους. Πάνω από 30.000 Κούρδοι έχουν δολοφονηθεί από τον τουρκικό στρατό. Ο αριθμός των Παλαιστίνιων προσφύγων ξεπερνά τα τρία εκατομμύρια. Όμως, ούτε για τους Κούρδους, ούτε για τους Παλαιστίνιους πρόσφυγες έχει χώρο η τηλεόραση στις ΗΠΑ και στη Βρετανία. Οι Κούρδοι και οι Παλαιστίνιοι είναι αδρανοί άνθρωποι. Κανένα από τα εγκλήματα που διαπράττουν οι σύμμαχοι (ή θάπρεπε να τους πούμε λακέδες) των ΗΠΑ, δεν αναφέρεται ποτέ. Πριν από δεκαπέντε χρόνια έγινε ο μαζικός διωγμός των Κούρδων από την νοτιανατολική Τουρκία και πριν από πενήντα χρόνια η ίδια μοίρα περίμενε τους Παλαιστίνιους. Αλλά τα παγκόσμια ΜΜΕ δεν έχουν προλάβει ακόμα να κάνουν ρεπορτάζ για αυτά τα γεγονότα.

Δίπλα στους πολέμους στους οποίους οι ιμπεριαλιστικές δυνάμεις συμμετέχουν άμεσα, υπάρχουν αμέτρητοι τοπικοί πόλεμοι στον Τρίτο Κόσμο όπου οι ιμπεριαλιστές δεν παίζει άμεσο ρόλο. Είναι πόλεμοι ανάμεσα σε χώρες ή ανάμεσα σε φυλές μέσα στις ίδιες χώρες ή εμφύλιοι πόλεμοι ή ένας συνδυασμός όλων αυτών. Ας αναφέρουμε μερικούς: ο πόλεμος μεταξύ των Τούτσι και των Χούτου στην Ρουάντα, ο πόλεμος μέσα και γύρω από τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κογκό. Ο μακρόσυρτος εμφύλιος πόλεμος στο Σουδάν ανάμεσα στους μουσουλμάνους του βορά και τους χριστιανούς του νότου. Ο εικοσιπεντάχρονος εμφύλιος πόλεμος στην Αγκόλα μεταξύ του MPLA και της Ουνιτά. Ο πόλεμος του Μarόκου ενάντια στο Πολισάριο. Ο εμφύλιος πόλεμος στη Σιέρα Λεόνε. Ο πόλεμος ανάμεσα στην Αιθιοπία και την Ερυθρέα, καθώς και οι αμέτρητες συγκρούσεις της Ινδίας με το Πακιστάν στο Κασμίρ. Το γεγονός ότι ιμπεριαλιστικοί στρατοί δεν εμπλέκονται άμεσα στις μάχες δεν σημαίνει ότι ο ιμπεριαλισμός δεν παίζει κρίσιμο ρόλο σ' αυτές τις συγκρούσεις. Η κρίση του παγκόσμιου καπιταλισμού, οι δραστηριότητες των πολυεθνικών εταιρειών καθώς και των διεθνών χρηματοπιστωτικών οργανισμών, όπως το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα, μεγαλώνουν τα βάρη που πέφτουν πάνω στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, βαθαίνουν τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές κρίσεις σε αυτές τις χώρες και ωθούν σε άγριες διαμάχες με τους γείτονες ή στο εσωτερικό κάθε μεμονωμένης χώρας, οδηγώντας σε εθνικές ή φυλετικές συγκρούσεις. Τα όπλα παράγονται στις αναπτυσσόμενες χώρες και πουλιούνται στον Τρίτο Κόσμο με μεγάλο τίμημα. Δίπλα στα σύγχρονα αυτόματα όπλα συνεχίζουν να υπάρχουν οι παλιές μέθοδοι πολέμου. Κι έτσι βλέπουμε μεγάλα σπαθιά να χρησιμοποιούνται ξανά μαζί με τα όπλα. Τα θύματα από τις σφαίρες των αυτόματων στιβάζονται δίπλα στους ακρωτηριασμένους.

Η μόνη εναλλακτική λύση απέναντι στην καπιταλιστική βαρβαρότητα είναι η σοσιαλιστική επανάσταση. Ο 20ος αιώνας ήταν μάρτυρας πολλών επαναστάσεων. Όμως, οι περισσότερες από αυ-

τές δεν κατέληξαν στη νίκη. Απ' όλες τις επαναστάσεις του 20ου αιώνα μόνο η Ρώσικη ήταν νικηφόρα. Οι προλεταριακές επαναστάσεις δεν σπάνε τα δεσμά του παρελθόντος μ' ένα χτύπημα. Πλάι στο καινούριο, που αντιπροσωπεύει το μέλλον, επιβιώνει και το παλιό. Για να χρησιμοποιήσουμε την έκφραση του Μαρξ: "Η παράδοση των νεκρών γενεών επικρέμεται πάνω από τα κεφάλια των ζωντανών".

Η επανάσταση του Φλεβάρη 1917 στη Ρωσία δημιούργησε μια ενδιαφέρουσα νέα κατάσταση: ο Τσάρος παραιτήθηκε, αιώνες μοναρχίας πήραν τέλος. Η αστυνομία διαλύθηκε. Εγκαθιδρύθηκαν εργατικές επιτροπές σε κάθε εργοστάσιο. Σε πολλές μονάδες του στρατού εμφανίστηκαν επιτροπές στρατιωτών. Παντού ξεπήδησαν σοβιέτ εργατών και στρατιωτών.

Αλλά μετά την επανάσταση του Φλεβάρη, οι παλιοί θεσμοί συνεχίσαν να υπάρχουν, παράλληλα με τα σοβιέτ. Στα εργοστάσια, οι παλιοί κάτοχοι και διευθυντές συνέχισαν να κρατούν τις θέσεις τους. Στο στρατό, αυτοί που είχαν το πρόσταγμα ήταν οι στρατηγοί. Ο αρχηγός του γενικού επιτελείου ήταν ο στρατηγός Κορνιλοφ που είχε διοριστεί από τον Τσάρο. Παράλληλα με την εξουσία των σοβιέτ υπήρχε μια αστική κυβέρνηση με επικεφαλής έναν φιλελεύθερο πολιτικό από την εποχή του Τσάρου. Αυτή η κατάσταση, που ο Λένιν και ο Τρότσκι την αποκάλεσαν "δυσδική εξουσία", ήταν γεμάτη από αντιφάσεις.

Σε αντίθεση με τη φύση των ίδιων των σοβιέτ, οι ηγέτες τους παρακαλούσαν την αστική τάξη να κρατήσει την εξουσία. Η πλειοψηφία του σοβιέτ της Πετρούπολης ήταν δεξιοί σοσιαλιστές. Μενσεβίκοι και Σοσιαλ-Επαναστάτες. Από τους 1500 με 1600 αντιπροσώπους, μόνο 40 ήταν Μπολσεβίκοι. Αυτό δεν ήταν τυχαίο. Ήταν το αναπόφευκτο αποτέλεσμα μιας κατάστασης όπου εκατομμύρια άνθρωποι κινιόντουσαν προς τα αριστερά, αλλά κουβαλούσαν τις ιδεολογικές αποσκευές του τσαρικού παρελθόντος. Για τα εκατομμύρια που μέχρι τότε υποστηρίζαν τον Τσάρο, μια κίνηση προς τα αριστερά δεν σήμαινε ότι μονομιάς θα συντάσσονταν με το πιο ακραίο απ' όλα τα κόμματα - τους Μπολσεβίκους. Ο ισχυρός άνδρας των Μενσεβίκων, ο Τσερετέλι, που έγινε υπουργός Εσωτερικών στην Προσωρινή Κυβέρνηση, εξηκούσε ως εξής της ανάγκη συμβιβασμού με την αστική τάξη: "Δεν υπάρχει άλλος δρόμος για την επανάσταση. Είναι αλήθεια ότι έχουμε όλη την εξουσία και ότι η κυβέρνηση θα ανατρεπόταν αν κουνούσαμε το δακτυλάκι μας, αλλά αυτό θα σήμαινε την καταστροφή της επανάστασης".

Μόνο μετά από μέρες, βδομάδες, μήνες και αιγιοτικών γεγονότων, οι Μπολσεβίκοι κατόρθωσαν να κερδίσουν με το μέρος τους την πλειοψηφία των εργατών. Στις 9 Σεπτεμβρίου, το σοβιέτ της Πετρούπολης πέρασε με τον Μπολσεβικισμό και ο Τρότσκι εκλέχτηκε πρόεδρος του. Την ίδια μέρα, οι Μπολσεβίκοι κέρδισαν την πλειοψηφία και του σοβιέτ της Μόσχας. Από αυτό το σημείο, λίγο απείχε η κατάκτηση της εργατικής εξουσίας στις 7 Νοέμβρη του 1917.

Σε αντίθεση με την Ρώσικη Επανάσταση του 1917, η Γερμανική Επανάσταση του 1918 κόλλησε στα μισά του δρόμου. Τον Νοέμβρη του 1918 η επανάσταση στη Γερμανία ανέτρεψε τον Κάιζερ και έδωσε τέλος στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Όμως, οι μεγαλοκαπιταλιστές σαν τους Κρουπς και τους Τύσεν συντάχθηκαν με τους στρατηγούς και τους αντιδραστικούς αξιωματικούς που έστησαν δεξιά παραστρατιωτικά τμήματα, τα Freikorps. Όπως στη Ρωσία, έτσι και στη Γερμανία κυριαρχούσε η "δυσδική εξουσία", αφού δίπλα στο κοινοβούλιο υπήρχαν εργατικά συμβούλια. Κάτω από την ομπρέλα της σοσιαλδημοκρατικής κυβέρνησης, τα Freikorps δολοφόνησαν τους επαναστάτες ηγέτες Ρόζα Λούξε-

μπουργκ και Καρλ Λήμπκνεχτ. Οι επαναστατικές εκρήξεις συνεχίστηκαν με σκαμπανεβάσματα μέχρι το 1923, αλλά τέλειωσαν με τη νίκη του καπιταλισμού. Το Ναζιστικό κίνημα γεννήθηκε το 1919. Αν και το πραξικόπημα που επιχείρησε το 1923 στη Βαυαρία απέτυχε, το γεγονός ότι οι εργάτες είχαν χάσει την ευκαιρία της επανάστασης σήμαινε ότι θα πλήρωναν ακριβά όταν ο Χίτλερ ερχόταν στην εξουσία το 1933.

Τα γεγονότα στη Γερμανία μετά το 1918 επιβεβαιώνουν εντελώς τα προφητικά λόγια του Σαιν Ζυστ, της ηγέτης Γαλλικής Επανάστασης του 1789: "Αυτοί που κάνουν μισή επανάσταση, σκάβουν τον τάφο τους".

Ενα άλλο παράδειγμα χαμένης ευκαιρίας συνέβη στη Γαλλία τη δεκαετία του '30. Εκεί υπήρξε μια μαζική άνοδος των εργατικών αγώνων, που ξεκίνησε τον Φλεβάρη του 1934 και οδήγησε το 1936 στην αποφασιστική νίκη του Λαϊκού Μετώπου - μιας συμμαχίας του Κομμουνιστικού Κόμματος, του Σοσιαλιστικού Κόμματος και των Φιλελεύθερων (που είχαν το "λάθος" όνομα Ριζοσπάστες Σοσιαλιστές, αλλά που δεν ήταν ούτε ριζοσπάστες, ούτε σοσιαλιστές). Εκατομμύρια εργάτες είπαν στους εαυτούς τους, "Τώρα έχουμε την κυβέρνηση, ας καταλάβουμε λοιπόν και τα εργοστάσια". Τον Ιούνιο του 1936 ξέσπασε ένα μαζικό κύμα καταλήψεων των εργοστασίων. Όμως, οι ηγέτες του Κομμουνιστικού και του Σοσιαλιστικού Κόμματος μετά από ένα συμβιβασμό με τους εργοδότες κάλεσαν σε υποχώρηση. Μετά από αυτό, το Κομμουνιστικό Κόμμα πετάχθηκε έξω από το Λαϊκό Μέτωπο. Ήταν ο Ριζοσπάστης Σοσιαλιστής, Νταλαντιέ, αυτός που υπέγραψε την συμφωνία του Μονάχου με τον Χίτλερ το 1938. Η ίδια Βουλή που εκλέχτηκε με τη μεγάλη νίκη του Λαϊκού Μετώπου το 1936, ψήφισε την στήριξη του στρατάρχη Πεταίν, του επικεφαλής του καθεστώτος του Βισύ που συνεργάστηκε με τους Ναζί από το 1940 και ύστερα.

Υπάρχουν και άλλα παραδείγματα από τα οποία μπορούμε να διδαχθούμε. Όταν η Ινδονησία κέρδισε την ανεξαρτησία της από τους Ολλανδούς το 1949, στην ηγεσία της χώρας ήταν ο αστός εθνικιστής Αχμέτ Σουκάρνο. Η ιδεολογία του βασιζόταν στις αρχές της "Πανκασίλα" που τα κύρια στοιχεία της ήταν η πίστη στο θεό και η εθνική ενότητα. Είναι τραγικό το ότι το Κομμουνιστικό Κόμμα Ινδονησίας δεν κόντραρε τον Σουκάρνο, αντίθετα συμφώνησε μαζί του τελείως στο ζήτημα της εθνικής ενότητας. Το αποτέλεσμα ήταν να επαληθευθούν τα λόγια του Σαιν Ζυστ. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Ινδονησίας, τότε είχε περισσότερα μέλη απ' όσα είχαν οι Μπολσεβίκοι την εποχή της επανάστασης το 1917: τρία εκατομμύρια, αντί 250.000 που είχαν οι τελευταίοι. Η εργατική τάξη της Ινδονησίας και οι αγρότες ήταν πολυαριθμότεροι απ' ό,τι στη Ρωσία. Το 1965, ένας στρατηγός διορισμένος από του Σουκάρνο, κάποιος Σουχάρτο, οργάνωσε ένα πραξικόπημα με τη βοήθεια των ΗΠΑ της βρετανικής κυβέρνησης των Εργατικών και

Από τη διαδήλωση στο Μπέρμιγχαμ ενάντια στις μαζικές απολύσεις στη Ρόβερ

της Αυστραλίας. Ανάμεσα σε 500.000 και ένα εκατομμύριο άνθρωποι σφάχτηκαν.

Η Μέση Ανατολή είναι μια άλλη περιοχή που μπορεί κανείς να δει ξεσηκωμούς που ταρακούνησαν το σύστημα αλλά απέτυχαν να προκαλέσουν μια θεμελιακή ρήξη. Στο Ιράκ, ο βασιλιάς Φεϊσάλ ανατράπηκε το 1951 από ένα μαζικό κίνημα. Το Κομμουνιστικό Κόμμα του Ιράκ ήταν το ισχυρότερο ΚΚ στον αραβικό κόσμο. Συμμετείχε σε μια συμμαχία με το αστικό εθνικιστικό κόμμα, το Μπάαθ. Το κομμουνιστικό Κόμμα, κάτω από τον έλεγχο των σταλινικών, πίστευε ότι η επερχόμενη επανάσταση θα ήταν μόνο δημοκρατική και ζητούσε μια συμμαχία ανάμεσα στην εργατική τάξη και τα αστικά κόμματα. Μια τέτοια συμμαχία σήμαινε στην πράξη την υποταγή των εργατών στους αστούς. Τα μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος και οι εργάτες πλήρωσαν βαριά αυτή τη συμμαχία. Το κόμμα του Μπάαθ, έχοντας επικεφαλής τον Σαντάμ Χουσεϊν, με τη βοήθεια της CIA, εξαπέλυσε μια μαζική σφαγή των κομμουνιστών.

Στο Ιράν, μια γενική απεργία οδήγησε στην ανατροπή του Σάχη το 1979. Οι "Σόρας" (εργατικά συμβούλια) ξεφύτρωσαν παντού σε όλη τη χώρα. Αλλά η ηγεσία

των σόρας, που αποτελείτο κυρίως από μέλη του φιλο-ρωσικού κόμματος Τουντέχ και των Φενταγίν, είχε σαν προοπτική την δημοκρατική κι όχι την προλεταριακή επανάσταση κι έτσι έδωσε υποστήριξη στην εγκαθίδρυση της Ισλαμικής Δημοκρατίας. Ο Αγιοτολάχ Χομείνι ήλθε στην εξουσία χωρίς να δείξει την παραμικρή ευγνωμοσύνη στο Τουντέχ ή τους Φενταγίν και ακολούθησε μια ματοβαμμένη καταστολή. Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε κι άλλες χαμένες επαναστάσεις, όπως στην Ουγγαρία του 1919 και του 1956, την Γερμανία του 1923, την Κίνα του 1925-27, την Ισπανία του 1936 και την Πορτογαλία του 1974-75.

Αυτή που κάνει την επανάσταση είναι η εργατική τάξη, όχι το κόμμα, όμως το κόμμα οδηγεί την εργατική τάξη. Όπως πολύ σωστά έγραψε ο Τρότσκι: "Χωρίς μια οργάνωση που να την οδηγεί, η ενέργεια των μαζών θα σκορπίζεται όπως ο ατμός που δεν διαχέεται στον κύλινδρο του εμβόλου. Αλλά παρόλα αυτά, εκείνο που κινεί τα πράγματα δεν είναι ο κύλινδρος ή το έμβολο, αλλά ο ατμός".

Η διαφορά ανάμεσα στην επιτυχία και την αποτυχία, ανάμεσα στη Ρωσία του Οκτώβρη 1917 και τις άλλες εργατικές επαναστάσεις ήταν το γεγονός ότι στην πρώτη περίπτωση υπήρχε ένα μαζικό επαναστατικό κόμμα που πρόσφερε αποτελεσματική ηγεσία. Οι επαναστάτες δεν μπορούν να καθορίσουν τη στιγμή που ξεσπά η επαναστατική κρίση. Αυτό που μπορούν να καθορίσουν είναι το τελικό αποτέλεσμα κι αυτό εξαρτάται από το βαθμό που έχουν μπορέσει να κτίσουν ένα δυνατό επαναστατικό κόμμα.

Ο Κάτων ο Πρεσβύτερος, ένα μέλος της Ρωμαϊκής Συγκλήτου, συνήθιζε να τελιώνει όλες τις ομιλίες του με την εξής φράση: "Carthago delenda est" - η Καρχηδόνα πρέπει να καταστραφεί. Και τελικά η Ρώμη κατέστρεψε την Καρχηδόνα. Για μας η τελική φράση πρέπει να είναι: "Το επαναστατικό κόμμα πρέπει να κτιστεί".

"Η ικανότητα του Κλιφ να μετατρέπει τη θεωρία σε πράξη"

Ο Κλιφ με τη θεωρία του για τον κρατικό καπιταλισμό στη Ρωσία μας έδωσε ένα τεράστιο θεωρητικό πλεονέκτημα για να χτίσουμε οργανώσεις σε πολλά μέρη σε όλον τον κόσμο.

Θέλω όμως να πω λίγα λόγια για την άλλη πλευρά του Κλιφ, όχι του θεωρητικού, αλλά αυτού που έχτιζε το κόμμα. Οι σύντροφοι που έχτιζαν κόμματα σε άλλες χώρες, οι σύντροφοι της Διεθνούς Τάσης, βλέπαμε την τεράστια ικανότητα του Κλιφ να μετατρέπει τη θεωρία σε πράξη, να κάνει τη θεωρία απλή και πρακτική. Να βάζει τα πράγματα σκληρά και καθαρά. Να συνδιάζει τη μεγάλη εικόνα και τη λεπτομέρεια, έτσι ώστε να καταλαβαίνεις πώς η θεωρία μετατρέπεται σε πράξη στην καθημερινή προσπάθεια για να χτίσεις το κόμμα.

Θα ήθελα να δώσω δύο παραδείγματα για το πόσο σημαντική ήταν αυτή η πλευρά του Κλιφ και πόσο μας βοήθησε να ξεκινήσουμε να χτίζουμε. Το ένα έρχεται από τη δεκαετία του '70 και το άλλο από το '90. Η οργάνωση στην Ελλάδα ξεκίνησε πριν από 30 χρόνια, το 1971, την περίοδο που υπήρχε δικτατορία και λειτουργούσαμε παράνομα. Πουλάγαμε την εφημερίδα που τυπωνόταν εδώ, στο Λονδίνο και πολλοί σύντροφοι των Διεθνών Σοσιαλιστών (έτσι λεγόταν τότε το SWP) που πηγαίνουν διακοπές στην Ελλάδα, την μετέφεραν μαζί τους.

Εκείνη την περίοδο στην Αριστερά κυριαρχούσαν οι ιδέες της υποκατάστασης, οι ιδέες του γκεβαρισμού. Ήταν ο καιρός που η ελληνική οικονομία ανθούσε, το ποσοστό ανάπτυξης ήταν 10%. Υπήρχε λοιπόν η θεωρία ότι η δικτατορία είχε καταφέρει να εξαγοράσει την εργατική τάξη, ότι δεν θα ξεσηκώνονταν ποτέ. Και έτσι, κυρίαρχη διαμάχη στην Αριστερά ήταν για την κεντρικότητα της εργατικής τάξης.

Ο Κλιφ επέμενε ότι πρέπει να πάμε πίσω στην Ρόζα Λούξεμπουργκ, στη "Μαζική Απεργία", ότι πρέπει να ξαναγυρίσουμε στα βασικά, ότι σ'αυτές τις ιδέες πρέπει να στηριχτούμε για να χτίσουμε σε συνθήκες χούντας. Με αυτές τις ιδέες συγκροτηθήκαμε σαν οργάνωση απέναντι στα άλλα ρεύματα μέχρι το 1973-74. Το

1973 έγινε η εξέγερση του Πολυτεχνείου και χιλιάδες εργάτες βγήκαν στους δρόμους για να την υποστηρίξουν. Εξι μήνες αργότερα η χούντα κατάρρευσε και ένα τεράστιο απεργιακό κύμα ξέσπασε σε ολόκληρη την Ελλάδα. Ήταν μια τρομερή περίοδος, η έκρηξη της ταξικής πάλης.

Ήταν μια πλήρης δικαίωση για τον Κλιφ και την επιμονή του στην κεντρικότητα της εργατικής τάξης. Ήταν η πλήρης δικαίωση, αλλά ο Κλιφ δεν αρκέστηκε σ'αυτό. Όταν ξεκίνησαν οι απεργίες, ήθελε να ξέρει τι ακριβώς κάναμε σε σχέση με αυτές. Στον Κλιφ δεν άρεσαν οι σύντροφοι που χρησιμοποιούσαν μεγάλο λόγο. Ήθελε την κεντρικότητα της εργατικής τάξης να μεταφράζεται σε απλά πράγματα. Ετσι η ερώτησή του Κλιφ ήταν *"πόσο κρατάνε οι συνεδριάσεις σας στην Ελλάδα; Ακούω ότι ξεκινάτε στις 7 το απόγευμα και δεν σταματάτε μέχρι να πάει τουλάχιστον μεσάνυχτα. Είστε σοβαροί; Νομίζετε ότι θα στρατολογήσετε και θα συγκρατήσετε εργάτες, αν συμπεριφέρεστε έτσι;"*

Πολλοί μπορεί να πουν ότι μια συζήτηση για τη διάρκεια της συνεδρίασης του πυρήνα δεν είναι μια υψηλή μαρξιστική συζήτηση. Αλλά στην πραγματικότητα ήταν ένα μάθημα για το πώς πρέπει να είσαι συγκεκριμένος, να συνδέεις τη μεγάλη με την μικρή εικόνα, αν είσαι μαρξιστής στην πραγματική παράδοση, πρέπει να ακολουθήσεις αυτόν τον δρόμο. Ετσι, η κεντρικότητα της εργατικής τάξης στο μεγάλο ερώτημα ποιος θα διώξει τη χούντα πήγαινε μαζί με την ανάγκη να συνδεθείς με τους νέους ριζοσπαστικοποιημένους εργάτες που κέρδιζαν το δικαίωμα να απεργούν μετά από πολλά χρόνια.

Το δεύτερο παράδειγμα είναι από τη δεκαετία του '90. Ο Κλιφ προομοίαζε, σε έναν ωραίο παραλληλισμό, τη δεκαετία του '90 με τη δεκαετία του '30 σε αργή κίνηση. Χρησιμοποιούσε και έναν άλλο παραλληλισμό για την ανάκαμψη της εργατικής τάξης. Ελεγε ότι η εργατική τάξη είναι σαν κάποιον που έχει μείνει άρρωστος στο κρεβάτι για πολύ καιρό και σηκώνεται. Δεν περιμένεις από ένα τέτοιο άνθρωπο να τρέξει μαραθώνιο από την πρώτη μέρα. Πρώτα θα κάνει μερικά βή-

ματα και μετά θα πάει στο κρεβάτι. Θα ξεκουραστεί για μερικές μέρες και μετά θα κάνει κάτι παραπάνω. Ετσι ακριβώς γίνεται η ανάκαμψη της εργατικής τάξης και αυτό είναι μια πολύ σημαντική ιδέα για την δεκαετία του '90. Ήταν πολύ κεντρική στην προσπάθειά μας να συνδεθούμε με τα βήματα της εργατικής τάξης να ανασρώσει από τις ήπτες του '80 και τις προδοσίες των ρεφορμιστικών κομμάτων σαν τους Εργατικούς.

Βρεθήκαμε ξανά και ξανά μπροστά σε αυτά τα ζητήματα και χρησιμοποιήσαμε την θέση του Κλιφ να μην υποτιμάμε την ανάκαμψη της εργατικής τάξης. Είναι πολύ εύκολο να υποτιμάς τα βήματα που κάνει η εργατική τάξη για να ανασρώσει από την προηγούμενη περίοδο. Εάν έχουμε να πολεμήσουμε το συντηρητισμό και τον σεχταρισμό μέσα στις οργανώσεις μας, αν θέλουμε να επικοινωνήσουμε με αυτό το νέο κύμα ριζοσπαστικοποίησης, πριν γίνει ξέσπασμα, πριν πάρει διαστάσεις μιας νέας δεκαετίας του '60, αυτή η ιδέα είναι πολύ κεντρική και ήταν μεγάλη βοήθεια για μας, για να χτίσουμε τη δεκαετία του '90. Και είμαι σίγουρος ότι αυτή η εμπειρία επαναλήφθηκε σε άλλες χώρες, τη Γερμανία, τη Γαλλία, όπου οι σύντροφοι της Διεθνούς Τάσης, είχαν παρόμοιες εμπειρίες με τις δικές μας.

Από τους σπόρους της δεκαετίας του '70, μέσα από τις βοηθητικές προτάσεις του Κλιφ και μαθαίνοντας από αυτή την μέθοδο μπορέσαμε να χτίσουμε οργανώσεις που μπορούν να βλέπουν το εិតόμενο ξέσπασμα από μια διαφορετική θέση από τι είμαστε το '70. Το '70 είμασταν μια μικρή ομάδα επαναστατών. Τώρα είναι μια μεγάλη οργάνωση. Ετσι, έχουμε κάνει κάποια βήματα πάνω σ'αυτά που μας διδάξε ο Κλιφ. Πρέπει να κτίσουμε πάνω σ'αυτήν την παράδοση, να προχωρήσουμε μπροστά και να χτίσουμε μια Διεθνή Τάση αντίξια αυτής της παράδοσης.

Το κείμενο αυτό είναι από την ομιλία του Πάνου Γκαργκάνια στην πολιτική εκδήλωση για τον Τόνι Κλιφ που έγινε στο Λονδίνο στις 7 Μάη

Η αντεπανόσταση στη Ρωσία

Ο Κώστας Κάππος με το βιβλίο του για την ΕΣΣΔ χαράζει μια διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην Οκτωβριανή Επανάσταση και τον σταλινισμό. Ανοίγει ξανά μια πλούσια συζήτηση για το τι είναι Σοσιαλισμός και τι σήμαινε η σταλινική αντεπανόσταση. Ο Λεάνδρος Μπόλαρης κάνει μια κριτική παρουσίαση.

Το βιβλίο του Κώστα Κάππου "Κριτική του Σοβιετικού Σχηματισμού" που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις "Αλφειός" ανοίγει ξανά την συζήτηση για τη φύση των καθεστώτων του ανατολικού μπλοκ και για τον Σοσιαλισμό. Πολλοί στην Αριστερά, θεωρούν ότι ο Σοσιαλισμός ανατράπηκε το 1989 και άλλοι στη δεκαετία του '50 μετά το θάνατο του Στάλιν. Ο Κώστας Κάππος διαφωνεί με αυτές τις απόψεις. Δηλώνει ότι η υπόθεση του Σοσιαλισμού είχε χαθεί ήδη από την δεκαετία του '30.

Ξεκινάει λέγοντας ότι ο Οκτώβρης του 1917 ήταν μια γνήσια εργατική επανάσταση, που όμως ηττάται στα τέλη της δεκαετίας του '20. Η κοινωνία που διαμορφώνεται μετά δεν έχει καμμία σχέση με τον σοσιαλισμό.

"Από το 1936 και μετά μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι στη Σοβιετική Ενωση δημιουργήθηκε ένας νέος σχηματισμός, ο σοβιετικός, στον οποίο η κυριότητα των μέσων παραγωγής και των φυσικών πόρων ανήκε στο κράτος και η κατοχή, διαχείριση ανήκε στην διευθύνουσα τάξη" (σελ. 66-67) που αποτελούνταν από τα ανώτερα κρατικά και κομματικά στελέχη και τους διευθυντές των επιχειρήσεων. Στον αντίποδα της "διευθύνουσας τάξης" βρισκόταν η μεγάλη πλειοψηφία των εργαζόμενων η "εκτελούσα τάξη".

Σοσιαλισμός σημαίνει ότι τις αποφάσεις για την παραγωγή τις παίρνουν συλλογικά οι εργαζόμενοι. Όμως, όπως σημειώνει ο Κώστας Κάππος, αυτοί ήταν "αποξενωμένοι απ' τα μέσα παραγωγής και τα αποτελέσματα της παραγωγής. Δεν είχαν λόγο όχι μόνο στη διαχείριση αλλά δεν υπήρχε ούτε ένας στοιχειώδης εργατικός έλεγχος. Δεν διευθύναν την παραγωγή παρά μόνο εκτελούσαν. Οι αμοιβές τους ήταν πολύ μικρότερες απ' αυτές των διευθυντών" (σελ. 69).

Ο συλλογικός σχεδιασμός της παραγωγής και της ικανοποίησης όλων των κοινωνικών αναγκών, δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς ελευθερία έκφρασης και συζήτησης για τους εργαζόμενους. Όμως, όπως διαπιστώνει και ο συγγραφέας, σ' αυτές τις χώρες "...ενώ όποιος διαφωνούσε είτε γενικά είτε μερικά με την πολιτική του ΚΚΣΕ δεν είχε δικαίωμα να δημοσιεύει οτιδήποτε στα μέσα ενημέρωσης... τα βιβλία μιλούσαν για πολιτική ελευθερία"

(σελ. 227).

Στην αρχή του βιβλίου του (σελ. 13-14) δηλώνει την έκπληξη του για το γεγονός ότι τα σοβιετικά οικονομικά εγχειρίδια απέκρυπταν την πτώση των ρυθμών ανάπτυξης της οικονομίας ήδη από το δεύτερο πεντάχρονο πλάνο. Βάζει επανειλημμένα το ερώτημα πώς είναι δυνατόν να διακηρύσσεται από το 1936 ότι "χτίζεται ο κομμουνισμός" και την ίδια στιγμή το κράτος όχι μόνο να μην απονεκρώνεται όπως θεωρούσαν ότι θα γίνει οι κλασικοί του μαρξισμού, αλλά να γιγαντώνεται και δυναμώνει.

Με τις θέσεις του αυτές, ο Κώστας Κάππος δίνει νέα ώθηση στη συζήτηση που τόσο έχει ανάγκη η αριστερά σήμερα: τι είναι Σοσιαλισμός, ποια είναι η εναλλακτική λύση απέναντι στον καπιταλισμό; Οι απαντήσεις της Οκτωβριανής επανάστασης παραμένουν επίκαιρες, αυτό που απέτυχε ήταν ο σταλινισμός. Η εργατική εξουσία καταστράφηκε στη δεκαετία του '30.

Το βιβλίο του Κ. Κάππου ξανανοίγει τη συζήτηση, αλλά σε καμιά περίπτωση δεν την κλείνει. Ενώ κάνει αυτές τις σωστές διαπιστώσεις, υποστηρίζει ότι αυτές οι κοινωνίες ήταν ανώτερες ποιοτικά από τον καπιταλισμό. Οτι ήταν "αντικαπιταλιστικά-αντιιμπεριαλιστικά-προοδευτικά καθεστώτα". Αυτή η άποψη είναι λάθος. Χρειάζεται να εξετάσουμε συγκεκριμένα: υπήρχε σχεδιασμός ή υποταγή στις προτεραιότητες της τυφλής συσσώρευσης στη Ρωσία; Υπήρχε αντιιμπεριαλισμός ή ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις; Υπήρχε οικονομία χωρίς κρίσεις ή σταδιακό βύθισμα στην κρίση που έφερε την κατάρρευση;

Ο Κ. Κάππος υποστηρίζει πως η "σχεδιομετρική ανάπτυξη της οικονομίας" και η κρατική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής είναι το στοιχείο που μαρτυράει αυτή την ανωτερότητα. Αυτή την θέση την επαναλαμβάνει πολλές φορές στις σελίδες του βιβλίου του. "Η σχεδιοποίηση της οικονομίας γίνεται δυνατή χάρη στην κρατικοποίηση των βασικών μέσων παραγωγής. Η σχεδιοποίηση αίρει την βασική αντίθεση του καπιταλισμού, την αντίθεση ανάμεσα στον κοινωνικό χαρακτήρα της παραγωγής και την ιδιωτική καπιταλιστική ιδιοποίηση... Ο νόμος της σχεδιομετρικής ανάπτυξης συνέβαλε στο να μην υπάρχουν οικονομικές κρίσεις στο σοβιετικό τρόπο παραγωγής, του έδινε ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά. Τον ξεχώριζε από τον καπιταλισμό." (σελ. 197).

Αν δούμε την ιστορική εξέλιξη του καπιταλισμού, διαπιστώνουμε πόσο λάθος είναι να θεωρείται η μορφή ιδιοκτησίας σαν βασικό κριτήριο για τη φύση μιας κοινωνίας. Στις περισσότερες καπιταλιστικές οικονομίες σήμερα υπάρχει ένα μεγάλος κρατικός τομέας, όπου δεν ισχύει η ατομική ιδιοκτησία, ούτε μπορεί να κληρονομηθεί από τον ένα γενικό διευθυντή στο γιο του. Όμως αυτό δεν σημαίνει ότι αυτός ο τομέας δεν λειτουργεί με βάση τις επιλογές της άρχουσας τάξης, ότι δεν υπηρετεί τις ανάγκες της καπιταλιστικής οικονομίας.

Δεν είναι ένα καινούργιο φαινόμενο. Από τις αρχές του 20ου αιώνα, ο Ν. Μπουχάριν, ένας από τους θεωρητικούς των μπολσεβίκων, διαπίστωνε στο έργο του *"Ιμπεριαλισμός και Παγκόσμια Οικονομία"* ότι η τάση για συγκέντρωση του κεφαλαίου σε όλο και μεγαλύτερες μονάδες οδηγεί στην "συγχώνευση του ιδιωτικού κεφαλαίου με το κράτος" και τη εμφάνιση "κρατικοκαπιταλιστικών τραστ" που συγκρούονται στην παγκόσμια αρένα.

Στη διάρκεια του Μεσοπόλεμου αυτή η τάση έφτασε στο αποκορύφωμά της. Η σταλινική Ρωσία δεν ήταν απ' αυτή την άποψη η εξαίρεση. Σε όλες τις μεγάλες ιμπεριαλιστικές χώρες η κρατική παρέμβαση χρησιμοποιήθηκε για την έξοδο της οικονομίας από την μεγάλη κρίση, για την κούρσα των εξοπλισμών και την προετοιμασία για τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Χώρες τόσο διαφορετικές όπως οι ΗΠΑ με το "Νιου Ντηλ" του Ρούσβελτ, η ναζιστική Γερμανία, η Ιαπωνία χρησιμοποίησαν την ίδια "συνταγή" και κινήθηκαν στην ίδια κατεύθυνση.

Μήπως, όμως, η σχεδιασμένη οικονομία -που υποτίθεται ότι χαρακτηρίζει τις χώρες του ανατολικού μπλοκ- δεν είναι κάτι ποιητικό διαφορετικό από την καπιταλιστική όπου κυριάρχει ο ανταγωνισμός και η "αναρχία" της παραγωγής; Είναι λάθος να μπαίνει έτσι το ερώτημα. Καταρχήν, σχεδιασμός υπάρχει και στον καπιταλισμό. Τα δεκάδες εργοστάσια, αποθήκες, εμπορικοί στόλοι, ερευνητικά κέντρα μιας μεγάλης πολυεθνικής κανονίζουν τους ρυθμούς δουλειάς, τις αντάλλαγές τους με βάση ένα λεπτομέρες πλάνο και σαφείς οδηγίες.

Ηδη έναν αιώνα πριν, ο Φ. Ενγκελς έγραφε *"όταν φτάνουμε σε τραστ που μονοπωλούν και ελέγχουν ολόκληρους κλάδους, τότε αυτό σημαίνει το τέλος όχι μόνο της ατομικής παραγωγής αλλά και της έλλειψης σχεδιασμού"* (Κριτική του Προγράμματος της Ερφούρτης του SPD). Μαρξιστές όπως ο Λένιν και ο Μπουχάριν παρατηρούσαν ότι στην ιμπεριαλιστική φάση του καπιταλισμού ολόκληροι κλάδοι μπαίνουν κάτω από τον έλεγχο μια χούφτας επιχειρήσεων και ότι ο οικονομικός ανταγωνισμός μεταφέρεται σε διεθνές επίπεδο παίρνοντας τη μορφή των πολεμικών συγκρούσεων και της κούρσας των εξοπλισμών.

Στα πλαίσια της εθνικής οικονομίας της ΕΣΣΔ και των άλλων χωρών του ανατολικού μπλοκ, ο ανταγωνισμός ανάμεσα σε διαφορετικούς καπιταλιστές είχε εξαφανιστεί. Όμως οι προτεραιότητες της οικονομίας δεν έπεφταν από τον ουρανό. Η άρχουσα τάξη ήταν υποχρεωμένη σε μια κούρσα συσσώρευσης κεφαλαίου για να μην μείνει πίσω στον στρατιωτικό ανταγωνισμό με τη Δύση. Ο Κώστας Κάππος αναγνωρίζει ότι η ανάπτυξη της βαριάς βιομηχανίας και της παραγωγής μέσων παραγωγής έπαιρνε την προτεραιότητα (σελ. 195). Και ότι αυτό γινόταν σε βάρος των καταναλωτικών αναγκών εξαιτίας του ανταγωνισμού των εξοπλισμών με τη Δύση. Όμως αυτή η κούρσα δεν είχε κανένα "αντικαπιταλιστικό-προοδευτικό" χαρακτήρα. Η Ρωσία έγινε βιομηχανική και στρατιωτική υπερδύναμη πάνω στις πλάτες και τα κόκκαλα των εργατών και των αγροτών.

Για να πιστέει ο στόχος του "να φτάσουμε και να ξεπεράσουμε την Δύση" που έβαζαν τα πεντάχρονα πλάνα του Στάλιν, μόνο στη διάρκεια του πρώτου πεντάχρονου πλάνου, από το 1929, οι

εργάτες είδαν την αξία των μισθών τους να μειώνεται σχεδόν 50%! Την ίδια στιγμή οι ανισότητες στις αμοιβές ανάμεσα σε διευθυντές στελέχη και εργάτες αυξήθηκαν δραματικά. Με τη βίαιη "κολλεκτιβοποίηση" της υποίθρου, εκατομμύρια αγρότες οδηγήθηκαν στις πόλεις για να δουλέψουν στα καινούργια εργοστάσια. Εκατομμύρια άλλοι έπεσαν θύματα του λιμού και της καταστολής.

Μια τέτοια επίθεση δεν θα μπορούσε να περάσει χωρίς την εφαρμογή των πιο σκληρών καταπιεστικών μέτρων όχι μόνο μέσα στο εργοστάσιο αλλά και σε όλη την κοινωνία. Το αποκορύφωμα ήταν οι μεγάλες Δικές της Μόσχας, το 1936-38 όπου εξοντώθηκε κυριολεκτικά ότι απέμενε από την "παλιά φρουρά" των μπολσεβίκων.

Ούτε η ιδεολογία του νέου καθεστώτος είχε καμιά σχέση με τα ιδανικά του Οκτώβρη. Στη θέση του διεθνισμού, μπήκε ο εθνικισμός και η καταπίεση των εθνοτήτων κάτω από τη μάσκα του χτισίματος "του σοσιαλισμού σε μια χώρα". Η ελευθερία της τέχνης καταπνίγηκε από τις ασφυκτικές κομματικές οδηγίες. Σε όλες τις σφαίρες της κοινωνικής ζωής, το σχολείο, την οικογένεια, επιβλήθηκε η καταθλιπτική υποταγή στους "άνωτερους". Όλες οι προοδευτικές αλλαγές της Οκτωβριανής Επανάστασης ξηλώθηκαν.

Ο Κ. Κάππος υποστηρίζει επίσης ότι αυτά τα καθεστώτα ήταν προοδευτικά γιατί έδιναν βοήθεια σε κυβερνήσεις και κινήματα που έρχονταν σε σύγκρουση με το δυτικό ιμπεριαλισμό. Φέρνει σαν παράδειγμα την Κούβα (σελ. 79-80). Είναι αλήθεια ότι η Ρωσία βοήθησε τον Κάστρο αλλά αυτή η βοήθεια δεν δινόταν "δωρεάν". Οικονομικά, η προσπάθεια της Κούβας να εισάγει μηχανήματα και τεχνολογία με αντάλλαγμα την ζάχαρη -μέσα από τις συμφωνίες με την ΕΣΣΔ- οδήγησε σε φαύλο κύκλο. Αντί να σπάσει την εξάρτηση από την μονοκαλλιέργεια της ζάχαρης -που ήταν το "σήμα κατατεθέν" της εξάρτησης από τις ΗΠΑ πριν την επανάσταση- την διατήρησε αυτή τη φορά με "αφεντικό" την ρώσικη άρχουσα τάξη. Πολιτικά, η Κούβα υποχρεώθηκε να ακολουθεί πιστά την εξωτερική πολιτική της Ρωσίας και να εγκαταλείψει την στήριξη στα αντάρτικα της Λατινικής Αμερικής από το τέλος της δεκαετίας του '60.

Την ίδια σχέση είχε η ρώσικη κυρίαρχη τάξη με όλα σχεδόν τα καθεστώτα του ανατολικού μπλοκ. Η ρώσικη άρχουσα τάξη ανέγραψε πιστά τη Δύση. Το Σύμφωνο της Βαρσοβίας ήταν "κατ' εικόνα και ομοίωσιν" του ΝΑΤΟ. Η ΚΟΜΕΚΟΝ ήταν η προσπάθεια να χτιστεί κάτι αντίστοιχο της ΕΟΚ με την Ρωσία στο κέντρο. Η Ρωσία δεν δίστασε να υπερασπίσει τη θέση της σαν κυρίαρχης ιμπεριαλιστικής δύναμης στη σφαίρα επιρροής της με τις ίδιες βάρβαρες μεθόδους που χρησιμοποίησαν οι ΗΠΑ για να επιβάλουν την πειθαρχία στο δικό τους στρατόπεδο: Το '56 στην Ουγγαρία, το '68 στην Τσεχοσλοβακία, το 1979-89 με το "ρώσικο Βιετνάμ" στο Αφγανιστάν.

Η θεωρία του "σοβιετικού σχηματισμού" δεν μπορεί να εξηγήσει επίσης, τους λόγους που οδήγησαν αυτά τα καθεστώτα στην κρίση. Ο Κ. Κάππος επισημαίνει την πτώση των ρυθμών ανάπτυξης του ΑΕΠ αλλά δηλώνει ότι αυτό δεν έχει καμιά σχέση με τις κρίσεις που μαστίζουν τον καπιταλισμό. Και όμως εδώ βρίσκεται το κλειδί για να κατανοήσουμε τον μηχανισμό της κρίσης σ' αυτές τις χώρες.

Οι γοργοί ρυθμοί ανάπτυξης π.χ. της βιομηχανικής παραγωγής που παραθέτει ο Κ. Κάππος δεν αναιρούν την τάση προς την κρίση. Η οικονομία της Δύσης με πρώτη των ΗΠΑ χαρακτηρίστηκε από μια πρωτοφανή άνθηση από το τέλος του πολέμου μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '70. Το ΑΕΠ της Δύσης αυξήθηκε 300% μέσα σε 25 χρόνια. Όμως αυτό δεν εμπόδισε το ξέσπασμα της

κρίσης που βασανίζει τον καπιταλισμό μέχρι σήμερα.

Στην πραγματικότητα η ρώσικη οικονομία αντιμετώπισε τέτοιες πιέσεις από πολύ νωρίς. Το τεράστιο πρόγραμμα εκβιομηχάνισης του Στάλιν μπόρεσε να γίνει πράξη μόνο με την πιο έντονη εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών και των εργατών. Όμως ήδη από τη δεκαετία του '50 αυτό το μοντέλο είχε μπει σε κρίση που εντάθηκε τα επόμενα χρόνια. Ο Στάλιν και η άρχουσα τάξη κατάφεραν χρησιμοποιώντας τις πιο βάρβαρες μεθόδους να πετύχουν σε 20 χρόνια αυτό που κατάφερε ο αγγλικός καπιταλισμός στη φάση της "πρωταρχικής συσσώρευσης κεφαλαίου" σε 200. Αυτό δεν μπορούσε να συνεχίζεται επ' άπειρον. Οι εργατικές εξεγέρσεις στην Α. Γερμανία (1953) την Πολωνία (1956) η Ουγγρική Επανάσταση με τα Εργατικά Συμβούλια την ίδια χρονιά, σήμαναν τον κώδωνα του κινδύνου για την άρχουσα τάξη.

Το κίνηγι του ανταγωνισμού (οικονομικού και στρατιωτικού) μοιάζει με το μαρτύριο του Σιούφου: κάθε επιτυχία ενός στοιχείου του παγκόσμιου συστήματος οδηγεί τους ανταγωνιστές του να πολλαπλασιάσουν τις προσπάθειές τους και έτσι τα όποια κέρδη έχουν προσωρινό χαρακτήρα. Η ρώσικη οικονομία που ήταν δυο φορές μικρότερη από την οικονομία των ΗΠΑ δεν μπορούσε παρά να νιώσει σκληρά αυτό τον κανόνα.

Η άρχουσα τάξη έκανε μια σειρά προσπάθειες να αντιμετωπίσει αυτή την κατάσταση. Προσπάθησε να εφαρμόσει οικονομικές μεταρρυθμίσεις που θα της επέτρεπαν να αυξήσει την παραγωγικότητα της εργασίας (δηλαδή το βαθμό εκμετάλλευσης της εργατικής τάξης) και την ποιότητα των προϊόντων, εισάγοντας στοιχεία αγοράς και κρατώντας άθικτο το γραφειοκρατικό μοντέλο. Αυτό ήταν το νόημα των μεταρρυθμίσεων του Χρουστσόφ στις αρχές της δεκαετίας του '60 και άλλων αρχουσών τάξεων της Αν. Ευρώπης πριν και μετά.

Αυτές οι προσπάθειες δημιούργησαν τριβές και διασπάσεις στο εσωτερικό της κάθε άρχουσας τάξης. Διασπάσεις που έδωσαν ξανά και ξανά την ευκαιρία να εκδηλωθεί το μίσος και η αγανάκτηση των "από κάτω" όπως στην Ανοιξη της Πράγας το 1968.

Στο ίδιο πλαίσιο πρέπει να δούμε και την "περεστρόικα" του Γκορμπατσώφ. Από τα μέσα της δεκαετίας του '80, για την ρώσικη άρχουσα τάξη σήμανε "η ώρα της αλήθειας". Οι ΗΠΑ με πρόεδρο τον Ρήγκαν ξεκίνησαν τον "Νέο Ψυχρό Πόλεμο" με τεράστια εξοπλιστικά προγράμματα. Την ίδια στιγμή όπως έγραφε ένας οικονομικός σύμβουλος του Γκορμπατσώφ, το 1981-85 δεν υπήρχε οικονομική ανάπτυξη και από το 1979-82 υπήρξε πτώση της παραγωγής στο 40% των βιομηχανικών προϊόντων.

Από την εργατική εξέγερση στην Ουγγαρία το 1956

Όμως ήταν πολύ αργά. Η οικονομική κρίση ήταν τόσο βαθιά που οδήγησε σε τεράστιους πολιτικούς κλυδωνισμούς. Καυγάδες στην άρχουσα τάξη, φυγόκεντρες τάξεις, κινήματα ενάντια στην εθνική καταπίεση, ένα κύμα εργατικών αγώνων όπως οι απεργίες των ανθρωκωρύχων το 1989-90. Ένα κύμα εξεγέρσεων σάρωσε το ένα μετά το άλλο τα καθεστώτα στις ανατολικές χώρες.

Ο Κ. Κάππος θεωρεί αυτές τις εξεγέρσεις (και όσες προγήθηκαν) "αντεπαναστάσεις" (π.χ. βλέπε σελ. 46-47-48). Έτσι, όμως, αρνείται να αναγνωρίσει τη δυναμική της εργατικής τάξης, της μοναδικής κοινωνικής δύναμης που μπορεί να παλέψει με συνέπεια για την ανατροπή κάθε εκμετάλλευσης και καταπίεσης, του "ιστορικού νεκροθάφτη" του καπιταλισμού. Μ' αυτόν τον τρόπο ο Κάππος έρχεται σε αντίφαση με την ίδια την ανάλυσή του. Αν οι εργαζόμενοι ήταν μια εκμεταλλευόμενη τάξη, γιατί θα έπρεπε να σταθούν διαφορετικά απέναντι στα αφεντικά τους από ότι πρέπει να σταθούν οι εργάτες στη Δύση;

Εδώ βρίσκεται η κύρια αδυναμία του Κ. Κάππου. Στην ουσία δεν καταλαβαίνει την δυναμική της εργατικής τάξης στην κίνησή της. Θεωρεί ότι είναι απλά δέκτης της "συνειδησης" που έρχεται από έξω και όχι το υποκείμενο της επανάστασης που διδάσκεται από την ίδια την εμπειρία της. Γι' αυτό επιφυλάσσει στο βιβλίο του την χειρότερη μεταχείριση για τον Τρότσκι, τις ιδέες και τη δράση του. Στην καρδιά της θεωρίας του Τρότσκι για τη Διαρκή Επανάσταση, βρίσκεται η εξής θέση: Λόγω της θέσης της στην παραγωγή η εργατική τάξη ανεξάρτητα κάτω από ποια σημαία ξεκινάει την πάλη της, φτάνει να διεκδικεί την δικιά της προοπτική για την κοινωνία, την σοσιαλιστική επανάσταση.

Δεν είναι μια αυτόματη διαδικασία. Το επαναστατικό κόμμα έχει να παίξει τεράστιο ρόλο. Αλλά 60 χρόνια κατόπιν κάθε αναφοράς στην πραγματική ιστορία, κάθε αντιπολίτευσης, σημαίνει ότι στην Ρωσία και στις περισσότερες ανατολικές χώρες δεν υπήρχαν καν τα ψήγματα τέτοιων κομμάτων, η εργατική τάξη είχε να ξεκινήσει σχεδόν από το μηδέν.

Όμως, αυτό το υπόβαθρο, η κεντρικότητα της εργατικής τάξης, είναι που επέτρεψε στον Τρότσκι να παλέψει μέχρι το τέλος, μέχρι τη δολοφονία του από πράκτορες του Στάλιν- ενάντια στον εκφυλισμό της επανάστασης του Οκτώβρη και την σταλινική αντεπανάσταση.

Πάνω σ' αυτή την τιτάνια προσπάθεια πατάει η θεωρία του Γραφειοκρατικού Κρατικού Καπιταλισμού, που διατύπωσε ο Τόνι Κλιφ. Μια θεωρία που εξακολουθεί να δίνει την καλύτερη μαρξιστική εξήγηση για το τι ήταν η σταλινική Ρωσία.

Διεθνιστής Επαναστάτης

Για τα 100χρονα του Παντελή Πουλιόπουλου μιλήσαμε με τον ιστορικό
Δημήτρη Λιβιεράτο

Γιατί λέμε ότι οι ιδέες και η δράση του Παντελή Πουλιόπουλου είναι σπρίγμα κάθε αντιπολεμικής και διεθνιστικής πάλης σήμερα;

Όταν φτάνει ο Π. Πουλιόπουλος στο Μέτωπο της Μικράς Ασίας τον Φεβρουάριο του 1922 υπάρχει ήδη η οργάνωση των Ομίλων του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος στον στρατό και το ναυτικό. Εντάσσεται στον κεντρικό πυρήνα. Το ΣΕΚ από το 1919 με την αρχή της εκστρατείας, έχει δηλώσει ότι οδηγεί στην καταστροφή. Είναι ενάντια στον πόλεμο. Ο ελληνικός στρατός χρησιμοποιείται από τις μεγάλες δυνάμεις για την απόσπαση των πετρελαίων της Τουρκίας. Οι επαναστάτες σοσιαλιστές προειδοποιούν για την καταστροφή. Πρέπει να εργαστούν για την ανατροπή του καπιταλιστικού καθεστώτος που οδηγεί στους πολέμους. Καταδιώκονται άγρια για τις ιδέες και τη δραστηριότητά τους. Ο Παντελής Πουλιόπουλος με άλλους συντρόφους συλλαμβάνεται και τους προορίζουν για δική, καταδίκη και εκτέλεση. Όμως πριν προλάβει το στρατοδικείο επέρχεται η κατάρρευση του μετώπου και τα πάντα καταρρέουν. Αποδεικνύεται ότι το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα είχε δίκιο. Δυστυχώς το ολιγάριθμο των αγωνιστών, περίπου 200 στις ένοπλες δυνάμεις, δεν επέτρεψε την επαναστατική λύση προς τον σοσιαλισμό. Δεν μπόρεσαν να προλάβουν την καταστροφή που οδήγησαν τους Έλληνες οι κυβερνήσεις των δύο μεγάλων καπιταλιστικών πάντα παρατάξεων.

Αμέσως μετά την Μικρασιατική Κατα-

στροφή ο Παντελής Πουλιόπουλος, με μια ομάδα συναδέλφων του Μετώπου που ήταν μέλη του ΣΕΚ, οργάνωσαν το τεράστιο, για την εποχή του, κίνημα των Παλαιών Πολεμιστών. Ένα μεγάλο Μέτωπο εφέδρων που διεκδικούσε δουλειά, χτήματα, συντάξεις και αποζημιώσεις για τα θύματα του πολέμου. Απλώθηκε σε όλη την Ελλάδα με περίπου 400 οργανώσεις και έκανε μεγάλες κινητοποιήσεις. Εξέδωσε εβδομαδιαία εφημερίδα με τίτλο ο "Παλιός Πολεμιστής" για να καταπολεμήσει τον σωβινισμό και τις φιλοπόλεμες αντιλήψεις. Ενάντια στον πόλεμο και υπέρ ενός παγκόσμιου Διεθνισμού. Αυτές οι ιδέες συνοψίστηκαν στις αποφάσεις του Α' Συνεδρίου των Παλαιών Πολεμι-

στών τις οποίες έγραψε ο Παντελής Πουλιόπουλος με τίτλο "Πόλεμος κατά του Πολέμου" και με το όνομα Φίλιππος Ορφανός.

Μετά την εκλογή του σαν γραμματέας του κόμματος δεν είχε και την ευκαιρία να δουλέψει για καιρό για την ανασυγκρότηση και την ισχυροποίηση της οργάνωσης. Συνελήφθη από το 1925, με τα περισσότερα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής για τις ιδέες για το Μακεδονικό. Όταν κάποτε έφτασαν στο στρατοδικείο υποστήριξε τα δικαιώματα των εθνικών μειονοτήτων, κατάγγειλε την πολιτική του καπιταλιστικού κράτους για το Μακεδονικό και με μια υπέροχη πεντάωρη απολογία ανέτρεψε την κατηγορία και ανάγκασε το στρατοδικείο να αποφασίσει ότι δεν είχε τελεσθεί αδίκημα και δεν μπορούσαν να δικάσθούν. Όμως αμέσως μετά τους οδήγησαν στην εξορία. Με την ευκαιρία να πούμε ότι ο Π. Πουλιόπουλος υπήρξε ο καλύτερος νομικός της Αριστεράς στο διάστημα του Μεσοπολέμου και οι απόψεις του έχουν αφήσει εποχή.

Τι σίμαινε η ρήξη του Πουλιόπουλου με τον σταλινισμό και η διαγραφή του το 1927 από το ΚΚΕ;

Το 1926 μετά την απελευθέρωση από την εξορία προσπαθεί να ανασυγκροτήσει το κόμμα. Όμως μια καιροσκοπική ομάδα, με την βοήθεια του πρώτου σταλινικού πυρήνα που είχε επιβληθεί από την Διεθνή, κάνει αδύνατη την πραγματική πολιτική δουλειά. Ο Παντελής Πουλιόπουλος με τους περισσότερους συντρόφους της

Παντελής Πουλιόπουλος

εξορίας, διαφωνούν με το αντιδημοκρατικό καθεστώς που έχει επιβληθεί στο κόμμα και δίνουν την τελευταία μεγάλη μάχη με ανταλλαγή απόψεων για το Γ' Τακτικό συνέδριο των αρχών του 1927. Ζητάνε πλήρη συζήτηση για τα προβλήματα της ανασυγκρότησης του κόμματος, πολιτική και οργανωτική. Αλλά και μια συζήτηση και γνωστοποίηση των απόψεων της Αριστερής Αντιπολίτευσης της Σοβιετικής Ένωσης, που εκφράζει η ομάδα του Λέων Τρότσκι. Η σταλινική ομάδα αρνείται να ανοίξει αυτή τη συζήτηση. Μετά το Συνέδριο του ΚΚΕ, το 1927, διαγράφουν τον Παντελή Πουλιόπουλο και πολλούς άλλους από το κόμμα. Τότε η Αντιπολίτευση του ΚΚΕ εκδίδει το περιοδικό ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ. Σε αυτό αναλύονται και διατυπώνονται όλα τα προβλήματα για την χώρα αλλά και οι απόψεις της Αριστερής Αντιπολίτευσης για την Γ' Διεθνή. Είναι η εποχή που αρχίζουν οι μεγάλες διώξεις στην Σοβιετική Ένωση και την πλήρη κυριαρχία της σταλινικής ομάδας που οδήγησε στην πρώτη μεγάλη καταστροφή με την άνοδο του Ναζισμού στην Γερμανία.

Ποια ήταν η στρατηγική που πρότεινε σαν διέξοδο απέναντι στην καπιταλιστική κρίση της δεκαετίας τους '30;

Η θεωρία των "σταδίων" ακόμα ταιριάζει την εργατική τάξη της χώρας μας. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος τον Ιανουάριο του 1934 αλλάζει την μέχρι τότε γραμμή για την ανατροπή του καπιταλιστικού καθεστώτος προς τον Σοσιαλισμό και αποφαίνεται ότι θα υπάρξει ένα ενδιάμεσο στάδιο δημοκρατίας με σκοπό την ολοκλήρωση των αστικοδημοκρατικών αλλαγών και εν συνεχεία την ανατροπή του καθεστώτος. Αυτό σήμαινε στην πράξη μια συμμαχία με ορισμένα κομμάτια της εθνικής αστικής τάξης που επιδιώκουν αυτή την ολοκλήρωση. Επρόκειτο για έναν συμβιβασμό ο οποίος στην πράξη οδήγησε στην ήττα του Μάη του 1936 στη Θεσσαλονίκη. Κατόπιν οδήγησε το πανίσχυρο και νικηφόρο κίνημα της Αντίστασης στην υποταγή στις αστικές παρατάξεις και στους Αγγλους νεο-κατακτητές μετά την αποχώρηση των Φασιστών. Τότε ο Παντελής Πουλιόπουλος, κατ' εντολήν των συντρόφων της ομάδας του Σπάρτακου έγραψε το βιβλίο *"Δημοκρατική ή Σοσιαλιστική Επανάσταση στην Ελλάδα"* για να αποδείξει πόσο εσφαλμένες ήταν αυτές οι αντιλήψεις και οδήγησαν στην ήττα του εργατικού κινήματος. Το βιβλίο αυτό ακόμα εξακολουθεί να είναι επίκαιρο. Γι'

Απεργοί σιδηροδρομικοί το Φλεβάρη του 1920

αυτό διαβάζεται πάντα με ενδιαφέρον από τους νέους και βρίσκεται στην κορυφή των μαρξιστικών βιβλίων στην Ελλάδα.

Πώς αντιμετώπισε το ξέσπασμα του Β' Παγκόσμιου Πόλεμου ο Πουλιόπουλος και τις προοπτικές έβαλε για το κίνημα της Αντίστασης;

Ο Παντελής Πουλιόπουλος και οι Τροτσκοϊστές από την αρχή τάσσονται κατά του πολέμου και υπέρ της επαναστατικής λύσης του με την κινητοποίηση της εργατικής τάξης. Ο εθνικισμός γίνεται εμπόδιο στην ανάπτυξη των αγώνων. Αυτόν τον εθνικισμό εκφράζει το γράμμα του Ζαχαριάδη με το οποίο κάλεσε σε υποστήριξη στον πόλεμο και την "κυβέρνηση Μεταξά που τη διεξάγει" αλλά και όλη η μετέπειτα πολιτική. Ακόμα οι σχέσεις της Σοβιετικής Ένωσης και της Ναζιστικής Γερμανίας από την υπογραφή του συμφώνου Ρίπερντοφ-Μολότοφ εμποδίζουν την ανάπτυξη της αντιφασιστικής πάλης. Σ' αυτό το στάδιο της σύγχυσης βρισκονται και η σταλινική ομάδα της Ακροναυπλίας. Γι' αυτό εμποδίζει την δραπετεύση των κρατούμενων στο στρατόπεδο, ενώ ουσιαστικά έχει διαλύσει η φρουρά. Ο Π. Πουλιόπουλος, όπως μπορεί, στέλνει τις απόψεις στους έξω συντρόφους. Σε ένα κείμενο της 29 Μαΐου 1941, λίγες μέρες μετά την κατάρρευση μιλάει για για την αναγκαιότητα των μαχητικών κινητοποιήσεων όλων εργαζομένων και των εκμεταλλευόμενων μαζών. Μιλάει για την ανάγκη της διεθνιστικής διαφώτισης προς Ιταλούς, Γερμανούς και Αγγλους φαντάρους. Για την συναδέλφωση στον αγώνα κατά των

ντόπιων και ξένων ιμπεριαλιστών. "Το πρώτο επαναστατικό "ξέφωτο" και η πρώτη επαναστατική εξόρμηση των μαζών μπορεί να αρχίσει στην Ευρώπη και τα Βαλκάνια" προβλέπει εκείνη την πρώιμη ώρα.

Φυματικός και στην απομόνωση ο Παντελής φτάνει μέχρι το στρατόπεδο της Λάρισας. Στις 6 Ιουνίου μαζί με άλλους 105 συντρόφους οδηγείται στο Κούρναβο. Τους εκτελούν οι Ιταλοί φασίστες για αντίποινα κάποιου σαμποτάζ. Μέχρι τη τελευταία στιγμή ο Παντελής αντιστέκεται. Μιλάει ιταλικά στους στρατιώτες και κατεβάζουν τα όπλα. Τις εκτελέσεις κάνουν οι φασίστες αξιωματικοί. Μόλις 43 ετών έφυγε ο Πουλιόπουλος. Μεγάλη απώλεια για το επαναστατικό κίνημα της χώρας μας.

Με την ευκαιρία των 100 χρόνων από την γέννηση του Π. Πουλιόπουλου θα ανφέρω επίσης κάτι για τους συντρόφους του. Οσο μεγάλος διανοούμενος και αγωνιστής κι αν ήταν ο Παντελής, δεν ήταν μονος. Εκπροσωπούσε επάξια την πρωτοπορία εκατοντάδων και χιλιάδων αγωνιστών που έδωσαν τα πάντα για την εργατική τάξη. Μορφώθηκαν σε φυλακές και εξορίες, δούλεψαν στην σκληρή παρανομία, για να γίνουν καλύτεροι αγωνιστές. Συνελήφθησαν, βασανίστηκαν, εξορίστηκαν, εκτελέστηκαν από καπιταλιστές και σταλινικούς. Αφησαν μια μεγάλη αγωνιστική ιστορία και με την δράση τους ανάστανε η εργατική τάξη. Αυτής της ηρωικής γενιάς εκπρόσωπος ήταν ο Παντελής Πουλιόπουλος.

Το σώμα μας μας ανήκει

Πολλοί λένε ότι η καταπίεση των γυναικών είναι ξεπερασμένη. Κι όμως την τελευταία περίοδο όλες οι επιθέσεις ξανάρχονται. Η Κατερίνα Θωίδου εξηγεί γιατί.

Τη στιγμή που εκατομμύρια εργαζόμενοι και νεολαίοι σε όλο τον κόσμο, υψώνουν το ανάστημά τους και αντιστέκονται, μέσα από τα κανάλια και την εκκλησία βρίσκουν έδαφος και αναβιώνουν οι πιο αντιδραστικές απόψεις ενάντια στις εκτρώσεις και τους ομοφυλόφιλους.

Ο "Σύλλογος Αγέννητου Παιδιού" που αναπτύσσει ενεργό δράση, σε γειτονίες και χώρους νεολαίας λειτουργεί με τη στήριξη της Αρχιεπισκοπής και μεγάλων επιχειρήσεων και δε διατάζει να κάνει ανοιχτή ιδεολογική επίθεση στις γυναίκες. Μάλιστα μέσω του ΟΤΕ κυκλοφόρησε τηλεκάρτα που τον διαφημίζει. Ο Χριστόδουλος δεν σταματά να δίνει επαινούς στις πολύτεκνες οικογένειες και να μιλά για την ανάγκη επιστροφής στις "παλιές αξίες" του "Πατρις-Θρησκεία-Οικογένεια". Από τη ραδιοφωνική του εκπομπή καταφέρθηκε κατά των ομοφυλόφιλων λέγοντας ότι αυτές είναι "αμαρτωλές" και "παρά φύσιν" σχέσεις. Στα μέσα του Απριλίου ομάδες παρεκκλησιαστικών οργανώσεων έκαναν συγκέντρωση έξω από το σινεμά

Διαδήλωση για ελεύθερες και δωρεάν εκτρώσεις

"Ολύμπιον" της Θεσσαλονίκης για να εμποδίσουν την προβολή ταινιών με θέματα τις σχέσεις ομοφυλόφιλων ζευγαριών.

Το πώς είναι δυνατόν να επιβιώνουν και να ενισχύονται τέτοιου είδους απόψεις έχει να κάνει με το ρόλο που παίζει η οικογένεια μέσα στον καπιταλισμό. Ο Ενγκελς στο βιβλίο του "Η καταγωγή της οικογένειας, της ιδιοκτησίας και του κράτους", εξηγεί ότι η μορφή της οικογένειας έχει άμεση σχέση με τη μορφή που έχει σε κάθε κοινωνία η διαδικασία παραγωγής των αγαθών για τη ζωή των ανθρώπων.

Η οικογένεια είναι αναγκαία για τον

καπιταλισμό γιατί πρώτα από όλα εξασφαλίζει τη δυνατότητα των εργατών να δουλεύουν καθημερινά, να τους τρέφει, να τους ντύνει και να τους παρέχει στέγη έτσι ώστε να μπορούν να ξηπνούν το πρωί και να είναι παραγωγικοί, να μπορούν δηλαδή να παράγουν τα κέρδη των αφεντικών. Το πιο σημαντικό όμως

είναι ότι αποτελεί τον τρόπο αναπαραγωγής της μελλοντικής γενιάς εργατών. Αυτό δεν περιορίζεται απλά στην φυσική αναπαραγωγή των παιδιών, αλλά περιλαμβάνει την κοινωνική και ιδεολογική ανατροφή τους, έτσι ώστε να αναπτυχθούν σαν υγιείς, εκπαιδευμένοι και πειθαρχημένοι εργάτες.

Βασικό ρόλο για να μπορούν οι καπιταλιστές να επιβάλουν αυτή τη μορφή της οικογένειας στην εργατική τάξη, παίζουν οι ιδεολογικοί μηχανισμοί. Τα ΜΜΕ, η εκκλησία, το σχολείο, η ίδια η οικογένεια είναι βασικά ιδεολογικά στηρίγματα του καπιταλισμού. Και μάλιστα αυτού του εί-

δους η προπαγάνδα είναι τόσο ισχυρή ώστε να θεωρείται η μονογαμική οικογένεια σε όλη τη διάρκεια του καπιταλισμού σαν φυσική επιλογή της συντριπτικής πλειοψηφίας ανδρών και γυναικών. Όσο πιο απαραίτητη είναι η οικογένεια στους καπιταλιστές, τόσο πιο σημαντικό είναι να την παρουσιάσουν σαν τον μόνο δυνατό τρόπο οργάνωσης της προσωπικής ζωής και να εξασφαλίσουν ότι οι σεξουαλικοί διαχωρισμοί που αυτή συνεπάγεται θα αναπαραχθούν στις μελλοντικές γενιές. Στα μάτια των εργατών που ζουν μέσα στην εκμετάλλευση του καπιταλισμού, η οικογένεια φαντάζει η μόνη εναλλακτική λύση. Προσφέρει την ψευδαίσθηση κάποιας μορφής ελέγχου σ' ένα τμήμα της ζωής τους, ένα "ήρεμο λιμανάκι" μέσα σε έναν σκληρό κόσμο. Ετσι η οικογένεια εξελίχθηκε σ'έναν ιδιωτικό χώρο ζωής, αλλά κυριαρχούμενο και ελεγχόμενο από τον καπιταλισμό.

Όταν όμως οι συνθήκες ζωής μεταβάλλονται και η οικονομική κρίση μεγαλώνει, η οικογένεια από "ήρεμο λιμανάκι" μετατρέπεται σε ένα "πέλαγος υποχρεώσεων". Σήμερα οι ανάγκες των αφεντικών για να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους, οδηγούν σε διάλυση του κράτους πρόνοιας. Η διάλυση των νοσοκομείων, των παιδικών σταθμών, των ΚΑΠΗ, ο Νόμος του Αρσένη στα σχολεία, έχουν σαν αποτέλεσμα να μεταφέρεται όλο αυτό το κόστος και ο κόπος για την παροχή τους μέσα στη ίδια την οικογένεια. Ετσι μετατρέπεται από "ήρεμο λιμανάκι" σε ένα "πέλαγος" υποχρεώσεων. Αυτό οδηγεί στην κρίση της οικογένειας με τη μορφή που τη θέλει ο καπιταλισμός.

Η περίοδος της οικονομικής κρίσης δεν γεννά μόνο μεγαλύτερες δυσκολίες και υποχρεώσεις, αλλά και μεγαλύτερη ριζοσπαστικοποίηση. Πολλοί αγωνιστές μέσα από τη δράση τους έρχονται σε σύγκρουση με τις παραδοσιακές ιδεολογικές αξίες του καπιταλισμού και με το "οικογενειακό ιδεώδες". Ετσι στα μάτια ενός μεγάλου κομματιού ο θεσμός της οικογένειας ξεθωριάζει όλο και περισσότερο και η σεξουαλική συμπεριφορά αποχτά όλο και λιγότερη σχέση με με την αναπαραγωγή.

Όμως και μόνο αυτές οι τάσεις είναι απειλή για τους καπιταλιστές, γιατί μπαίνουν σε αμφισβήτηση τα ιδεολογικά δηλητήρια τους, όπως ο σεξισμός, απ' όλο και μεγαλύτερα κομμάτια. Για αυτό το λόγο οι επιθέσεις κατά των εκτρώσεων και των ομοφυλόφιλων αυξάνονται και ενισχύονται ακόμα και στον 21ο αιώνα.

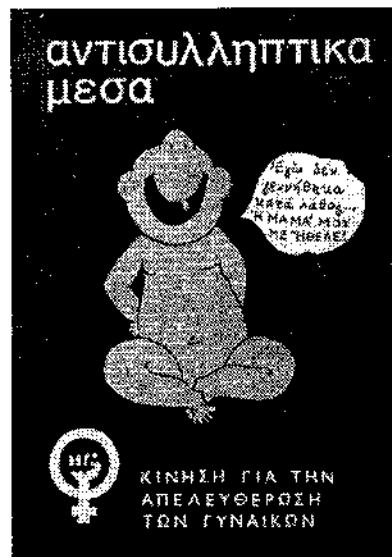
Το δικαίωμα στην έκτρωση

Η παράνομη έκτρωση ήταν και εξακολουθεί να είναι για πάρα πολλά χρόνια μία μεγάλη αιτία θανάτου. Σύμφωνα με στοιχεία από 65 χώρες της Αφρικής, της Ασίας, της Μέσης Ανατολής και Λατινικής Αμερικής 84.000 γυναίκες πεθαίνουν κάθε χρόνο από περιπλοκές που προκαλούνται από παράνομες εκτρώσεις. Από 30 έως 55 εκατομμύρια εκτρώσεις υπολογίζονται ότι γίνονται κάθε χρόνο σ'όλο τον κόσμο. Οι μισές περίπου απ' αυτές είναι παράνομες. Ενώ η νόμιμη έκτρωση είναι μία από τις ασφαλέστερες χειρουργικές επεμβάσεις- το ποσοστό θανάτων στις ΗΠΑ είναι 1,4 στις 100.000 επεμβάσεις, η παράνομη έκτρωση σκοτώνει περίπου 50 μέχρι 100 γυναίκες στις 100.000 περιπτώσεις.

Η πολιτική των κυβερνήσεων, που για χρόνια κρατούσαν την έκτρωση στην παράνομη, είναι δολοφονική. Το επιχείρημα ήταν ότι αποτελεί "απειλή για το έθνος και την οικογένεια", καθώς και "παράγοντα που συμβάλει στην υπογεννητικότητα". Αυτό το ζήτημα ξαναγυρίζει και σήμερα. Πρόκειται για μία τεράστια υποκρίσια. Σε πολλές χώρες της Ευρώπης και κυρίως στην Ελλάδα, από τη μία το κράτος για χρόνια ολόκληρα θεωρούσε ότι οι εκτρώσεις δεν μπορούν να γίνουν ελεύθερα γιατί η χώρα χρειάζεται περισσότερα εργατικά χέρια και περισσότερους νέους για την άμυνά της και από την άλλη όλες οι ιδιωτικές κλινικές έχουν για χρόνια ένα τμήμα για "επεμβάσεις" από όπου οι γυναικολόγοι θηροαρίζουν.

Οι εκτρώσεις νομιμοποιήθηκαν στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες στα τέλη του '70, ενώ στην Ελλάδα μόλις το 1986. Η νομιμοποίηση της έκτρωσης σήμαινε ότι χιλιάδες γυναίκες θα μπορούσαν να κάνουν επεμβάσεις με ασφάλεια για την υγεία τους και δωρεάν μέσα από τα ασφαλιστικά ταμεία. Για πολλές γυναίκες ήταν ζήτημα ζωής.

Δεν είναι τυχαίο ότι αυτή η απαγόρευση των εκτρώσεων έκανε την εμφάνισή της γύρω στα 1800, παράλληλα με την μονογαμική οικογένεια. Τότε άρχισε ο συνδιασμός εκκλησίας και ψευτοιστορικών να υποστηρίζουν ότι το έμβρυο έχει ψυχή και άρα η έκτρωση αποτελεί έγκλημα. Οι ποινές μάλιστα για την γυναίκα που έκανε έκτρωση ήταν φυλάκιση μέχρι

Μπροσούρα για την αντιούλληψη που κυκλοφόρησε το 1977

και ισόβια και ακόμα και θάνατος.

Η πρώτη φορά στη ιστορία που επιτράπηκε η ελεύθερη έκτρωση ήταν στη Ρωσία μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση με μία τρομερά προοδευτική, ακόμα και για σήμερα νομοθεσία που προέβλεπε ελεύθερες εκτρώσεις, κατοχύρωση όλων ανεξαιρέτα των παιδιών, ελεύθερη συμβίωση, διαζύγιο. Σε όλη την Ευρώπη το αίτημα της αποπαινοποίησης των εκτρώσεων έγινε αίτημα πάλης των σοσιαλισμοκρατικών και κομμουνιστικών κομμάτων. Τότε κάνει την εμφάνισή του το πρώτο κύμα αμφισβήτησης των πανίσχυρων για χρόνια αντιλήψεων σχετικά με τη γυναικεία φύση.

Σε όλη την Ευρώπη το αντιπολεμικό κίνημα και οι εξεγέρσεις του Μάη του '68, έδωσαν στις γυναίκες την αυτοπεποίθηση να παλέψουν συλλογικά ενάντια στην καταπίεσή τους. Η έκρηξη του Μάη οδήγησε σε τρομερή ριζοσπαστικοποίηση. Μετά το 1970 το θέμα είχε πάρει πολύ μεγάλες διαστάσεις. Δεκάδες δίκες γυναικών που είχαν κάνει έκτρωση, κυρίως στην Ιταλία μετατρέπονταν σε φεμινιστικές διαδηλώσεις. Σε όλες σχεδόν τις χώρες της Ευρώπης δημιουργούνται γυναικείες οργανώσεις υπεράσπισης του δικαιώματος στην έκτρωση. Το 1975 στην Ιταλία γίνονται οι πρώτες μεγάλες συγκεντρώσεις γυναικών για την νομιμοποίηση των εκτρώσεων. Στη Φλωρεντία, τη Ρώμη, το Μιλάνο και το Τορίνο πάνω από 10.000 γυναίκες διαδηλώνουν για αυτό τον λόγο. Το 1976 στη Ρώμη 50.000 γυναίκες διαδηλώνουν κατά της Χριστιανο-

Ενάντια στην καταπίεση

δημοκρατίας και του φασιστικού κομμάτος που υποστηρίζουν ότι οι εκτρώσεις είναι έγκλημα.

Ακόμα και σήμερα σε καμία χώρα οι γυναίκες δεν έχουν απόλυτα τη δυνατότητα να ορίζουν την αναπαραγωγική τους ικανότητα, όπως επιθυμούν με ελεύθερη δηλαδή αντισύλληψη. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι ενώ από το 1981 έχει ανακαλυφθεί το χάπι που επιτρέπει διακοπή της κύησης και αντικαθιστά τις εκτρώσεις, κυκλοφόρησε στην αγορά μετά από 8 χρόνια και αυτό μόνο στην Γαλλία. Ακόμα και σήμερα υπάρχει ελάχιστη ενημέρωση σε σχέση με τη χρησιμότητα αυτού του χαπιού.

Το κράτος και η Εκκλησία που για χρόνια σφετερίστηκαν αυτό το δικαίωμά μας για να το χρησιμοποιήσουν για τα δικά τους συμφέροντα εξακολουθούν να κάνουν την ιδεολογική τους προπαγάνδα. Το σώμα και η ζωή είναι της γυναίκας και αυτή είναι η μόνη αρμόδια να τα ορίζει. Κανένα άτομο ή θεσμός δεν έχει το δικαίωμα να της επιβάλλει να έχει ή να μην έχει παιδιά. Η έκτρωση είναι δικαίωμα για όλες τις γυναίκες. Για να πάψουν να υπάρχουν οποιοδήποτε ιδεολογικοί και πραγματικοί φραγμοί, για να μπορέσουμε να συνδέσουμε ελεύθερα και έμεις οι γυναίκες την ερωτική μας ζωή με την ευχαρίστηση και όχι μόνο με την αναπαραγωγή, χρειάζεται να παλέψουμε για μία κοινωνία που στόχος της θα είναι οι ανάγκες μας και όχι το κέρδος.

Ομοφυλόφιλοι

Από το 1981 το Ευρωκοινοβούλιο υιοθέτησε ψήφισμα με το οποίο αποδίδονται ίσα δικαιώματα στους ομοφυλόφιλους, στην πράξη όμως εξακολουθούν να υφίστανται οι σεξιστικές διακρίσεις.

Στον 20ο αιώνα υπάρχει μία παράδοση αγώνων ενάντια στη σεξουαλική καταπίεση. Δύο μήνες μετά την Ρώσικη Επανάσταση, οι Μπολσεβίκοι κατάργησαν όλους τους νόμους που ποινικοποιούσαν την ομοφυλοφιλία. Μέσα σε δύο μήνες κάταφεραν ό,τι δεν είχε επιτευχθεί με τις μεταρρυθμίσεις για δεκαετίες. Ο Μπολσεβίκος Γκριγκόρι Μπάτικς το 1923 έγραψε: "Η Σοβιετική νομοθεσία διακηρύσσει τη μη ανάμιξη του κράτους και της κοινωνίας στα σεξουαλικά ζητήματα, στο βαθμό που κανείς δεν πληγώνεται και κανενός τα δικαιώματα δεν θίγονται. Αυτό αφορά την ομοφυλοφιλία και διάφορες άλλες μορ-

Μετάλλιο (φωτό αριστερά) που έδωσε ο Μουσολίνι στις πολύτεκνες οικογένειες με τίτλο "Φασιστική Ενωση Πολυτέκνων"

φές σεξουαλικής ικανοποίησης,

οι οποίες θεωρούνται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία προσβολή κατά της ηθικής. Η Σοβιετική νομοθεσία αντιμετωπίζει αυτές τις σεξουαλικές εκδηλώσεις όπως ακριβώς τη λεγόμενη «φυσιολογική» πράξη".

Η Ρώσικη Επανάσταση έδωσε την έμπνευση σε όλη την εργατική τάξη της Ευρώπης για να βγει και να παλέψει ενάντια στην καταπίεση. Η κίνησή της οδήγησε στην αμφισβήτηση όλων των παλιών αξιών. Οι ομοφυλόφιλοι άρχισαν να οργανώνονται και να συζητούν για τα προβλήματά τους. Σε μία σειρά από χώρες δημιουργούνται οργανώσεις που διεκδικούν την σεξουαλική απελευθέρωση. Το 1921 διοργανώνεται στο Βερολίνο Διεθνές Συνέδριο για την "Σεξουαλική Μεταρρύθμιση."

Η άνοδος των Ναζί σήμαινε βαρβαρότητα απέναντι σε κάθε τι που αμφισβήτησε το τρίπτυχο "Πατρίς, θρησκεία, οικογένεια". Οι Ναζί τσάκισαν οτιδήποτε διαφορετικό και μαζί και τους ομοφυλόφιλους. Χιλιάδες ομοφυλόφιλοι εξοντώθηκαν στους θαλάμους των αερίων ή αναγκάστηκαν να κρυφτούν και να βγούν στην παρανομία.

Μέσα από τη γενικευμένη άνοδο των αγώνων τη δεκαετία του '60, αναπτύχθηκαν ξανά τα κινήματα για τη σεξουαλική απελευθέρωση των ομοφυλόφιλων, των γυναικών, των λεσβίων. Το 1969 σηματοδεύτηκε από την εξέγερση στο Στόουνγουολ της Ν.Υόρκης, όπου μία συνθησμένη επιδρομή της αστυνομίας σε ένα γκέι μπαρ μετατράπηκε σε εξέγερση ενάντια

στην καταπίεση και στον αυταρχισμό της αμερικάνικης αστυνομίας. Λίγο αργότερα δημιουργήθηκε το "Απελευθερωτικό Μέτωπο Ομοφυλόφιλων" (GLF), που μιλούσε για την επαναστατική προοπτική. Πήρε μέρος σε συζητήσεις με τους Μαύρους Πάνθηρες, συμμετείχε στις διαδηλώσεις ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ. Είδε την ανάγκη της ριζικής αλλαγής της κοινωνίας. Το 1984 το Απελευθερωτικό Μέτωπο Ομοφυλόφιλων στήριξε την απεργία των ανθρακωρύχων στη Βρετανία ενάντια στη Θάτσερ. Οργάνωσαν επιτροπές συμπαράστασης και πήραν μέρος στις μεγάλες διαδηλώσεις. Πολλοί ανθρακωρύχοι κερδήθηκαν στην υποστήριξη των ομοφυλόφιλων δείχνοντας έτσι πως οι εμπειρίες μέσα από τους αγώνες μπορούν να ξεπεράσουν τις σεξιστικές ιδέες.

Σήμερα παρόλες τις συνταγματικές εγγυήσεις για το σεβασμό της προσωπικότητας οι ομοφυλόφιλοι εξακολουθούν να υφίστανται τις επιθέσεις τόσο της εκκλησίας όσο και των ΜΜΕ. Οι νομοθεσίες δεν αναγνωρίζουν τη συμβίωση δύο ανθρωπών του ίδιου φύλου και αρνούνται να παραχωρήσουν τα προνόμια που παραχωρούν στο γάμο. Η πλειοψηφία των λεσβίων και των ομοφυλόφιλων δεν τολμούν να φανερώσουν την επιλογή τους φοβούμενοι τις πιέσεις. Παραμένουν παντρεμένοι και κρυμμένοι για όλη τους τη ζωή χωρίς να μπορέσουν να αναπτύξουν ελεύθερα τη σεξουαλικότητά τους. Είναι καθήκον της εργατικής τάξης να παλέψει ενάντια στα αντιδραστικά παπαδαριά και τις ιδεολογικές επιθέσεις μίας κοινωνίας που προωθεί το διαιρεί και βασιλεύει για να κρατά την εργατική τάξη αποδυναμωμένη.

Τι είναι ελληνικό;

**Πιερ Βιντάλ -Νακέ-
"Πέρα από την Αρχαία
Ελληνική Δημοκρατία",
Εκδόσεις Αλεξάνδρεια,
σελ.495, 6.300ρφ**

Το βιβλίο του Πιερ Βιντάλ - Νακέ "Πέρα από την Αρχαία Ελληνική Δημοκρατία" που κυκλοφόρησε στα ελληνικά στις αρχές του χρόνου από τις εκδόσεις Αλεξάνδρεια, είναι ένα πολύτιμο βοήθημα για όσους θέλουν να μελετήσουν την ιστορία αποφεύγοντας τις εθνικιστικές παγίδες της προγονοπληξίας και της "αιώνιας ελληνικότητας".

Ο χοντροκομμένος εθνικισμός των αρχών της δεκαετίας του 90, τότε που για να υποστηρίξει τις εκστρατείες του Σαμαρά ενάντια στη Δημοκρατία της Μακεδονίας ο κάθε πατριδοκάπηλος πρόβαλε ένα τσιτάτο του Στράβωνα και "καθάριζε", βρίσκεται σε υποχώρηση. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι οι εθνικιστές έχουν εγκαταλείψει τη βασική τους θέση για την ανωτερότητα του ελληνικού πολιτισμού και την αδιάρρηκτη συνέχειά του από τη Μινωική Κρήτη μέχρι τη σύγχρονη εποχή περνώνας μέσα από το Μεγαλέξανδρο, το Βυζάντιο και την Αναγέννηση.

Οποιος τολμήσει να αμφισβητήσει αυτή τη συνέχεια, ή ακόμα χειρότερα, να μιλήσει για δάνεια και επιρροές από άλλους πολιτισμούς σε οποιαδήποτε εποχή, αντιμετωπίζει από μύδρους "επιστημονικούς" μέχρι διώξεις. Πρόσφατο παράδειγμα, το βιβλίο του Μάρτιν Μπερνάλ η "Μαύρη Αθηνά", που δεν έχει μεταφραστεί ποτέ στα ελληνικά. Έχει, όμως, μεταφραστεί το υβρεολόγιο της Μαρίας Λέφκοβιτς ενάντια στον Μάρτιν Μπερνάλ. Κι όταν η Ελευθεροτυπία δημοσίευσε συνέντευξη του Μπερνάλ που μιλούσε για αιγυπτιακές ρίζες στην ελληνική αρχαιότητα, ο Κ. Γεωργουσόπουλος έτρεξε να κατακεραυνώσει τον "ερασιτέχνη" που πάει να μαγαρίσει την ελληνικότητα με "πολυπολιτισμικές" αναφορές.

Με τον Βιντάλ - Νακέ, οι εθνικιστές δεν μπορούν να ξεμπερδέψουν έτσι "εύκολα". Οποιος τον χαρακτηρίσει "ερασιτέχνη"

κινδυνεύει να γελοιοποιηθεί. Πρόκειται για έναν από τους κορυφαίους μελετητές της αρχαιότητας μαζί με τον Φίνλεϊ και τον Μομιλιάνο. Με το βιβλίο του "Πέρα από την Αρχαία Ελληνική Δημοκρατία" παρεμβαίνει καταλυτικά ενάντια στους εθνικιστικούς μύθους.

Το βιβλίο είναι συλλογή από άρθρα και προλόγους που γράφτηκαν σε διάφορες στιγμές από το 1963 μέχρι το 1989.

Το πρώτο κεφάλαιο με τίτλο "Γλώσσα και Ιστορία ή Το Δίλημμα των Ελληνικών Ριζών" γράφτηκε σαν πρόλογος για τη γαλλική έκδοση του βιβλίου του Τζον Τσάντγουϊκ "Η Αποκρυπτογράφηση της Γραμμικής Β". Είναι μια απλή παρουσίαση της ασυνέχειας και της ρήξης που υπάρχει ανάμεσα στον κόσμο της Κνωσσού και των Μυκηνών και στον κόσμο της Αθήνας και της Σπάρτης. "Η αποκρυπτογράφηση (της Γραμμικής Β) φάνηκε στην αρχή να δικαιώνει τους οπαδούς της αιώνιας Ελλάδας. Μια προσεκτική εξέταση αποδεικνύει πως είχαν ολωσδιόλου άδικο", γράφει ο Βιντάλ Νακέ.

Το δεύτερο κεφάλαιο με τίτλο "Η Ιλιάδα χωρίς μεταμφίεση" γράφτηκε αρχικά σαν πρόλογος για τη γαλλική έκδοση της Ιλιάδας. Εδώ ο συγγραφέας ξεκαθαρίζει ότι "η άποψη που θέλει τον Ομηρο ιστορικό του μυκηναϊκού κόσμου είναι ένα πτώμα που κάθε τόσο χρειάζεται να το ξανασκοτώσουμε". "Κανείς δεν πιστεύει πια σήμερα ότι η Τροία που ανακάλυψε ο Σλήμαν και ανάγεται στην 3η χιλιετία έχει οποιαδήποτε σχέση με την Τροία του Πριάμου και της Ελένης και γίνεται επίσης δεκτό ότι οι τάφοι που έφερε στο φως ο φανατικός αυτός αναγνώστης του

Ομήρου δεν περιέχουν τα λείψανα του Αγαμέμνονα..."

Το μοτίβο της αντιπαράθεσης με τις λαθροχειρίες που ισοπεδώνουν την ιστορία και την μετατρέπουν σε "αδιάλειπτη" πορεία του ελληνικού πνεύματος συνεχίζεται σε όλο το βιβλίο. Στο τρίτο κεφάλαιο που είναι αφιερωμένο στον Μόζες Φίνλεϊ, ο Βιντάλ - Νακέ δίνει το λόγο στον ίδιο τον Φίνλεϊ

"Τι είναι ελληνικό;... Τι είναι «ελληνικό» δικαστήριο; Αραγε τα λαϊκά δικαστήρια της Αθήνας, οι βασιλικοί δικαστές των Πτολεμαίων, τα δικαστήρια των Δούρων - Ευρωτού και του Αβρομάν, τα δικαστήρια της βυζαντινής Αιγύπτου ήταν όλα τους «ελληνικά» δικαστήρια; Ήταν ο Ιουστινιανός "Ελληνας" και ήταν τα δικαστήρια της αυτοκρατορίας του "ελληνικά";

Φυσικά, ο Βιντάλ - Νακέ δεν θεωρεί ότι ο ελληνικός εθνικισμός έχει το μονοπώλιο της μυθοπλασίας. Στο κεφάλαιο "Η Ατλαντίδα και τα Εθνη", αφού εξιστορεί πως οι Ναζί προσπάθησαν να αποδείξουν ότι "η Βόρεια Αφρική αποτελεί μέρος της ατλαντο-γερμανικής κληρονομιάς και το ρωμαϊκό αμφιθέατρο στο Ελ Τζεμ στην Τυνησία οφείλεται στην ... ατλαντική φυλή" καταλήγει:

"Οι διαδοχικές εθνικές Ατλαντίδες που εξετάσαμε αποτελούν απλώς ιδιαίτερη περίπτωση ενός ευρύτατα διαδεδομένου ιδεολογικού φαινομένου: της αναζήτησης των Απαρχών, για λαούς υπερήφανους όπως και για λαούς ταπεινωμένους. Η αναζήτηση αυτή στηρίζεται σε μνημεία, σε αρχαία κείμενα, σε λαούς άγνωστους ή σχεδόν άγνωστους, ή ακόμα όπως στην περίπτωση της Ατλαντίδας, σε λαούς φανταστικούς. Επτά ελληνικές πόλεις ερίζανε για την τιμή να είναι γενέτειρες του Ομήρου. Μα πού βρισκόταν η Τροία; Μια θεωρία είχε πρόσφατα σημαντική επιτυχία στη Γιουγκοσλαβία: θέλει την Τροία του Ομήρου να μην βρίσκεται στο Χισαρλίκ της Τουρκίας αλλά μεταξύ Σπλιτ και Ντουμπρόβνικ, στις εκβολές του Νερέτβα. Η θεωρία αυτή δεν διόρθωσε τα αλβανικά σύνορα. Αλλά στην Αλβανία, που επικαλείται με ζήλο τους αρχαίους Ιλλυριούς, εξετάστηκε με άκρα σοβαρότητα κατά πόσο οι Ιλλυριοί είχαν διαδραματίσει θεμελιώδη ρόλο στον Τρωϊκό Πόλεμο. Όσο για τους Ετρούσκους, δεν είναι ηλιού φαινότορον πως ήταν Τούρκοι."

Ο Βιντάλ - Νακέ δεν περιορίζεται, όμως, στην ειρωνία για αυτά τα "παράλλη-

ρήματα", όπως τα ονομάζει.

Στα κεφάλαια 7, 8, 9 και 10 ασχολείται αναλυτικά με τις ιστορικές διαδικασίες του 18ου και του 19ου αιώνα στην Ευρώπη που διαμόρφωσαν τα σύγχρονα ιδεολογήματα για την Αρχαία Ελλάδα. Ο ελληνικός εθνικισμός είχε την πολυτέλεια να αξιοποιήσει ιδεολογήματα που τα χρωστούσε στην αστική τάξη της Γαλλίας (και όχι μόνο).

Στους ταξικούς αγώνες από την επανάσταση του 1789 μέχρι την Αυτοκρατορία του Λουδοβίκου Βοναπάρτη, ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός χρησιμοποιείται σαν ιδεολογικό εργαλείο και "ανακαλύπτεται", γράφεται και ξαναγράφεται ανάλογα με τις ανάγκες της πολιτικής συγκυρίας. Και στην πορεία, αυτή η διαδικασία τροφοδοτεί τις αντίστοιχες ανάγκες στην Ελλάδα. Στο κεφάλαιο "Παρίσι - Αθήνα μετ' επιστροφής", ο Βιντάλ Νακέ γράφει μιλώντας για τον Σατώμπριάν και το "Οδοιπορικό" του:

"Βρίσκουμε όλες τις κεντρικές ιδέες που θα γίνουν κοινός τόπος των φιλελλήνων της Δύσης, των δημιουργών του ελληνικού κράτους και των ιδεολόγων της κάρθαρουσας... Η επάνοδος της Αθήνας στην Αθήνα θα γινόταν λοιπόν με τη μεσολάβηση των ξένων και ειδικότερα των Δυτικών. Επιπλέον θα γινόταν με τη μορφή όχι της αρχαίας πόλεως αλλά του εθνικού κράτους... Είναι άραγε παράλογο να σκεφτούμε ότι από τον αναδρομικό ή το μύθο θα γεννιόταν κάποτε στην Ελλάδα το όνειρο μιας υπέρμετρα μεγελωμένης επικράτειας, αυτό που ονομάστηκε Μεγάλη Ιδέα;"

Στο τελευταίο κεφάλαιο, ο Βιντάλ Νακέ ασχολείται με ένα θέμα που μοιάζει να βρίσκεται μακριά από το μοτίβο του υπόλοιπου βιβλίου: την θεωρία του Καρλ Βιτφόγκελ για τον "ανατολικό Δεσποτισμό" και τη σχέση της με τον μαρξισμό. Στην πραγματικότητα, όμως, το κεφάλαιο αυτό έρχεται να θυμίσει ότι οι εθνικιστές του 19ου αιώνα δεν είναι οι μόνοι που μετέτρεψαν την ιστορία σε πεδίο πολιτικής μάχης. Το ίδιο ισχύει για τις άρχουσες τάξεις των δυο μεγάλων υπερδυνάμεων στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα. Τι είδους κοινωνία ήταν η σταλινική Ρωσία; Ανώτερη ή κατώτερη από τη Δύση; Η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα είχε (και έχει) προφανείς πολιτικές συνέπειες.

Ο Βιτφόγκελ εμφανίζει τη σταλινική Ρωσία σαν ολοκληρωτικό καθεστώς που έχει τις ρίζες του στο ασιατικό παρελθόν της

Ρωσίας, στο πανίσχυρο κράτος του "ανατολικού δεσποτισμού" που ξεκινάει από τις αρχαίες "υδραυλικές κοινωνίες" στην Αίγυπτο και στην Κίνα. Η θεωρία αυτή κατέληξε να είναι ανοιχτά απολογητική υπέρ της ανωτερότητας της Δύσης, της "ανοιχτής κοινωνίας των πολιτών" απέναντι στο "δεσποτικό κρατισμό" της Ανατολής. Ο ίδιος ο Βιτφόγκελ έφτασε να συνεργαστεί με τις Μακαρθικές εκκαθαρίσεις στις ΗΠΑ.

Ο Βιντάλ - Νακέ εξηγεί πώς ο ίδιος ήταν ο συγγραφέας ενός προλόγου στη γαλλική έκδοση του βιβλίου του Βιτφόγκελ, τη σύγκρουσή τους και τη δική του γνώμη για τα επιχειρήματα του Βιτφόγκελ.

"Μια σοβαρή ανάλυση της ΕΣΣΔ προϋποθέτει περισσότερο από τη χρησιμοποίηση της παλιάς έννοιας του ασιατικού τρόπου παραγωγής, έναν προβληματισμό για τη φύση και το ρόλο του κόμματος και τις σχέσεις του με το κράτος και τον πληθυσμό, μια σύγκριση της ΕΣΣΔ με τις άλλες βιομηχανικές χώρες..."

Μια βιομηχανική κοινωνία, μία κοινωνία όπου ο αναλφαριθμητισμός έχει ξεριζωθεί... δεν είναι δυνατόν να υποβληθεί στον ίδιο τύπο εκμετάλλευσης με μια αγροτική κοινωνία".

Ο Βιντάλ - Νακέ εντοπίζει το βασικό θεωρητικό κενό στο κατασκευάσμα του Βιτφόγκελ, είναι αντισταλινικός αλλά δεν δέχεται ότι ο σταλινισμός μπορεί να ερμηνευτεί μέσα από "ασιατικά κατάλοιπα" στη Ρωσία.

Παρόλα αυτά, αυτό το κεφάλαιο φέρνει στην επιφάνεια τις αδυναμίες του ίδιου του Βιντάλ - Νακέ. Γλιστράει εύκολα στην ταύτιση του Μαρξ και ιδιαίτερα του Ενγκελς με τον μηχανιστικό "μαρξισμό" των απολογητών του Στάλιν. Υποτιμάει το ρόλο του Τρότσκι τόσο με τη θεωρία της "Διαρκούς Επανάστασης", όσο και με την κριτική για την "Προδομένη Επανάσταση". Και επαναλαμβάνει το κλισέ ότι το επαναστατικό κόμμα του Λένιν ήταν ("μπλανκιστικό") προϊόν των ρωσικών συνθηκών "Σε μεγάλο βαθμό ο επαγγελματίας επαναστάτης του Λένιν είναι το διαλεκτικό αντίστοιχο του γραφειοκράτη και του αστυνομικού του τσαρικού δεσποτισμού". Έτσι, ο Βιντάλ Νακέ μένει περισσότερο με απορίες παρά με απαντήσεις για το τι ήταν η σταλινική Ρωσία. Για τις απαντήσεις χρειάζεται να ψάξει κάποιος αλλού, στον Τόνι Κλιφ για να είμαστε συγκεκριμένοι.

Αδυναμίες υπάρχουν και στην ανάλυση της αρχαίας ελληνικής Πόλις από τον Βιντάλ Νακέ. Δε δέχεται τους δούλους σαν

κοινωνική τάξη. Στη σελίδα 75 γράφει

"Άλλο να θεωρούμε ότι η κλασική αρχαία πόλη είναι αδιανόητη χωρίς δούλους, και άλλο να θεωρούμε τους δούλους τάξη με τη μαρξιστική έννοια του όρου, τάξη συγκρίσιμη με την αστική τάξη του 18ου αιώνα και με το σύγχρονο προλεταριάτο, η οποία κατέχει καθορισμένη θέση στις σχέσεις παραγωγής".

Ο Βιντάλ Νακέ υστερεί σε σύγκριση με το έργο του Σεν Κρούα που αναλύει τους "Ταξικούς Αγώνες στον Αρχαίο Ελληνικό Κόσμο" χρησιμοποιώντας ακριβώς την μαρξιστική έννοια της τάξης και του δουλοκτητικού τρόπου παραγωγής. Επίσης, όσοι διαβάζουν αγγλικά, θα βρουν στο καινούργιο βιβλίο του Κρις Χάρμαν "A people's History of the World" τι πραγματικά είπε ο Ενγκελς και πόσο χρήσιμο είναι για την υλιστική κατανόηση της ιστορίας των πρώτων ανθρώπινων πολιτισμών.

Πέρα από τις αδυναμίες του, όμως, το βιβλίο του Βιντάλ-Νακέ είναι πολύτιμο όπλο για τις μάχες ενάντια στους "απατεχνισμούς" (έτσι τους ονομάζει) που πάνε να βάλουν την αρχαία ιστορία στην υπηρεσία του σύγχρονου εθνικισμού.

Πάνος Γκαργκάνας

Ένας Επικίνδυνος Κόσμος

**Αλεξ Καλλίνικος, Μαρία Στύλλου,
Πάνος Γκαργκάνας
"Παγκοσμιοποίηση και
ιμπεριαλισμός, ποια είναι η
απάντηση της Αριστεράς",
Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο
- Εργατική Δημοκρατία, σελ. 80,
800 δρχ**

Τι είναι ο ιμπεριαλισμός; Υπάρχει σήμερα ή έχει ξεπεραστεί μέσα από την διεθνοποίηση των οικονομιών και την παγκοσμιοποιημένη αγορά, όπως υποστηρίζουν οι διάφοροι "έκτακτοι"; Μπορούμε να τον παλέψουμε και πώς;

Σ' αυτά τα ερωτήματα έρχεται ν' απα-

ντήσει με τον πιο ολοκληρωμένο τρόπο αυτό το βιβλίο. Μέσα σε 60 μόλις σελίδες καταφέρει να δώσει την εικόνα του ιμπεριαλισμού από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα μέχρι σήμερα, προβάλλοντας τις ιδέες των κλασικών του Μαρξισμού για τον ιμπεριαλισμό αλλά και τα συγκεκριμένα καθήκοντα για το εργατικό κίνημα και τους επαναστάτες στην Ελλάδα σήμερα. Το βιβλίο αποτελείται από έξι άρθρα γραμμένα στο παρελθόν τα οποία αναδημοσιεύονται ξανά.

Στο πρώτο άρθρο, με τίτλο "Η μαρξιστική θεωρία για τον ιμπεριαλισμό", ο Αλεξ Καλλίνικος αναλύει τις απόψεις του Λένιν και του Μπουχάριν, των επαναστατών που έθεσαν τις βάσεις για οποιαδήποτε σοβαρή εξήγηση του φαινομένου του ιμπεριαλισμού. Ενάντια στις απόψεις του Κάουτσκι και της Β' Διεθνούς -απόψεις που ξαναχρησιμοποιούν σήμερα οι διάφοροι Σημίτηδες- που υποστήριζαν ότι η ανάπτυξη του καπιταλισμού οδηγεί σε μια "παγκοσμιοποιημένη" αγορά στην οποία οι ιμπεριαλιστικές συγκρούσεις και οι ανταγωνισμοί εξαφανίζονται περνώντας σε μια ειρηνική περίοδο "υπερ-ιμπεριαλισμού", ο Λένιν χαρακτήριζε τον 20ο αιώνα σαν εποχή "πολέμων και επαναστάσεων". Εξηγούσε ότι ο ιμπεριαλισμός είναι ένα στάδιο, το ανώτερο στάδιο του καπιταλισμού κατά το οποίο η συσσώρευση οδηγεί στην συγκέντρωση και συγκεντροποίηση του κεφάλαιου και αυτό με τη σειρά του οδηγεί στην εμφάνιση του μονοπωλιακού και χρηματιστικού κεφάλαιου και στην δημιουργία πολυεθνικών καπιταλιστικών επιχειρήσεων.

Ο Μπουχάριν συμπλήρωνε ότι η διεθνοποίηση του κεφάλαιου οδηγεί στην τάση για κρατικό καπιταλισμό. Οτι, δηλαδή, την περίοδο του ιμπεριαλισμού οι ανταγωνισμοί γίνονται ακόμα σκληρότεροι, γι αυτό και τα διάφορα κεφάλαια ξαναγυρίζουν στο κράτος-ορμητήριο απ' όπου ξεκίνησαν για να ζητήσουν προστασία. Το κράτος δυναμώνει, όχι μόνο σαν προστάτης, αλλά και σαν καπιταλιστής που αναλαμβάνει ένα μεγάλο κομμάτι της παραγωγής.

Και οι δύο κατέληγαν ότι ο ανταγωνισμός ανάμεσα στα κεφάλαια την περίοδο του ιμπεριαλισμού οδηγεί σε ανταγωνισμούς εξοπλισμών και σε πολέμους ανάμεσα στα διάφορα κράτη αλλά και σε εξεγέρσεις και επαναστάσεις τόσο στις αποικίες όσο και στις μητροπόλεις του καπιταλισμού. Η θεωρία του Λένιν και του Μπου-

χάριν "μας βοηθάει να κατανοήσουμε τις εξελίξεις στην παγκόσμια πολιτική στον 20ο αιώνα", υποστηρίζει ο Καλλίνικος, με το πρώτο μισό του αιώνα να χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία της τάσης για κρατικό καπιταλισμό, ενώ "στο δεύτερο μισό

του αιώνα η διεθνοποίηση του κεφάλαιου να γίνεται βαθμιαία το βασικό χαρακτηριστικό του καπιταλισμού".

Στα επόμενα δύο άρθρα, γραμμένα από την Μαρία Στύλλου, παρουσιάζονται πιο αναλυτικά οι αλλαγές στον ιμπεριαλισμό ιδιαίτερα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Πώς οι στρατιωτικοί ανταγωνισμοί την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου οδηγούν σε περιφερειακούς πολέμους και επεμβάσεις για να εμποδίσει η μια υπερδύναμη την επέκταση της άλλης. Πώς ταυτόχρονα μέσα στο δυτικό μπλοκ οι ανταγωνισμοί αρχίζουν να εμφανίζονται ανάμεσα στις άναπτυγμένες "μητροπόλεις", ενώ την ίδια περίοδο οι χώρες του Τρίτου Κόσμου εγκαταλείπουν τα πρότυπα της "αυτάρκειας" και ενσωματώνονται στην διεθνή αγορά.

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου δεν μιλάμε για μια "υπερδύναμη", τις ΗΠΑ, που κάνουν ό,τι θέλουν, αλλά για ένα σύστημα πολυπολικό που η αστάθεια είναι το κύριο χαρακτηριστικό του. Η οικονομική ύφεση από την μια, αλλά και η εμφάνιση των υποϊμπεριαλισμών μέσα στην τελευταία εικοσαετία -χωρών δηλαδή του Τρίτου Κόσμου, της Μ. Ανατολής και της Λατινικής Αμερικής που γνώρισαν οικονομική ανάπτυξη και άρχισαν να παίζουν με-

γαλύτερο ρόλο στην περιοχή τους- οδηγούν τους διεθνείς ανταγωνισμούς σε παροξυσμό και κάνουν ακόμα πιο επικίνδυνο, απρόβλεπτο και βάρβαρο το πρόσωπο του ιμπεριαλισμού σήμερα.

Το δεύτερο μισό του βιβλίου περιγράφει ιδιαίτερα την προσπάθεια του ελληνικού καπιταλισμού να μετατραπεί σε έναν υποϊμπεριαλισμό στην περιοχή ήδη από τα μέσα του '50 με κύριο ανταγωνιστή την Τουρκία. Οι ελληνοτουρκικοί ανταγωνισμοί από τότε μέχρι σήμερα μπορούν να εξηγηθούν από το πώς "η Ελλάδα και η Τουρκία αναπτύχθηκαν σε ανταγωνιστικά "κεφαλοχώρια" που διεκδικούν το ρόλο του πιο σημαντικού υποσταθμού σε μια από τις πιο δύσκολες περιοχές, όπου τα κέρδη αλλά και τα ρίσκα είναι τεράστια", γράφει η Μαρία Στύλλου. Και καταλήγει: "Όσοι θεωρούν ότι η ελληνοτουρκική διαμάχη αποτελεί αφορμή για μια συμμαχία του εργατικού κινήματος με το κράτος για λόγους εθνικούς, εξυπηρετούν τις ανάγκες του ελληνικού καπιταλισμού αλλά όχι της εργατικής τάξης".

Στα τελευταία τρία άρθρα του βιβλίου ο Πάνος Γκαργκάνας ασχολείται με την πρόσφατη επέμβαση του NATO στα Βαλκάνια προβάλλοντας καθαρές απαντήσεις σε μια σειρά ζητήματα. Γιατί το NATO βομβαρδίζει την Γιουγκοσλαβία; Για να υπερασπίσει τα δικαιώματα των Κοσοβάρων ή για "να έχει τον έλεγχο στην ευρύτερη περιοχή Κασπία- Μέση Ανατολή-Βαλκάνια, ένα τρίγωνο στο οποίο παίζονται τα πετρέλαια της οικουμένης", όπως εξηγεί ο συγγραφέας. Γιατί συμμετέχει στην επέμβαση η κυβέρνηση Σημίτη; Επειδή η Ελλάδα είναι μια χώρα εξαρτημένη από τον ιμπεριαλισμό ή γιατί ο Σημίτης είναι "ένας συννενοχος, ένας συνέταιρος που διεκδικεί το δικό του μερίδιο από την ιμπεριαλιστική λεηλασία στην περιοχή". Μπορείς να παλέυεις ενάντια στο NATO χωρίς να ταυτίζεσαι με τον Μιλόσεβιτς; Ποιά είναι η θέση των επαναστατών απέναντι στους πολέμους; Ποιός μπορεί να σταματήσει τον ιμπεριαλισμό; Ενα πλατύ μέτωπο όλων των δυνάμεων που είναι κόντρα στους αμερικάνους ή η διεθνοιστική αλληλεγγύη των εργατών;

Διαβάστε αυτό το βιβλίο! Είναι ένα πολύτιμο εργαλείο για να δυναμώσουμε την πάλη μας ενάντια στην βαρβαρότητα των ιμπεριαλιστικών πολέμων και του συστήματος που τους γεννάει.

Γιάννης Σηφιακάκης

ΟΙ "ΝΕΚΡΟΘΆΦΤΕΣ" ΤΟΥ

**Πάνος Γκαργκάνας, Αλεξ
Καλλίνικος, Μαρία Στύλλου -
"Μπορεί να γίνει επανάσταση
σήμερα";,
Εκδόσεις Μαρξιστικό
Βιβλιοπωλείο,
σελ. 64, 700δρχ**

Το ξεκίνημα της χιλιετίας σηματοδεύτηκε από μεγάλες αντικαπιταλιστικές διαδηλώσεις: απ' το Σιάτλ στη Βιέννη, στο Μπέρμιγχαμ, έως τις Πρωτομαγιάτικες πορείες. Εκατοντάδες χιλιάδες διαδηλωτές σε όλο τον κόσμο δίνουν τη μάχη για μια κοινωνία που οι άνθρωποι θα είναι πάνω από τα κέρδη. Το μεγάλο ερώτημα που γεννάται σ' αυτόν τον κόσμο είναι τó πώς μπορούμε να απαλλαγούμε από τη βαρβαρότητα του καπιταλισμού και να φτιάξουμε μια κοινωνία χωρίς εκμετάλλευση. Παραμένει επίκαιρη η προοπτική της εργατικής επανάστασης όπως έλεγε ο Μαρξ πριν 150 χρόνια ή μήπως αυτά ανήκουν στο παρελθόν; Την απάντηση σ' αυτό το ερώτημα έρχεται να δώσει το βιβλίο "Μπορεί να γίνει επανάσταση σήμερα".

Καταρχήν, η ίδια η ιστορία της ανθρώπινης κοινωνίας δείχνει πως οι επαναστάσεις σηματοδότησαν την εξέλιξη της κοινωνίας μέχρι σήμερα. Από την αρχαιότητα στη φεουδαρχία κι από εκεί στον καπιταλισμό υπάρχει μια πρόοδος "και το υπόβαθρό της δεν δημιουργήθηκε τυχαία, δημιουργήθηκε μέσα από την πάλη των τάξεων, μέσα από την σύγκρουση ανάμεσα σ' αυτούς που είναι τα αντικείμενα της εκμετάλλευσης και σ' αυτούς που είναι οι αφέντες της εκμετάλλευσης", γράφει ο Πάνος Γκαργκάνας στο κεφάλαιο που έχει τον ίδιο τίτλο με το βιβλίο. Είναι, όμως η επανάσταση στην ημερήσια διάταξη κάθε στιγμή; Ο Λένιν έλεγε πως υπάρχουν ιστορικές περιόδους που "οι από πάνω δεν μπορούν να συνεχίσουν να κυβερνούν όπως πριν και οι από κάτω δε θέλουν να κυβερνούνται όπως πριν". Τέτοιες περιό-

δοι ήταν η περίοδος 1905-1923 και η δεκαετία του '30. Αλλά και στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα έχουμε ένα νέο γύρο "πολέμων και επαναστάσεων": "ο πόλεμος στο Βιετνάμ και η ήττα της Αμερικής, ο πόλεμος στη Μέση Ανατολή και οι εξεγέρσεις και επαναστάσεις που γκρέμισαν τις δικτατορίες (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, ο Σάχης της Περσίας, η Πολωνία της Αλληλεγγύης το 80). Βλέπουμε να ξαναέρχεται μια τέτοια περίοδος", συνεχίζει το κεφάλαιο με τίτλο "Μπορεί να γίνει επανάσταση σήμερα;" Και ακόμα πιο πρόσφατα οι πόλεμοι στο Κόσσοβο και την Τσετσενία και η επανάσταση στην Ινδονησία.

Όμως δεν αρκεί η αντικειμενική κατάσταση της κρίσης του καπιταλισμού για να γίνει επανάσταση. Χρειάζεται και ο υποκειμενικός παράγοντας. Όταν ο Μαρξ μιλούσε για την εργατική τάξη ως υποκείμενο της επανάστασης αυτή δεν αποτελούσε παρά μια μικρή μειοψηφία. Σήμερα,

όπως αναλύεται στο κεφάλαιο "Έχουμε ένα κόσμο να κερδίσουμε", είναι η μεγάλη πλειοψηφία της κοινωνίας, είτε ως η παραδοσιακή βιομηχανική εργατική τάξη (που αυξάνεται με ραγδαίους ρυθμούς σε παγκόσμιο επίπεδο), είτε ως τα καινούργια κομμάτια της σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η υγεία, ο τουρισμός, τα ΜΜΕ. Οι εργάτες όχι μόνο είναι περισσότεροι αριθμητικά αλλά και από τα χέρια τους εξαρτάται η κίνηση μας πολύ πιο παραγωγικής μηχανής. Στην απεργία της Ιονικής, για παράδειγμα, ακούσε η κατάληψη του μηχανογραφικού για να βγουν εκτός λειτουργία όλα τα υποκαταστήματα της τρά-

πεζας. Μια απεργία σε ένα εργοστάσιο παραγωγής φρένων στην General Motors ήταν αρκετή για να παραλύσει η παγκόσμια αυτοκινητοβιομηχανία.

Είναι παρόλα αυτά δυνατόν να κερδηθεί η συντριπτική πλειοψηφία των εργατών στην ιδέα της επανάστασης και του σοσιαλισμού ή μήπως θα πρέπει να βρεθεί κάποιο υποκατάστατο; "Δεν υπάρχουν υποκατάστατα. Την επανάσταση την κάνουν οι άνθρωποι που περνάνε καθημερινά με το τρόλεϊ και το λεωφορείο για να πάνε στη δουλειά τους. Οποιος δεν πιστεύει ότι αυτά τα λεωφορεία που είναι στοιβαγμένα με ανθρώπους που πάνε στη δουλειά, αύριο θα είναι γεμάτα με επαναστάτες δεν έχει καμιά εμπιστοσύνη στην προοπτική της εργατικής επανάστασης", γράφει ο Πάνος Γκαργκάνας. Η αλλαγή των ιδεών στα μυαλά των εργατών γίνεται όταν οι εργάτες βρίσκονται σε κίνηση, όταν απεργούν, όταν διαδηλώνουν, όταν καταλαμβάνουν τα εργοστάσια. Τότε μπορούν πραγματικά να πιστέψουν ότι έχουν τη δύναμη να πάρουν την εξουσία και να ανατρέψουν τον καπιταλισμό.

Αλλά αυτό δεν είναι μια γραμμική εξέλιξη, δεν φτάνει αυθόρμητα στο τέλος. "Οι εργάτες που μπαίνουν στην επαναστατική διαδικασία συνδιάζουν τις πιο ριζοσπαστικές ιδέες με την αδράνεια των ιδεών από την προηγούμενη περίοδο που ήταν απολίτικοι και αδιάφοροι". Κάθε επαναστατική διαδικασία είναι μια σύγκρουση ανάμεσα στις επαναστατικές ιδέες και στις ιδέες της μεταρρύθμισης. Το πού θα καταλήξει αυτή η μάχη εξαρτάται από την ύπαρξη ή όχι του επαναστατικού κόμματος, από την ύπαρξη δηλαδή μιας εργατικής πρωτοπορίας που θα τραβήξει τη μεγάλη μάζα των εργατών προς την πλευρά της επανάστασης. Οι Μπολσεβίκοι του Λένιν ήταν ένα τέτοιο κόμμα και γι' αυτό οδήγησαν τους εργάτες της Ρωσίας στην πρώτη και μοναδική ως τώρα νικηφόρα επανάσταση. Αντίθετα όπου δεν υπήρχε επαναστατικό κόμμα η κατάληξη ήταν ο συμβιβασμός και η ήττα των επαναστάσεων.

Το βιβλίο αυτό ξαναθυμίζει τις βασικές αρχές του επαναστατικού Μαρξισμού σε κάθε νέο αγωνιστή που θέλει να παλέψει ενάντια στον καπιταλισμό και τον εμπνέει για να στρατευτεί στη μάχη για την ανατροπή του.

Γιάννης Κούτσας

Συναρπαστική Ιστορία

Σώτη Τριανταφύλλου
Το εργοστάσιο των μολυβιών
Εκδόσεις Πατάκη
Σελίδες 391, δραχμές 4.600

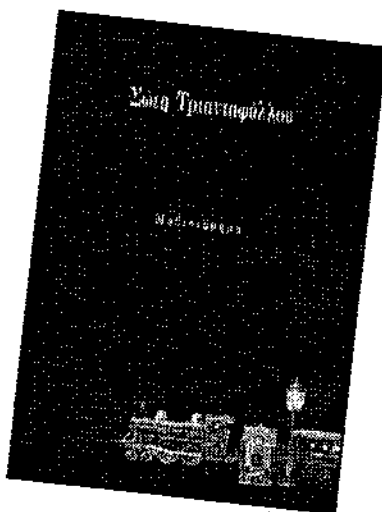
1860 - 1940, σχεδόν ένας αιώνας ανθρώπινης ιστορίας. Ένας αιώνας γεμάτος πολέμους και επαναστάσεις, φρίκη και ελπίδα, απογοήτευση και ενθουσιασμό. Ένας αιώνας που εκατομμύρια άνθρωποι είδαν τις ζωές τους τη μια στιγμή να κουρελιάζονται και την άλλη να κάνουν έφοδο στους ουρανούς. Αυτή είναι η εποχή που ξετυλίγεται το μυθιστόρημα της Σώτης Τριανταφύλλου "Το εργοστάσιο των μολυβιών". Η εποχή των συνταρακτικών γεγονότων που συγκλόνισαν τον κόσμο.

Το "Εργοστάσιο των μολυβιών" δεν είναι κτισμένο στο μικρόκοσμο μιας πόλης. Το βρίσκουμε στις γειτονιές της Αλεξάνδρειας και της Αθήνας, στα φοιτητικά δωμάτια της Ζυρίχης και στις συζητήσεις των επαναστατών στα καφέ του Βερολίνου, στις καλύβες του Τζιμπουτί και στα οδοφράγματά των παγωμένων λεωφόρων της Πετρούπολης. "Στα μολύβια", σκέφτεται ένας από τους κεντρικούς χαρακτήρες του μυθιστορήματος, "είναι συμπυκνωμένη όλη η ανθρώπινη γνώση. Ο άνθρωπος-χρήστης εργαλείων και χρήστης γλώσσας ταυτοχρόνως, ο μοντέρνος άνθρωπος".

Οι "ήρωες" της Σώτης Τριανταφύλλου δεν είναι απόμακροι από αυτά που συμβαίνουν γύρω τους. Είναι άνθρωποι ζω-ντανοί, που νοιώθουν στο πετσί τους τις αλλαγές που συμβαίνουν, επηρεάζονται από αυτές. Βλέπουν ότι ο "μοντέρνος" καπιταλιστικός κόσμος δεν έχει να προσφέρει παρά μόνο πίκρα στον "μοντέρνο" άνθρωπο. Αισθάνονται ότι ασφυκτιούν από τους περιορισμούς - στη δημιουργική δράση, στη γνώση, στον έρωτα - και ψάχνουν διέξοδο. Ένας αναζητά αυτή τη διέξοδο στην ρομαντική επιστροφή στο παρελθόν. Άλλος στην "αξιοποίηση" της τεχνολογικής προόδου.

Ο τρίτος αποφασίζει ότι η κοινωνία μπορεί ν' αλλάξει μόνο με επανάσταση. Γίνεται κόμμάτι ενός κινήματος που δεν γνωρίζει σύνορα και που παλεύει για να ανατρέψει αυτό το σύστημα παντού. Κι

όταν το καταφέρνει το 1917, θα σηκωθεί στο συνέδριο των σοβιέτ της Πετρούπολης "και συγκινημένος θα διαβάσει ένα απόσπασμα από την '18η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη': Όταν η επανάσταση θα έχει ολοκληρώσει την υπόγεια εργασία της, η Ευρώπη θα πηδήσει όρθια και θα φωνάξει με αγαλλίαση, Τι καλά που έσκαψες, γεροτυφλοπόντικα!". Κι έ-

τσι, μέσα από τις παράλληλες ζωές των ηρώων του, "Το εργοστάσιο των μολυβιών" γίνεται ένα "μυθιστόρημα για την επανάσταση και τους επαναστάτες", όπως πολύ πετυχημένα αναφέρεται στο οπισθόφυλλο του βιβλίου. Στην κυρίαρχια: στις σελίδες του θα συναντήσουμε την Ρόζα Λούξεμπουργκ και τον Καρλ Λήμπκνεχτ, τον Λένιν και τον Τρότσκι, τον Τζον Ριντ και τον Μαγιακόφσκι.

Η ιστορία ξεκινά στα μέσα του 19ου αιώνα στην ελληνική παροικία της Αλεξάνδρειας. Ο Στέφανος Ασημάκης είναι μηχανικός στη διώρυγα του Σουέζ. Είναι κομπολόιτης, σχαιίνεται τον παλιό κόσμο και ό,τι συνδέεται με αυτόν. Όταν, σε ένα ταξίδι στην Ελλάδα, η γυναίκα του, "η Ανθή φώναξε κατευχαριστημένη, Τίποτα δεν έχει αλλάξει! Ο Στέφανος στεναχωρήθηκε: Πράγματι, τίποτα δεν έχει αλλάξει". Ζει με το όραμα ότι οι καμινάδες των εργοστασίων και η τεχνολογικές καινοτομίες θ' αλλάξουν τον κόσμο. Ο Ασημάκης, βρίσκεται συνεχώς σε αντιπαράθεση με τον φίλο του, τον Βολφ Γκαστόν. Έναν γερμανό τυχοδιώκτη, απογοητευμένο υποστηρικτή της Παρισινής Κομμουνίας, που ψάχνει την προσωπική του λύτρωση στην "αγνότητα" της Μαύρης Ηπεί-

ρου και τους μαύρους κατοίκους της που "η λευκή φυλή σφαγιάσε στο πέρασμά της". Και οι δυο συνθλιβονται από την πραγματικότητα που διαψεύδει τα όνειρά τους: ο Βολφ πεθαίνει από τσίμπημα μύγας στη ζούγκλα, ο Στέφανος πεθαίνει από τύφο στην Ισταμπούλ λίγο πριν πάρει το Οριάν Εξπρές, το "θαύμα της νέας τεχνολογίας", για να κάνει το "μεγάλο ταξίδι στην Ευρώπη".

Φορτωμένος με τον "ρομαντισμό" του Βολφ και τον "φουτουρισμό" του πατέρα του, ο γιος του Στέφανου, ο Μάρκος, θα πάει στη Ελβετία για να σπουδάσει. Είμαστε στην τελευταία δεκαετία του αιώνα. Η φοιτητική παρέα της Ζυρίχης ζει τον ξέφρενο ρυθμό ενός κόσμου γεμάτου αντιφάσεις. Ξενύχτια που διακόπτονται μόνο από ατέλειωτες συζητήσεις για κάθε ζήτημα. Ανάμεσα στους νέους φοιτητές είναι ο Νίκος Βάγκαλης. Διαφέρει από τους υπόλοιπους μόνο σε ένα πράγμα: είναι επαναστάτης, οργανωμένος στο Σοσιαδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας. Γνωρίζει όλους τους μαρξιστές επαναστάτες που ζούν εξόριστοι στην Ελβετία. Είναι φίλος με την Λούξεμπουργκ, συζητάει μαζί της το ζήτημα που απασχολεί τους σοσιαλιστές: Μεταρρύθμιση ή Επανάσταση;

Ο Βάγκαλης δίνει το μέλλον του με το μέλλον της επανάστασης. Μέσα από τη ζωή του ξετυλίγονται η Ρώσικη επανάσταση του 1905, το ξέσπασμα του Α' Παγκόσμιου Πολέμου και η προδοσία των ηγετών των Σοσιαδημοκρατικών Κομμάτων "που στοίχισε πολύ στον Βάγκαλη γιατί οι περισσότεροι αποδείχθηκαν πατριώτες ενώ αυτός υποστήριζε τον Λένιν που έλεγε ότι οι σοσιαλιστές έπρεπε να μετατρέψουν τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο σε εμφύλιο".

Χρησιμοποιώντας τα ιστορικά στοιχεία, αλλά δοσμένα μέσα από την προσωπική πορεία και τις αναζητήσεις των ηρώων της, η Σώτη Τριανταφύλλου βάζει τον αναγνώστη μέσα στο κλίμα των μεγάλων αλλαγών που σφρόγισαν το ξεκίνημα του 20ου αιώνα. Αλλά όχι μόνο αυτό. Κατορθώνει να περιγράψει τις έντονες συζητήσεις, τις πολεμικές και τις πολιτικές συγκρούσεις, τις φιλίες και τη συντροφικότητα, την αγωνία για δράση, που χαρακτήριζαν τους σοσιαλιστές. Κι αυτό το κάνει, όχι "μυθοποιώντας" προσωπικότητες σαν τον Λένιν ή τη Ρόζα, αλλά παρουσιάζοντάς τους σαν αυτό που ήταν: πεισμένοι επαναστάτες που με υπομονή και επιμονή προσπαθούσαν να πείσουν για την

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

ανάγκη της ανατροπής του καπιταλισμού. Όπως, όταν ο Νίκος ακούει τον Λένιν να τον ρωτάει στη Ζυρίχη:

-Ξέρετε τι είναι αυτό που σας αρρωσταίνει, σύντροφε;

-Όχι, είπε ξαφνιασμένος ο Βάγκαλης, δεν ξέρω.

Νόμιζε θα του πει, Το κάπνισμα, αλλά ο Λένιν είπε:

-Η αμφιβολία, σύντροφε.

Ο Μάρκος Ασμηάκης δεν θα ακολουθήσει την πορεία του φίλου του. Μετά από μια σύντομη περιπλάνηση στην Αφρική και αρκετές αυταπάτες, όπως ο πατέρας του, θα καταλήξει στην Αλεξάνδρεια, θάβοντας τις ευαισθησίες του μέσα σε μια πληκτική "οικογενειακή" ζωή, με μόνη διαφυγή την αλληλογραφία με τον Νίκο Βάγκαλη.

"Το εργοστάσιο των μολυβιών" διασχίζει όλη την υπόλοιπη διαδρομή μέχρι τα μισά του αιώνα ακολουθώντας την πορεία του Βάγκαλη και της Λουίζας, της κόρης του Μάρκου.

Ο Βάγκαλης θα είναι μαζί με τους εργάτες της Πετρούπολης στην Οκτωβριανή επανάσταση. Θα παλέψει μαζί με τους Μπολσεβίκους για να επιβιώσει το εργατικό κράτος. Όταν τον ρωτάνε γιατί δεν γυρίζει στην Ελλάδα, απαντάει: "Αν η επανάσταση νικήσει σε μια χώρα σαν την Γερμανία ή τη Ρωσία, θα συμπαράσχει και την Ελλάδα". Και όταν αρχίζει να βλέπει ότι η γραφειοκρατία στη Ρωσία απειλεί τις κατακτήσεις του Οκτώβρη, δεν διστάζει να συγκρουστεί με τον Στάλιν και να ταχθεί στο πλευρό του Τρότσκι.

Η Λουίζα δεν είναι επαναστάτρια. Αλλά δεν μπορεί να ανεχθεί ότι ο άνθρωπος που παντρεύτηκε μασιγώνει τους μαύρους εργάτες του ορχηστρου στο Κογκό. Ούτε ότι τα αδέρφια της, είναι φασίστες και "μιλάνε για τον Έλληνα Μουσολίνι που θα μας φέρει πίσω τη δόξα του Βυζαντίου". Εξεγείρεται και αντιδρά βίαια.

Στις αρχές της δεκαετίας του '30, ο Βάγκαλης απογοητευμένος αποφασίζει να εγκαταλείψει τη Ρωσία του Στάλιν και να επιστρέψει στην Ελλάδα. Δεν αντέχει να μείνει σε μια χώρα "που οι επαναστάτες αποκαλούνται λυσσασμένα σκυλιά και τουφεκίζονται με συνοπτικές διαδικασίες και τη θέση τους παίρνουν οι γραφειοκράτες, οι εισαγγελείς και οι χαφιέδες"

"Μαζευε τα βιβλία του σε χαρτόκουτα, τα φύσαγε λίγο να φύγει η σκόνη, κοιτούσε με ένταση τις ράχες: να ένα βιβλίο για όλες τις εποχές, αναφώνησε,

πιάνοντας την 'Καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους' - αλλά οι σκαπανείς των πεντάχρονων πλάνων δεν έχουν καιρό για διάβασμα, ιδρώνουν να ξεπεράσουν τη νόρμα!". Στην Ελλάδα, ο Νίκος θα συναντήσει τη Λουίζα που κι αυτή μόλις έχει γυρίσει απ' την Αφρική.

"Το εργοστάσιο των μολυβιών" δεν είναι συρραφή από ξεχωριστές ιστορίες. Σε όλο το βιβλίο, οι ζωές των ηρώων συναντιούνται, οι πόλεις συναντιούνται, τα βιβλία, τα όνειρα, τα οράματα συναντιούνται. Η Σώτη Τριανταφύλλου πετυχαίνει να δέσει τις προσωπικές αγωνίες των ηρώων της με τα μεγάλα γυρίσματα του αι-

ώνα που πέρασε. Και του αιώνα που ήρθε: γιατί η προοπτική που ενώνει όλες τις ευαισθησίες και τις ανάγκες του "μοντέρνου" ανθρώπου υπάρχει στο τέλος αυτού του μυθιστορήματος. Στα λόγια του Βάγκαλη λίγο πριν πεθάνει στα 1938:

"Αντίθετα απ' όσα συμβαίνουν σήμερα στη Σοβιετική Ένωση, οι μπολσεβίκοι του '17 - ήμουν εκεί, σύντροφοι και ξέρω - ζητούσαν ελευθερία, τέχνη, αθεία, δημοκρατία, χειραφέτηση των γυναικών και των παιδιών, δικαίωμα στην άμβλωση, μόρφωση, απολαύσεις, τεχνολογία! Το θυμάμαι, σύντροφοι, για λίγα χρόνια έζησα την υλοποιημένη ουτοπία".

Κώστας Πίττας

Κάθε Τετάρτη

ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΔΗΛΕΥΓΥΗ

Η δική σου εφημερίδα

Αγόρασέ την

Διάβασέ την

Διάδοσέ την

